

English Title: The Hising Garden - About how Selma Lagerlöf Square can be strengthened as meeting place seen from the theories of Gehl

AAHM01: Examensarbete i arkitektur / Degree Project in Architecture
Lunds Tekniska Högskola 2009

Författare: Maria Modéer
Examinator: Catharina Sternudd
Handledare: Anna-Johanna Klasander och Per Björkeroth

Hisingens trädgård blommar igen

- om hur Selma Lagerlöfs Torg utifrån Gehls teorier kan stärkas som mötesplats

Abstract

The district Backa on Hisingen in Gothenburg is facing big coming changes. There are plans for 2000 new housing units and a development of the local square, Selma Lagerlöf Square. This square stands in focus for this work.

To design a town structure that encourage people to move and to stay in public space is important in the new town planning guidelines that the city of Gothenburg accepted in February 2009. To promote interaction between people is central. This is also the main ambition in the theories of Jan Gehl and therefore I have choose to use his theories and metods in the work with Selma Lagerlöf Square.

Out from the theories of Gehl I have analysed the conditions for movement, activity and meetings in the physical structure around the square. The work started out with my own observations on the site and informal interviews with visitors on the square. After that the analyse is based on the physical structure.

The analyse shows several problems in the structure around Selma Lagerlöf Square. I present a proposal for how the structure can be changed to strengthen the square as a meeting place. My ambition was to design a new square in a developed structure that correspond to Gehls ideas of a good urban public space. The conditions of Selma Lagerlöf Square, though made it difficult to completely implement his ideas. The proposal is therefore an adaption to the specific conditions of a square situated close to the highway in a peripheral housing district in a large city in Sweden.

Introduktion

Göteborg har i år antagit en ny översiktsplan, vars övergripande mål är att skapa en ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar stad. Detta vill man uppnå genom att satsa på förtätning längs kollektivtrafikstråk och kring lokala knutpunkter. Separerade bebyggelseområden ska länkas samman med ny bebyggelse för att överbrygga barriärer och öka tryggheten. Människors möjlighet att röra sig och vistas i stadsrummen ska vara utgångspunkten i planeringen, för att främja möten och integration. Översiktsplanen innehåller många visioner för framtidens Göteborg. Detta arbete syftar till att teoretiskt implementera några av dessa visioner i en av Göteborgs stadsdelar.

Stadsdelen Backa på Hisingen i Göteborg är föremål för ett antal planerade genomgripande förändringar. Det kommunala bolaget Framtiden har en tydlig vision att bygga ut med bostäder och utveckla det lokala torget, Selma Lagerlöfs Torg. Mot bakgrund av dessa förestående förändringar har jag valt använda stadsdelen Backa som ett exempel på hur visioner i översiktsplanen skulle kunna omsättas i praktiken.

I fokus för detta arbete står Selma Lagerlöfs Torg, som såväl i stadsdelens nuvarande form som i den planerade utvecklingen utgör en viktig mötesplats. Med utgångspunkt i Gehls teorier om livet i staden har jag analyserat förutsättningarna för rörelsemönster, aktivitet och möten i stadsstrukturen, både övergripande i stadsdelen och mer detaljerat kring torget. Arbetet inleddes med egna observationer av platsen och informella samtalsintervjuer med besökare på Selma Lagerlöfs Torg. Arbetet har därefter baserats på den befintliga stadsstrukturen.

Utifrån analysen presenteras ett förslag på hur strukturen kan förändras. Målet är att utforma ett nytt torg i en utvecklad struktur, som bättre överensstämmer med Gehls teorier och förhoppningsvis även översiktsplanens visioner.

Innehållsförteckning

bakgrund.....4 - 11

Möten mellan människor	
- översiktsplanen och Gehls teorier	4
Gehls teorier	
- människan och livet mellan husen	5
Gehls metoder	
- samla människor och funktioner	6
Mellanstaden	
- Backas relation till sin omgivning	8
Hisingens trädgård	
- en historisk tillbakablick	10
Förvandlingen	
- miljonprogramsbebyggelse breder ut sig	11

analys.....12 - 29

Selma Lagerlöfs Torg	
- en målpunkt och mötesplats	12
Betraktelser på torget	13
Trafikseparering skapar barriärer	
- gatustrukturen kring torget	14
Ett Göteborg i miniatyr	
- relation bostäder och målpunkter	16
Hinder på vägen till torget	
- tillgängligheten	18
Vänder baksidan mot besökaren	
- exponering av torget	19
Varierat verksamhetsutbud	
- god mix samlar människor med olika ärenden	21
Förutsättningar för vistelse på torget	
- Gehls 12 kvalitetskriterier	22
Informella samtalsintervjuer	
- en inblick i hur torgbesökaren tar sig till torget?	24
Förutsättningar för liv längs gatan	
- Litteraturgatan i jämförelse med Linnégatan	28

förslag.....30 - 39

Ett fåtal huvudstråk	
- främja rörelsen genom stadsdelen	30
Förändrad stadsstruktur	
- främja förutsättningarna för möten	32
Ett nytt torg	
- en förbättrad mötesplats?	34
Diskussion	38
Referenser	39

bilaga

Statistik - befolkning och bostadskostnad

bakgrund

Möten mellan människor - översiktsplanen och Gehls teorier

Att utgå från människan i planeringen av staden och att skapa en stadsstruktur som främjar möten mellan människor är centralt i Göteborgs nya översiktsplan. Detta är också grundpelaren i Jan Gehls teorier om stadens offentliga rum. Av den anledningen har jag valt att använda Gehls teorier och metoder i arbetet med Backa och Selma Lagerlöfs Torg. Arbetet börjar med en introduktion till översiktsplanen, och följs av en genomgång av Gehls teorier.

NYA ÖVERSIKTSPLANEN

Göteborgs stad antog i februari 2009 en ny översiktsplan¹. Planen har tagits emot positivt från många håll, bland annat för att den anses tydlig och radikal². Planens övergripande mål är att skapa ett hållbart Göteborg och att arbeta med uthållig stadsutveckling. Kollektivtrafiken och utbyggnad kring knutpunkter i kollektivtrafiknära lägen betonas. Översiktsplanen fokuserar också på att bygga ut staden inåt, genom att komplettera och förtäta centralt och i stadsdelarna.

ETT HÅLLBART GÖTEBORG

Med begreppet ett hållbart Göteborg syftar översiktsplanen på en ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar stad. Dessa tre aspekter hänger enligt översiktsplanen tätt ihop, är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra i arbetet mot hållbarhet. Det här projektet fokuserar på den sociala dimensionen, som handlar om människor och om att möjliggöra demokratiska arenor i en struktur som främjar möten.³ Att se andra och bli sedd betonas som en viktig faktor som kan öka toleransen och förståelsen för andra människor, vilket ses som ett steg mot social hållbarhet⁴. Vidare förs medborgarnas välfärd, hälsa och trygghet, samt att vända segregation till integration, fram som andra viktiga steg på vägen mot social hållbarhet.

En utgångspunkt är att bebyggelsestrukturen har stor betydelse för möjligheten att uppnå hållbarhet.⁵ Utformningen av gator och platser ska ge möjlighet till möten och stadens rum ska framför allt planeras utifrån människans sätt att röra sig till fots eller på cykel.

STRATEGISKA FRÅGOR I ÖVERSIKTSPLANEN

I planeringen mot ett hållbart Göteborg fokuserar översiktsplanen på 13 strategiska frågor och visioner som ska eftersträvas.⁶ Några av dessa anser jag vara särskilt intressanta för arbetet med den sociala dimensionen. Följande fem frågor anser jag vara särskilt relevanta för arbetet med den sociala dimensionen i stadsdelen Backa och på Selma Lagerlöfs Torg.

VAD ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN?

Översiktsplanen är en kommunal långsiktig vision om användning av mark- och vattenområden och bebyggelseutveckling. Översiktsplanen ska redovisa grunddragen i användningen av mark och vatten, kommunens syn på hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras samt hur kommunen tillgodoser riksintressen.

Attraktiv stadsmiljö

Göteborgs planering ska ge förutsättningar för en **attraktiv stadsmiljö och ett rikt stadsliv**. En attraktiv stad kännetecknas av komplexitet med **blandning av funktioner, en visuell mångfald och möjlighet till möten mellan människor**. Blandstad eftersträvas både vid omvandling av de centrala förnyelseområdena och vid komplettering av övriga områden. **Människors möjlighet att vistas i stadsrummen ska vara utgångspunkten i planeringen**. Det blir allt viktigare att använda gröna ytor och vatten som gestaltande element i en stad som byggs tätare. **Tillkommande bebyggelse ska berika staden och komplettera omgivande bebyggelse** på ett tilltalande sätt. Allt byggande bör anpassas så att miljöpåverkan minimeras.

Fler bostäder

De som bor och vill bo i Göteborg ska erbjudas goda bostäder och en trygg och stimulerande miljö i en hållbar stadsstruktur. Planeringen måste därför inriktas på att skapa **tillräckligt många bostäder av olika slag**, alla med god fysisk tillgänglighet. Inriktningen ska vara en kraftig utveckling i centrala Göteborg och **komplettering i mellanstaden** och de strategiska knutpunkterna. Översiktsplanen visar möjligheter för utbyggnad av 2500 bostäder per år fram till 2025 inom den byggda staden. Utbyggnad av nya större bebyggelseområden i stadens ytterområden måste samplaneras med nya regionala kollektivtrafikförbindelser. De bedöms därför möjliga att bygga ut först senare.

Växande och en förändrad handel

Befolkningsökning har tillsammans med ökad köpkraft lett till en kraftig ökning av omsättningen inom handel i regionen. Förutsättningar ska skapas för en handels- och servicestruktur som ger god tillgänglighet för alla konsumenter, konkurrensbefrämjande etableringsmöjligheter för företagen, god miljöhänsyn och förutsättningar för god arkitektur. Detta kan bli möjligt genom fortsatt utbyggnad av befintlig centrumstruktur. Göteborgs city ska utvecklas som överordnat centrum. Större centra och knutpunkter är tänkta att avlasta city och ge hög servicenivå. **Förutsättningar för lokala torg och närhandel ska utvecklas**. Volymhandel bör samlas för effektivare trafiklösningar och bättre underlag för kollektivtrafik. Utspridning av handel i industriområden bör undvikas.

Mångfald - tryggt och mänskligt

Göteborg ska vara en trygg stad där alla kan känna tillhörighet i offentliga rum och ha **möjlighet att mötas**. Detta uppnås bland annat genom en blandad stad med god utformning av stadens offentliga rum och där **barriärer överbryggas och stadsdelar binds samman**. Människors olika behov ska också uppmärksammas genom en utökad dialog i planeringsprocessen.

Rekreation och hälsa för ökad livskvalitet

Göteborg ska kunna erbjuda goda rekreativmöjligheter och vara en hälsosam, mänsklig och trygg stad genom att tillgången på grönska, lek idrott och föreningsliv ökas. Borttagna natur-, kultur- och rekreativvärden ska kompenseras. Det är viktigt att **kopplingen mellan trafik och ohälsa** beaktas och att arbetet med **folkhälsa, sociala frågor, trygghetsfrågor, trafiksäkerhet och fysisk tillgänglighet** får genomslag i den fysiska planeringen.

BOSTADSBRIST

Bostadsbristen ökar i Göteborg. Sommaren 2009 var 83 000 bostadssökande registrerade på Boplats hemsida. Varje lägenhet söktes i snitt av 777 personer. Ökad inflyttning till staden, ökning av den äldre befolkning och stora kullar med ungdomar som nu ska ut på bostadsmarknaden gör att antalet bostadssökande stadigt ökar.

Enligt Göteborgs största bostadsförmedlingsportal för hyreslägenheter, www.boplats.se (2009-10-07)

FRÄMJA LOKALA FLYTTKEDJOR

Genom kompletteringsbebyggelse kan man medvetet balansera den lokala bostadsmarknaden för att möjliggöra lokala flyttkedjor och därmed främja människors möjlighet att rota sig i sin stadsdel.

Översiktsplan för Göteborg, s. 64

¹ Översiktsplan för Göteborg (ÖP)

² Näslund, "Göteborg bygger tätt där spårvagnen går", publicerad i *Arkitekten*, Nr 3, 2009

³ ÖP, s. 49

⁴ ÖP, s. 66

⁵ ÖP, s. 62

⁶ ÖP, s. 35-37

Gehls teorier - människan och livet mellan husen

En grundinställning i Jan Gehls teorier är att skapa mer levande stadsrum genom social interaktion och integration. Möten mellan människor med olika intressen och bakgrund ska främjas, eftersom de berikar stadslivet.

Utgångspunkten är att människor har ett upplevelse- och kontaktbehov. Att motta impulser från andra människor förutsätts innebära en positiv upplevelse¹, och är en källa till information och inspiration. Människor och mänsklig aktivitet drar till sig andra människor och lockar dem till aktivitet. Människor orienterar sig gärna mot och rör sig tillsammans med andra människor. Enligt Gehl är interaktion och deltagande i grunden positivt och därför bör staden erbjuda miljöer som främjar möten mellan människor.

Primärt i planeringen av staden är livet mellan husen, snarare än själva husen. Livet i staden består av mänsklig rörelse, vistelse och aktivitet i det offentliga rummet. Gehl menar att planeringen av goda stadsrum börjar med att skapa förutsättningar för aktivitet i det offentliga rummet. Rörelsen är en viktig förutsättning för aktivitet och därför är rörelsestråkens riktningar och mål avgörande för hur livet kan utvecklas.

Genom att studera hur människor rör sig, kan man se var rörelsemönster möts och var förutsättning för aktivitet finns. Utifrån platsen där aktivitet kan ske utformar man stadsrummen och sist de avgränsande väggarna. Byggnadernas utformning är alltså det sista som kommer in i bilden.²

SAMSPEL MELLAN RÖRELSE OCH VISTELSE

Förflyttning är den mest omfattande aktiviteten i offentliga rum. Om förflyttning och vistelse kan ske i samma rum ger det förutsättningar för ökat stadsliv³.

En förutsättning för att det sociala livet i staden ska kunna fungera och utvecklas är att människor stannar upp och vistas på offentliga platser. I staden finns rum för rörelse och rum för vistelse. Gatan manar människor att röra sig och se framåt, medan platsen manar till att stanna upp och se sig omkring. Både gatan och torget kan fungera som vistelserum. Torgen har möjlighet att samla fler funktioner och människor kring samma rum, men många gator har idag hög intensitet av funktioner och fotgängare och får i högre grad karaktären av ett vistelserum.

Det finns ett samspel mellan de som rör sig över och de som vistas på gator och torg. Människor rör sig hellre på platser där människor vistas och sitter intill, liksom de hellre sitter ner där människor rör sig. Det handlar om att skåda och beskådas, om att ta del av varandras liv. Attraktiva stråk i staden löper ofta längs gator med uteserveringar, där serveringarna etablerar sig för att många rör sig längs gatan och fler rör sig längs gatan för att många vistas i gaturummet.

1 Gehl, *Livet mellem husene*, 2003, s. 15

2 *Handbok för 'Liv-Rum-Hus'-workshops*, s. 7

3 Gehl, 2003, s. 103

DEM ER JAN GEHL?

Jan Gehl är dansk arkitekt och professor emeritus i urban design vid Konstakademins Arkitekturskola i Köpenhamn. Han har ägnat sin forskning åt formen och användningen av det offentliga rummet, och åt att sätta människan i centrum för utveckling och planering av staden. Till grund för många av studierna ligger miljöpsykologiska studier.

AKTIVITET

Gehl talar om tre olika typer av aktivitet i det offentliga rummet, som i olika grad påverkas av rummets utformning.

Nödvändiga aktiviteter

Hit hör vardagsaktiviteter som att handla mat och utträta ärenden eller att förflytta sig på enklast möjliga sätt från A till B. Det kan också vara att en person sätter sig en kort stund för att vila benen. Nödvändig aktivitet kommer sannolikt att ske trots dåliga fysiska förutsättningar, med tanke på att behovet alltid finns. Bättre fysiska förutsättningar kan förhoppningsvis leda till längre vistelse och utökad aktivitet av mer valfri karaktär.

Valfria aktiviteter

Hit hör aktiviteter som sker för att möjligheten finns och för att de fysiska förutsättningarna inbjuder. Det kan innebära att äta på en uteservering, att läsa tidningen på en parkbänk, barn som leker eller att slå sig ner på torget för att titta på människor. Frekvensen av valfria aktiviteter påverkas tydligt av det offentliga rummets utformning. Om bra platser för dessa aktiviteter saknas, uteblir sannolikt vistelsen. De valfria aktiviteterna kan också klassificeras som passiva aktiviteter, såsom att stå eller sitta och betrakta stadens liv, eller aktiva aktiviteter, såsom sportsaktiviteter⁴.

Sociala aktiviteter

De sociala aktiviteterna är avgörande för livet i staden och de utgår från nödvändiga och valfria aktiviteter. Gehl syftar inte enbart på aktiv social interaktion mellan människor, utan kanske framför allt på de passiva kontakter som uppstår när man möter, ser och hör andra människor⁵. Den passiva kontakten innebär att man kan vara tillsammans med andra människor på ett avslappnat sätt, vilket Gehl menar är utgångspunkten för mer omfattande sociala aktiviteter.

BOSTADSMILJÖER

Bostaden är ofta utgångspunkten för vistelsen i staden. I bostadsområden kan gatan fungera som en mötesplats och ett vistelserum för de boende. Det är positivt att kunna träffa sina grannar på ett oplanerat sätt på gatan eller gården, utan att behöva upprätthålla kontakten via telefon och inbjudningar⁶. Successivt övergående gränser mellan bostaden och gatan utanför gör det ofta både fysiskt och psykiskt lättare att röra sig mellan det privata och det offentliga. Den halvprivata zonen är viktig för att människor ska ta sig ut⁷. Under miljonprogrammets bostadsområden försvann den halvprivata zonen runt bostaden. Man planerade för den starka människan som skulle ha staden direkt utanför huset, det halvprivata reviret glömdes bort.⁸

Om bostadsmiljön erbjuder aktiviteter, som till exempel trädgårdsarbete, ges en meningsfull anledning att vara ute. Om aktiviteten kan utövas på platser där den kan ses av människor som passerar, kan det leda till social interak-

4 Gehl, Gemzöe, Kirknäs och Söndergaard, *Det nye byliv*, 2006, s. 9

5 Gehl, 2003, s. 13

6 Gehl, 2003, s. 17

7 Gehl, 2003, s. 107

8 *En miljon bostäder*, 1996, s. 51

tion. Samspel kan också uppstå mellan människor i sina bostäder och de på gatan om husen ligger på lagom avstånd för att man ska våga ha gardiner frändragna eller våga vistas på balkongen.

BARNES LEK I STADSMILJÖN

Utformningen av stadsmiljön kan främja barns spontana lek, så att barnen går ut för att leka utan att egentligen vara säkra på att det blir lek, för att det finns goda förutsättningar för att möta andra barn att leka med⁹. Barn vill gärna vara där andra människor finns, där det är stor chans till aktivitet. De leker hellre på vägen, parkeringen eller vid entrén, än på specifika lekplatser och därför är det viktigt att utforma dessa miljöer så att de är barnvänliga¹⁰.

BILTRAFIK

Gehl förespråkar bilfria miljöer, eftersom människor har större möjlighet att interagera med varandra när de rör sig till fots än om de sitter i sina bilar.

Som ett gott exempel tar han Venedig, där bilen ställs vid stadsgränsen och all förflyttning sker till fots. Detta innebär att brudparet på väg från kyrkan, går med hela brudföljet genom stadens gator och musikern går med sitt instrument under armen till konserten. På så sätt får alla ta del av all aktivitet som sker - ett rikt stadsliv.

Samtidigt är biltrafiken också en mänsklig aktivitet som lockar andra till aktivitet. Om trafiken sker med låg hastighet i samma gaturum som andra rörelser, kan fotgängaren och bilisten se varandra och mänsklig kontakt uppstå.

Som ett välfungerande exempel nämner han Woonerf-området i Holland. Där tilläts bilen ända fram till dörren, men som gäst på fotgängarnas domän bland lek- och vistelseplatser¹¹.

Mest känd är nog Gehl för sitt arbete med Ströget i Köpenhamn, som förvandlades från trafikerad gata till gågata på sextiotalet. Till att börja med mötte hans idéer motstånd från de som trodde att kunderna skulle försvinna om bilarna försvann. Som vi vet idag blev det motsatt effekt. I och med att fotgängarna tog över sjönk tempot, miljön blev trevligare, utrymmet större och människorna fick möjlighet att använda alla sina sinnen. Ströget blev en succé som idag är ett stort turistmål och världens längsta shoppinggata.¹²

9 Gehl, 2003, s. 17

10 Gehl, 2003, s. 23

11 Gehl, 2003, s. 103

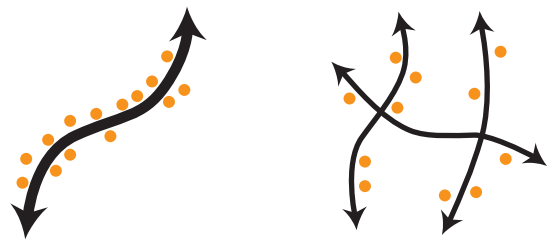
12 Foreläsning av David Sim, Gehl Architects, 2009-04-29

Gehls metoder

- samla människor och funktioner

Gehls grundprincip för att främja stadslivet är att samla människor och funktioner. Möjligheterna för interaktion mellan människor blir större om byggnader, funktioner och entréer är samlade mot samma gata eller plats, än om de sprids ut med långa avstånd emellan. Förutsättningarna för att möten ska uppstå behöver inte hänga ihop med exploateringsgrad eller bebyggelsetätthet, utan det handlar om att människor ska röra sig i samma stadsrum.

Vi lever allt glesare idag. Detta innebär att människor och aktiviteter sprids i tid och rum på så sätt att de inte kan dra fördel av andra aktiviteter och växa till större händelseförlopp¹³. Om människor och aktiviteter samlas skapas förutsättningar för en positiv utveckling där: "Noget händer, fordi noget hænder, fordi noget...". Utövarna av en aktivitet inspirerar utövarna av en annan aktivitet, som lockar utövare till en tredje aktivitet. Det krävs en viss täthet och avstånden mellan människor måste begränsas för att möten i det offentliga rummet ska ske. Funktions- och trafikseparering innebär att möjligheten till möten i vardagen minskas.

Fritt tolkad illustration utifrån idéerna om att samla verksamheter och människor.

För att människor med olika bakgrund och intressen ska mötas på ett naturligt sätt, krävs att funktioner och aktiviteter blandas (integreras) och fungerar sida vid sida. Det handlar inte främst om att olika funktioner ska ligga nära varandra i plan, utan om att människor som bor och arbetar ska färdas på samma gator och träffas i samband med dagliga aktiviteter¹⁴.

Interaktion kan ytterligare främjas genom att det finns ett samspel mellan aktiviteter inne i husen och utanför¹⁵. Genom att första våningen är publik och öppen för insyn skapas delaktighet trots skiljande väggar. Studier visar att verksamhetslokaler med god insyn har fler besökare än lokaler utan insyn. Det krävs öppenhet i båda riktningar och korta avstånd för att uppnå kontakt, så att man ser verksamheten och inte bara byggnaden. Olika verksamheter har olika möjligheter till öppenhet i olika riktningar, till exempel vill man gärna se ut från ett äldreboende men inte ha insyn. Funktioner bör placeras och tilldelas fasadplats utifrån i vilken grad de erbjuder upplevelser för människor på gatan.

När man samlar funktioner, i syfte att främja möten mellan människor, är det en förutsättning att man gör det inom rimliga avstånd för fotgängare. Ett avstånd som brukar användas för att definiera närområdet är 400 meter, vilket beräknas ta fem minuter att gå till fots.¹⁶

Gehl poängterar utifrån detta vikten av att:

- placera byggnader så att det skapar ett kompakt fotgängarsystem där avstånd för fotgängartrafik och sinnesupplevelser blir så kort som möjligt.
- effektivisera gatufasaden och lägga många små enheter längs kortast möjliga sträcka.

Stora enheter med långa fasader och få entréer innebär spridning av människor och aktivitet.

VÅRA SINNEN

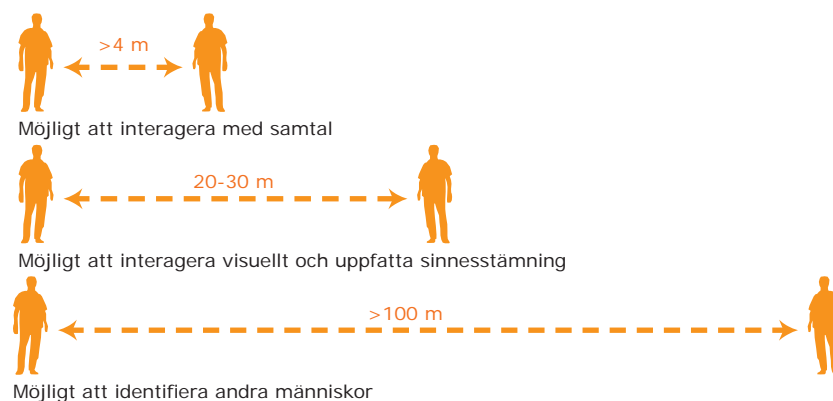
För att främja vistelse i stadsrummen bör de utformas så att de är inbjudande både fysiskt och psykiskt. Gehl menar att människan trivs bättre i småskaliga miljöer än i storskaliga. Han lyfter fram vikten av att utforma stadsrummen utifrån människans perspektiv. Det är gatan eller platsen som man befinner sig på som man upplever när man rör sig i staden, inte placering i regionen eller hela bebyggelseplanen. Vi har ett behov av trygghet och behöver kunna relatera till vår omgivning¹⁷. Våra sinnen, synen, lukten, hörseln och känseln, är verktyg som vi använder för att känna av vår miljö. Vi måste ge våra sinnen tillfredsställelse för att trivas.

AVSTÅND I STADSRUM OCH MELLAN MÄNNISKOR

I planeringen av stadsrum är det viktigt att förhålla sig till avstånd på vilka man kan uppfatta rummet och dess aktiviteter, att det går att få överblick. Torg i europeiska städer är nästan alltid mindre än 100 meter, vilket är det avstånd på vilket man kan relativt väl se andra människor och aktiviteter¹⁸. I för breda gaturum är det nästan omöjligt att bedöma vad som försiggår vid avgränsande fasader, medan man i smalare gaturum har möjligt att se både helhet och detaljer¹⁹.

Det horisontella synfältet är betydligt större än det vertikala, vilket innebär att aktiviteter i olika plan har mycket sämre kontakt än de som sker i samma plan.

SOCIALA AVSTÅND

17 Gehl, 2003, s. 77-83

18 Gehl, Gemzöe, Kirknäs och Söndergaard, 2006

19 Gehl, 2003, s. 87

”Intet öjeblik er som det forrige eller det næste, når mennesker færdes blandt mennesker.”

HASTIGHET OCH UPPEHÅLLSTID

Det mänskliga ögat är utvecklat för att bearbeta detaljer i en hastighet på 5-15 km/h, som när man går eller springer. Förmågan att bearbeta detaljer i högre hastighet är sämre, till exempel när man kör bil. Då kan en lägre detaljeringsgrad vara att fördrö, eftersom att detaljerna ändå inte uppfattas. När man utformar stadsmiljöer är det viktigt att göra det utifrån fotgängarens perspektiv.

Hög hastighet innebär att man distanserar människor eftersom att de inte hinner få kontakt med varandra.

5 km/h

50 km/h

En intressant aspekt när man tittar på hastighet är också att lägre hastighet innebär att man vistas längre tid i stadsrummet och därmed medför mer till stadslivet. Antalet uppehållsminuter ökar och varaktigheten av aktivitet blir längre. Gehl tar som exempel att om hastigheten sänks från 60 km/h (bilist) till 6 km/h (fotgängare), så kommer individerna att befinna sig 10 gånger så lång tid i gaturummet under passagen. "10 gånger fler människor"²⁰.

RÖRELSEN - GODA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT GÅ

För livet i staden är det viktigt att erbjuda destinationer som inbjuder människor att gå ut, till exempel en bar, butiker, en sportanläggning eller en utsiktsplats. Stråkens riktningar och mål påverkar hur livet kan utvecklas, eftersom aktivitet gärna uppstår där människor rör sig. Studier visar att de flesta väljer att gå längs en befolkad gata framför en öde²¹.

För att främja att människor rör sig till fots måste man utforma attraktiva gångvägar.²² I rörelsen vill man gärna vara skyddad, vilket visar sig genom att människor gärna rör sig längs fasader och kanter.

Fotgängare tenderar att gå den kortaste och minst ansträngande vägen, framför den mest säkra²³. Det ska kännas lätt och okomplicerat att gå. Antalet hinder, avstånd och vägkvalitet har stor betydelse för förbindelsen mellan människor och funktioner.

Höjdskillnader längs vägen kräver extra ansträngning, eftersom att nya muskler måste aktiveras och promenadrytmen störs. Om det finns ett alternativ till nivåskillnaden vill människor gärna välja det. Svårast är det att få folk att gå uppåt över broar, där man nästan alltid måste sätta upp staket för att hindra att folk väljer alternativa vägar.

Fotgängaren går inte gärna längre än nödvändigt. Det faktiska, men också det upplevda avståndet är avgörande för upplevelsen. Att se målet under en lång del av sträckan och kanske till och med behöva ta en omväg för att

20 Gehl, 2003, s. 75

21 Gehl, 2003, s. 21

22 Gehl, 2003, s. 133

23 Gehl, 2003, s. 129

13 Gehl, 2003, s. 71

14 Gehl, 2003, s. 95

15 Gehl, 2003, s. 109

16 Olsson, Ohlander och Cruse Sondén, Lokala torg, 2004, s. 116

komma fram, förlänger det upplevda avståndet. Växelverkan mellan gaturum och platser kan göra att promenader känns kortare, eftersom man snarare tänker på att man rör sig från ett rum till ett annat än på hur långt det är.

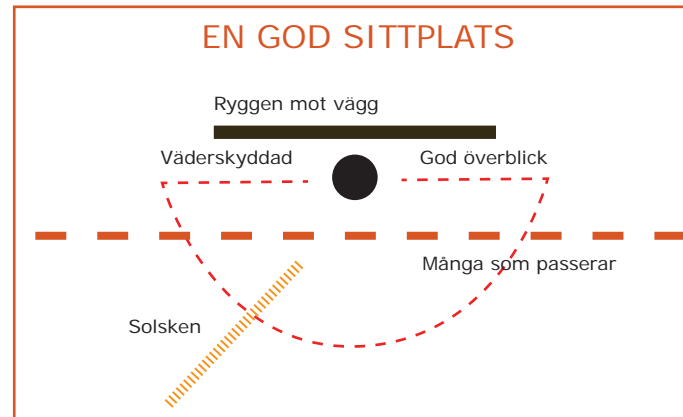
VISTELSEN - PLATSER FÖR ATT STÅ OCH SITTA

Studier visar att antalet sittplatser är mest avgörande för attraktionskraften hos en plats.²⁴ För att en sittplats ska användas är det inte oviktigt hur de utformas och var de placeras. Sittplatser väljs noggrant ut, om det finns möjlighet att välja. I enlighet med människans dragning till mänsklig aktivitet är det sittplatser som orienterar sig mot aktiva stråk och platser som väljs först²⁵. Det samma gäller i valet av ståplats. Att stå och sitta kan vara en nödvändig aktivitet, för att vila eller vänta på någon, men det kan också vara en helt valfri aktivitet, för att stå och titta på en annan aktivitet eller för att njuta av solen.

Utformningen av rummet och fasaderna spelar stor roll för om människor stannar och uppehåller sig på en plats²⁶. Stödpunkter (pollare, pelare, portar och nischer i fasaden) och skyddande element (arkader, skärmtak och markiser som skyddar likt trädskronorna i skogsbrynet) inverkar positivt hur mycket människor väljer att vistas i stadsrummet. Dessa bör orienteras så att vistelsen kan kombineras med att studera passerande och aktivitet.

Längs fasaden eller på gränsen mellan rumsligheter finns goda uppehållszoner. Med ryggen skyddad mot en vägg är personen mindre exponerad än mitt ute i rummet, men har ändå full överblick. Mitt ute i rummet kan människor närma sig från alla håll och det är svårt att ha kontroll²⁷. På kommersiella platser innebär till exempel ofta skyltfönster att man inte placerar bänkar framför fasader.

Gynnsamma klimatförhållanden är viktiga på platser där människor ska vistas. Väder och vind är avgörande för hur gärna man stannar upp på en plats.²⁸ Större delen av året vill man vara skyddad för vinden och kunna ta till vara solens värme. Heta sommardagar vill man i stället kunna svalka sig i skuggan under ett träd.

Så här tolkar jag en god sittplats utifrån de kriterier som Gehl tar upp.

12 KVALITETSKRITERIER FÖR ATT ANALYSERA PLATSER

Gehl har sammanställt 12 kriterier för att bedöma kvaliteten på ett offentligt rum.²⁹ Kriterierna kan delas in i tre kategorier som är viktiga för vistelsen på ett torg: skydd, komfort och njutning. Många uppfyllda kriterier visar, enligt denna metod, på att platsen är bra för vistelse.

24 Olsson, Ohlander och Cruse Sondén, 2004, s. 136

25 Gehl, 2003, s. 25

26 Gehl, 2003, s. 142

27 Gehl, 2003, s. 141

28 Olsson, Ohlander och Cruse Sondén, 2004, s. 137

29 Gehl, 2003 / Gehl, Gemzöe, Kirknäs och Söndergaard, 2006

Mellanstaden

- Backas relation till sin omgivning

BACKA OCH SELMA LAGERLÖFS TORG

Backa ligger på Hisingen norr om Göteborgs stadskärna. Stadsdelen breder ut sig över öns sydöstra hörn och avgränsas av Göta älv i öster och Kvillebäcken i väster. Norr om ligger lågexploaterad skogs- och jordbruksmark, söder om ligger hamn- och industriområden.

Selma Lagerlöfs Torg är ett lokalt torg från tidigt sjuttital med handel, service och kultur. Torget hittar man mitt i stadsdelen, ca 5 km från stadskärnan. Från centralstationen når man torget på ca 15 minuter med buss, eller ca 20 minuter på cykel. Backa genomkorsas av E6:an, som har en avfart direkt mot torget, vilket gör det lättillgängligt med bil.

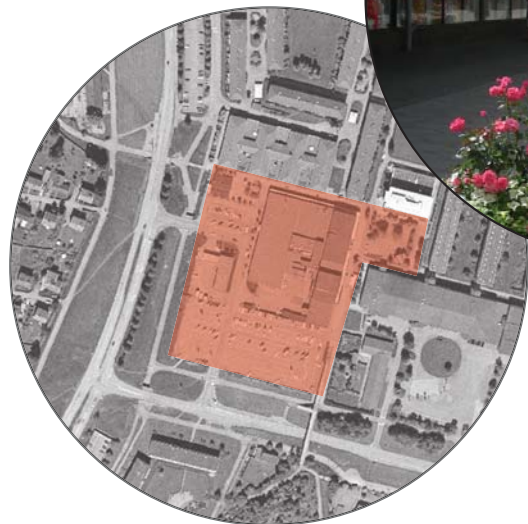
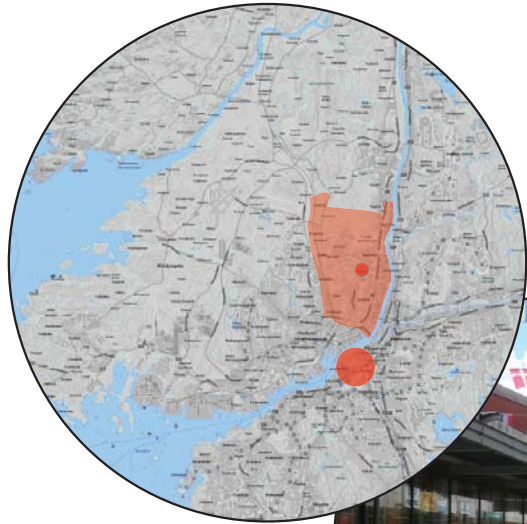
FRÅN SELMA LAGERLÖFS TORG TILL GÖTEBORGS STADSKÄRNA

15 min

22 min

MELLANSTADEN

Översiktplanen har delat in Göteborg i utvecklingsområden med olika ambitioner. Backa hör huvudsakligen till vad som kallas *mellanstaden*¹.

I mellanstaden är ambitionen att:

- komplettera
- blanda
- skapa nya lokala mötesplatser
- utveckla småskaliga verksamheter

Översiktplanen betonar vikten av att kompletteringsbygga i anslutning till befintlig bebyggelse och infrastruktur. Detta för att utnyttja och ta till vara den struktur som redan finns, men också för att skapa mer befolkade och därmed tryggare bostadsmiljöer. Dåligt utnyttjad mark ska ges effektivare markanvändning. Närmast knutpunkter och kollektivtrafikstråk föreslås tät bebyggelse.

De stadsdelar som mellanstaden innefattar består ofta till övervägande del av bostadsbebyggelse och därför är det viktigt att inte enbart komplettera med bostäder. Det eftersträvas att bostäder ska blandas med arbetsplatser, service, rekreation och kultur och att småskaliga verksamhetsområden ska utvecklas.

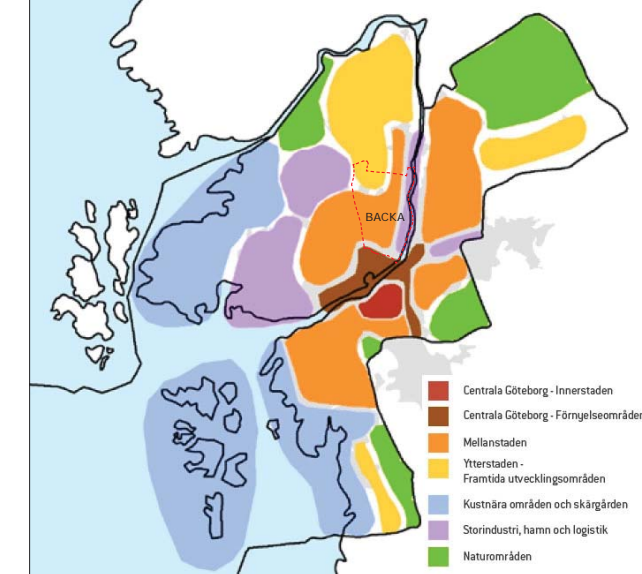
Göteborgs stadsdelar ska bearbetas utifrån sina speciella karaktärer och dess kulturhistoriska värde och andra historiska spår ska tas till vara². Kvaliteter ska bibehållas och förstärkas. De lokala torgen är viktiga för stadsdelars identitet och därför är det viktigt att göra dem mer attraktiva genom att rusta upp och komplettera med ny bebyggelse.

Värdefulla grönområden och stråk ska värnas. Gröna värden som försvinner i samband med förtätning ska ersättas så att förlusten kompenseras. Möjligheten att gå och cykla inom stadsdelen och till centrala Göteborg ska förbättras.

¹ ÖP, s. 116

² Stadsbyggnadskvallteter, s. 18

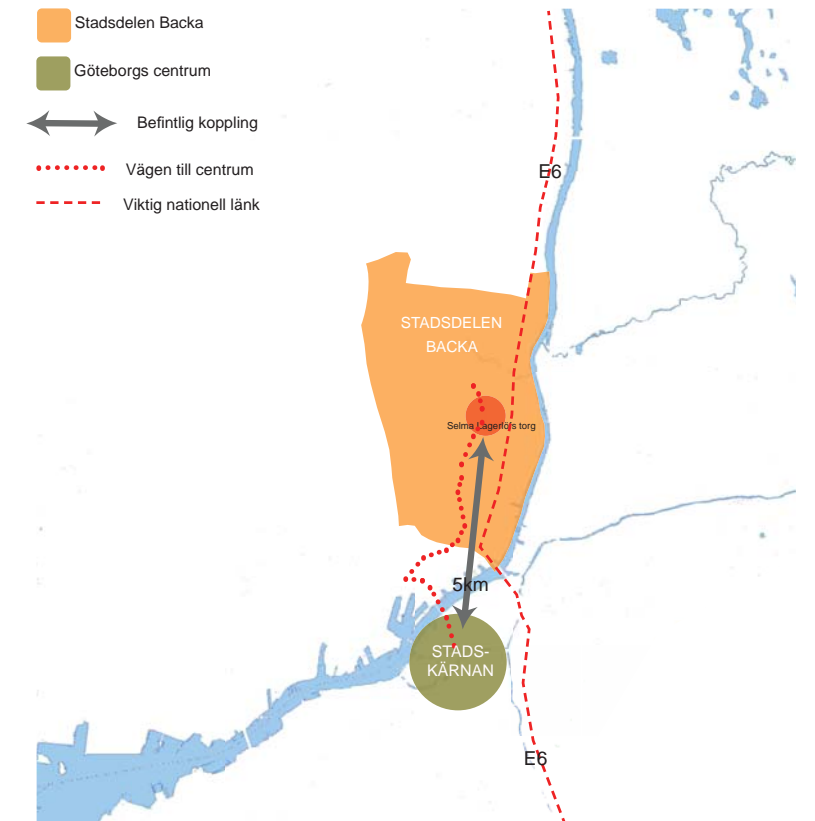
GÖTEBORGS UTVECKLINGSOMRÅDEN

I översiktplanen har Göteborg delats in i olika utvecklingsområden med olika ambitioner för framtiden. Huvuddelen av Backa ligger inom området "mellanstaden", som innefattar de flesta av Göteborgs stadsdelar som byggts ut under efterkrigstiden.

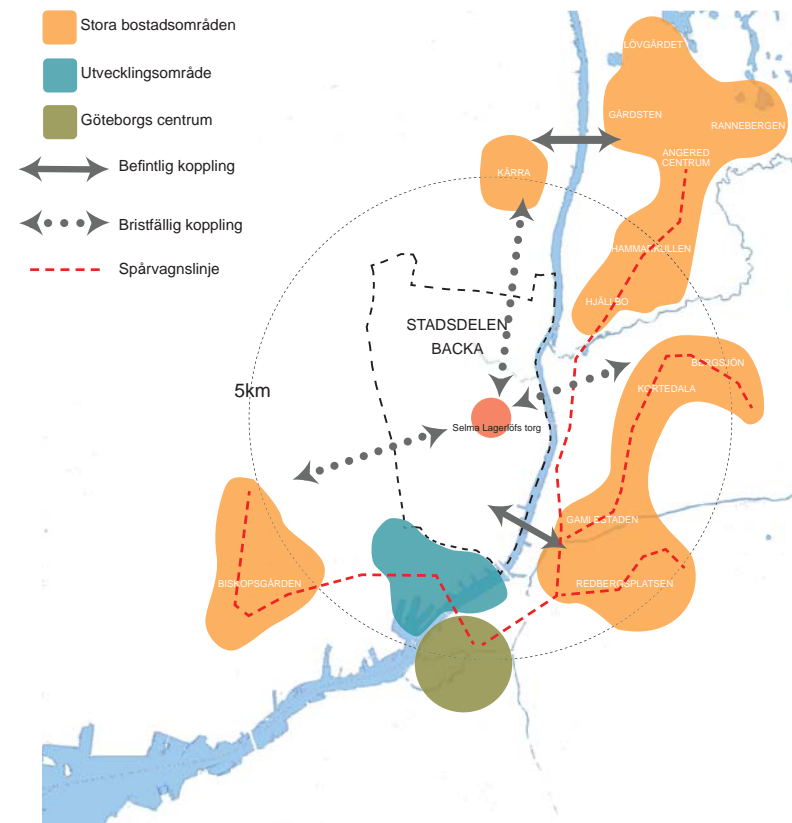
STRATEGISK PLACERING I STADEN

- Stadsdelen Backa
- Göteborgs centrum
- Befintlig koppling
- Vägen till centrum
- Viktig nationell länk

BINDA SAMMAN STADSDELAR

Översiktsplanen framhåller att Göteborg är en segregerad stad, vilket är den största utmaningen att bryta. Många stadsdelar har vuxit fram som tydligt avskilda enheter med få kopplingar mellan varandra. Dessa stadsdelar vill man binda samman. Backa har en strategisk placering mitt emellan flera stadsdelar och skulle därmed kunna spela en viktig roll i arbetet med att binda samman staden.

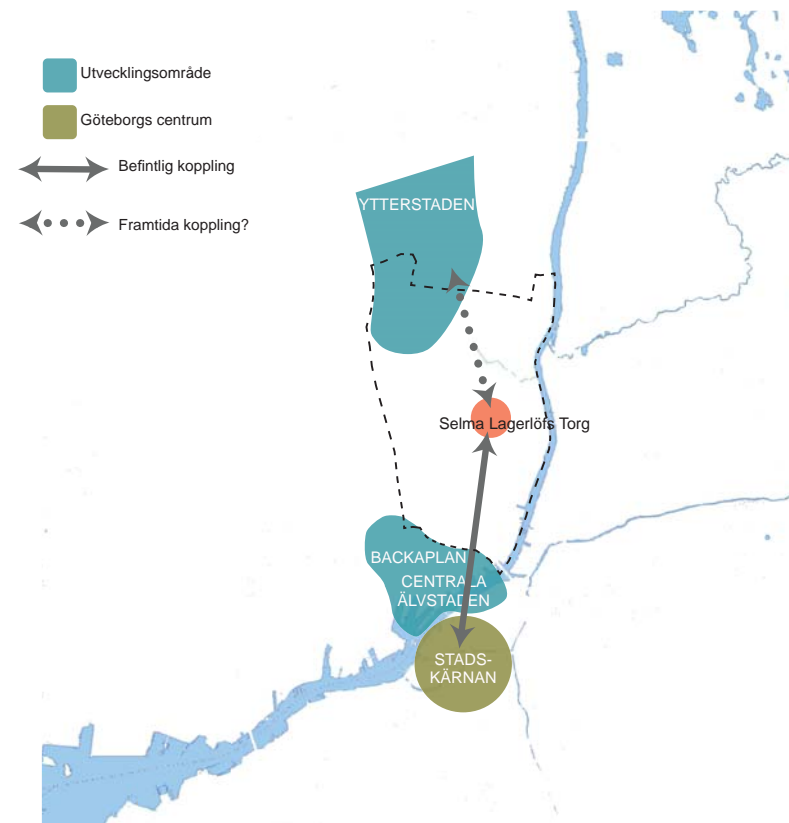

UTVECKLINGSOMRÅDEN I GÖTEBORG

Göteborgs centrum växer över älven, i och med att stora handels- och industriområden förvandlas till blandstad med bostäder, handel och arbetsplatser. Backaplan, som idag är en separat köpstad, ska integreras med centrum och ges en stadsmässig karaktär. När centrum vidgas åt norr minskas avståndet till Selma Lagerlöfs Torg och tillgängligheten till stadens utbud förbättras, vilket kan komma att göra Backa mer attraktivt.

De norra delarna av Backa klassas som *yttre stad*¹. Här finns främst skog och odlingsmark, som i nuläget är viktiga att värna för sina värdefulla natur- och kulturvärden. Området anses dock attraktivt för framtida bostadsförsörjning, vilket skulle innebära stora satsningar på utbyggnad av kollektivtrafik och kommunal service. Intressant för Selma Lagerlöfs Torg är att det skulle få en mer central roll i staden om områden norr om blir bebyggda, vilket kan vara värt att ha med i beräkningen redan nu.

¹ OP, s. 120

KONTAKT MED ÄLVEN

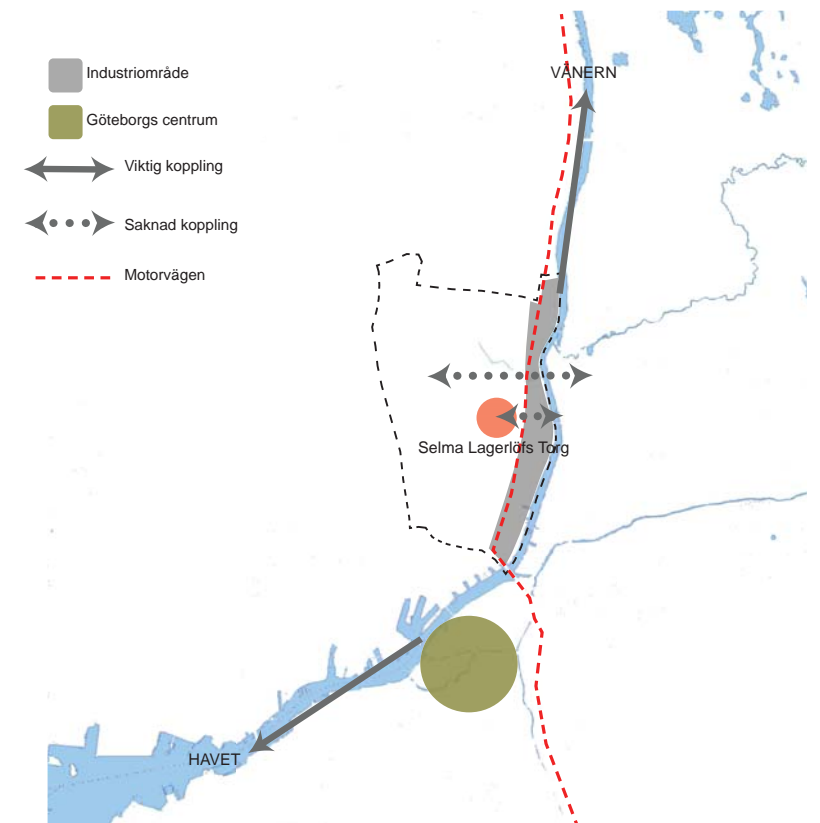
Göta älv är en oerhörd tillgång för Göteborg och Sverige som fungerar som huvudfartled för transport mellan Vänern och havet.

I Backas östra del breder ett industriområde ut sig, strategiskt placerat mellan älven och E6:an, med mycket god tillgänglighet för transporter. Verksamheterna är främst inriktade på logistik, men även en del tillverkning och handel. Området ska reserveras för störande verksamheter och därför är det inte tal om att lokalisera bostäder där.¹

Industriområdet erbjuder tillströmning av människor och arbetstillfällen, vilket är en tillgång för stadsdelen, men utgör en barriär mellan övriga Backa och älven. Stränder, hav, sjöar och älven ska vara tillgängliga för alla², men som läget är nu är inte älvstranden i Backa tillgänglig för stadsdelens invånare. Kopplingen över älven till bostadsområden på andra sidan försvåras också. Göteborgs stad har som vision att bygga ihop älvens båda sidor genom att skapa attraktiva förbindelser för alla trafikslag.³

Inom Göteborgs kommun finns stor efterfrågan på båtplatser. Utbudet kan idag inte tillgodoses och nya platser för småbåtshamnar letas.⁴

¹ OP, s. 122
² OP, s. 69
³ OP, s. 75
⁴ OP, s. 100

Hisingens trädgård - en historisk tillbakablick

För att få förståelse för hur strukturen i Backa ser ut idag beskriver jag här hur stadsdelen har vuxit fram genom historien.

EN LÅNG HISTORIA

Historien i Backa sträcker sig långt tillbaka. När stadsdelen planerades under tidigt sextiotal grävdes ett stort fält ut med gravar från äldre järnålder, 2000 år gamla. Under medeltiden var befolkningen sysselsatt med åkerbruk och boskapsskötsel. De naturliga strandängarna vid Göta älv fungerade som betesmark.

Hisingen var från 1200-talet till fredsavtalet 1658 ett gränsland mellan Norge och Sverige. Gränsen gick längs med Kvilleån, där Lundby och Tuve tillhörde Sverige medan Backa tillhörde Norge (Danmark).¹ Under kriget mellan Norge och Sverige byggdes Fredrikshamns skans som ett befäst brohuvud invid Göta älv.²

HISINGENS TRÄDGÅRD

I och med utbyggnaden av industrier och hamnar i Göteborg i slutet på 1800-talet, växte industrier fram även längs Backas älvstränder. Industrierna och jordbruket gick bra, vilket gav Backa socken en allt bättre ekonomi under 1900-talet. Backa var en välordnad kommun med flera skolor, barnbespisning och ålderdomshem.³ Jämfört med i arbetarområdena inne i Göteborg levde man gott i jordbruksbygden Backa.

En arbetarson från Masthugget, Per-Olof Ganje, berättar om sina besök i Backa på 30-talet:

"När vi kom till Backa och hälsade på min moster, då kunde jag förnimma bondesamhället. Det var ett välstånd, ett relativt välstånd som jag inte var van vid. /.../ I Backa fick jag lära mig begreppet kultur."⁴

Fram till 1960-talet var Backa ett utpräglat jordbruksområde. Inne i Göteborg var det känt som "Hisingens trädgård", eftersom bönderna åkte över älven för att sälja grönsaker och blommor på torgen.⁵

Så här berättar en man som arbetade på Backa Västergård under andra världskriget:

"På fredagen tog vi upp grönsaker och potatis. Potatisen sorterades. Morötter och palsternackor buntades och allt lades i korgar. På kvällen lastade vi torgvagnen, så att den stod klar på lördag morgon. Alma hade en torgplats på Rantorget i Gårda och Svante hade en annan på Stora torget vid Saluhallen. Med två torgplatser kunde man sälja mer. Det var arbete från morgon till kväll."⁶

¹ Göteborg - Att bygga staden, 2003, s. 35

² Johansson, Fredrikshamns skans - en 1600-talsbefästning i Backa, 2002

³ Välkommen till Backa, 2008

⁴ Backabor berättar, Intervju med Per-Olof Ganje

⁵ Välkommen till Backa, 2008

⁶ Natur och folk i Backa på Hisingen, 1998, s. 211-212

GAMLA "RIKSTVÅAN"

Landsvägen mellan Göteborg och Kungälv, den gamla rikstväan, böljade fram genom Backas landskap och förband dess byar med varandra. Den gick framför allt utmed bergskanterna, för att undvika de blöta lerslätterna som var en dålig grund för vägar och bygge. Busstrafik mot Kungälv öppnades på 20-talet och på 30-talet belades den med gatsten.⁷ Landsvägen passerade bl a kyrkan och skolan. Här finns den fortfarande tydligt bevarad än idag.

Backas första kyrka, "medeltidskyrkan", anses ha rötter från 1200-talet. Dopfunten i täljsten från den tiden finns bevarad i dagens kyrka. Den kyrkan byggdes om till en större på 1700-talet, "1700-talskyrkan". Man vet inte var denna äldre kyrka var belägen. Under mitten av 1800-talet beslutade man att riva den gamla kyrkan för att bygga en ny där den står idag. Diskussioner fördes kring dess placering på berget. Den ansågs svårtillgänglig, men syntes samtidigt från alla håll på långt avstånd (vilket den gör än idag). 1864 stod kyrkan färdig med plats för 900 personer.

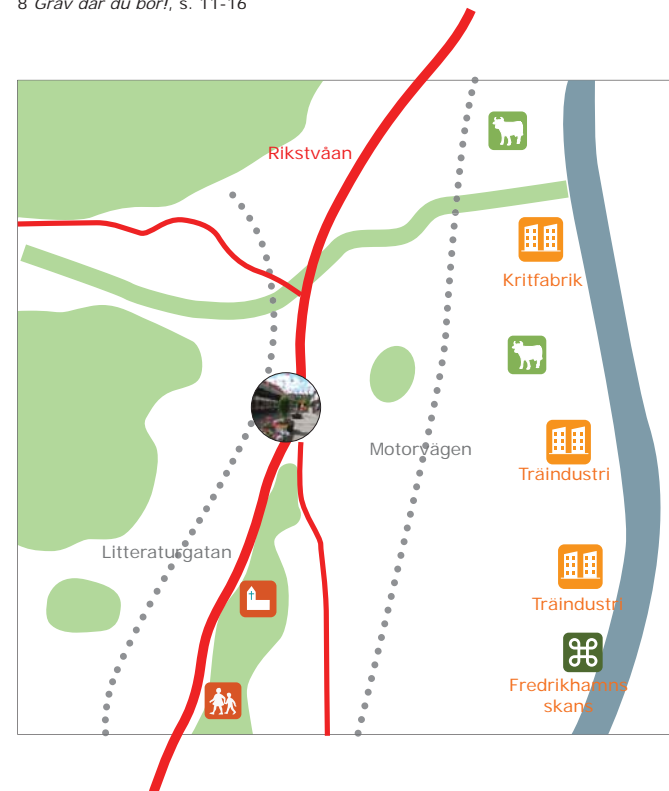
Backas första skola kom till redan på 1850-talet. Denna ersattes redan 1897 av den nuvarande skolbyggnaden som placerades strategiskt längs landsvägen nära kyrkan. Första skolbyggnaden revs 1934.⁸

Ett fåtal gårdar från 17- och 1800-talet finns kvar och minner om bygdens historia, bl a Backa Västergård som fortfarande håller med djur för traktens barn. Jordbruket finns däremot främst kvar i form av små odlingslotter.

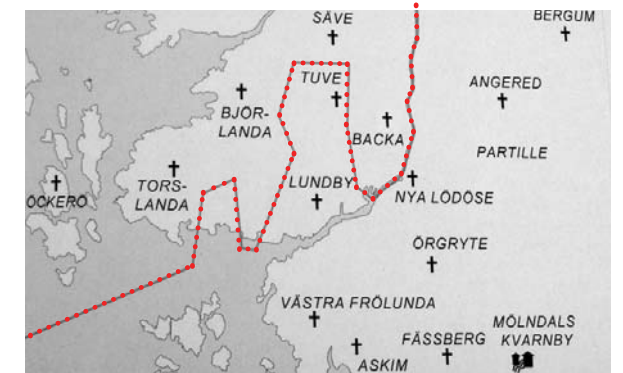
Först 1948 införlivades Backa i Göteborg.

⁷ Natur och folk i Backa på Hisingen, 1998, s. 35-37

⁸ Gräv där du bor!, s. 11-16

HISTORISK KARTA
I början av 1900-talet bredde odlingsmark ut sig mellan de skogsklädda bergen. Rikstväan förband Backa med Göteborg och Kungälv. Litteratugatan och motorvägen hade ännu inte byggts.

Från 1200-talet till fredsavtalet 1658 låg Backa på norska sidan av gränsen som delade Hisingen. Lundby och Tuve tillhörde Sverige.

Bildkälla: "Göteborg - att bygga staden" sid. 35

1968. Sista skörden innan förvandlingen från jordbruksbygd till dagens Backa. I bakgrunden ser man industriområdet vid älven som redan då hade vuxit upp. Bildkälla: "Natur och folk i Backa på Hisingen", sid. 166. Foto: Åke Hillefors.

Så här såg det ut när den gamla landsvägen, "rikstväan", löpte fram genom Backa och passerade skolan och kyrkan. Bildkälla: "Natur och folk i Backa på Hisingen", sid. 118.

Fredrikshamns skans från 1600-talet finns ännu bevarad som en gräsklädd jordvall nere vid älven. Idag omgärdas den av industriområdet.

Förvandlingen

- miljonprogramsbebyggelse breder ut sig

Området kring Selma Lagerlöfs Torg planerades i mitten av 60-talet, just när staten hade beslutat om miljonprogrammet, och byggdes åren 1968-72. Jordbrukslandskapet förvandlades totalt och alla gårdar utom ett fåtal revs. I dalen spreds stora bostadsområden ut, blandat med den småhusbebyggelse som redan etablerats. Den ovanligt djupa lerjorden, ca 20 meter, som lämpat sig för odling försvårade grundläggning. Byggnader och vägar var därför tvungna att förankras med pålar och plintar ner till berggrunden.¹ Gatorna fick namn som har att göra med sagor och litteratur, som till exempel just Litteraturgatan, Sägengatan och Makurellgatan.

Rikstväan ersattes av en ny huvudväg, Litteraturgatan, som förband stadsdelen med centrum. I linje med tidens idéer trafikseparerades området med skilda strukturer för bilister och fotgängare. Gamla landsvägen byggdes bort av nya bostadsområden och ett stort nytt stadsdelscentrum, Selma Lagerlöfs Torg, som skulle erbjuda invånarna service och kultur.

När torget stod färdigt 1971 var Kulturhuset "en levande enhet i staden"² där Nationalteatern ledde teatergrupper. Sedan 1982 organiseras årligen Backa-festival med evenemang av och för backaborna. 1984 byggdes en utomhus-scen och Kulturhuset fick en ny entré, vilket förbättrade möjligheterna för evenemang på torget.³

Per-Olof Ganje, arbetarsonen från Masthugget, flyttade senare till Backa och så här beskriver han stadsdelen idag:

*"Backa kyrka finns kvar, men icke någonting av den jordbrukskultur som fanns när jag var pojke. /.../ Men vi håller på att skapa vår egen identitet med Backa kulturhus, och vi har ett bibliotek. Vi skapar någonting som jag kallar för kultur. Vi träffas."*⁴

IDAG - ETT GÖTEBORG I MINIATYR

Idag skulle Backa kunna kallas "ett Göteborg i miniatyr".⁵ Här finns människor i alla åldrar med olika levnadsstandard och bakgrund. Här finns också en stor variation i bebyggelse och bostadsform. Bebyggelsen grupperar sig efter topografin och formar områden med olika prägel och charm. Storskaliga bostadsområden från miljonprogrammet breder ut sig längs Litteraturgatan, men i övrigt är det främst småhusbebyggelse som upptar stadsdelens yta. Detta blandas med institutionsbebyggelse vid Lillhagen och St Jörgen, den historiska gårdsbebyggelsen som delvis bevarats och industribebyggelse längs älven.

Backa är verkligen en grön stadsdel. Mellan skogsbevuxna berg breder gröna gräsmattor och trädgårdar ut sig. Här finns naturtillgångar i form av skogar, berg, odlingsmark och inte minst älven. Kyrkogårdar, näridrottsplatser och golfbanor erbjuder parklika miljöer för kontemplation och motion. Bostadsbebyggelsen har dålig koppling till älven, men är i stället lättillgänglig med bil från motorvägen och har många arbetsplatser på nära håll i industriområdet.

Brunnsbotorget i söder och Selma Lagerlöfs Torg i mitten ger lokal service och handel till invånarna. Bäckebols köpcenter i norr och Backaplan, utanför stadsdelen i söder, är stora köpcenter, som kompletterar och hotar den lokala handeln. Förbindelsen mellan St Jörgen och Litteraturgatan är dålig och borde förbättras för att öka integrationen i stadsdelen och tillgängligheten till Selma Lagerlöfs Torg.

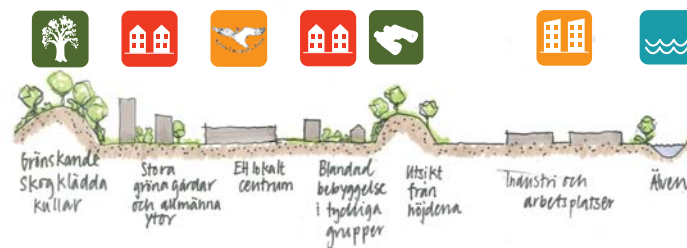
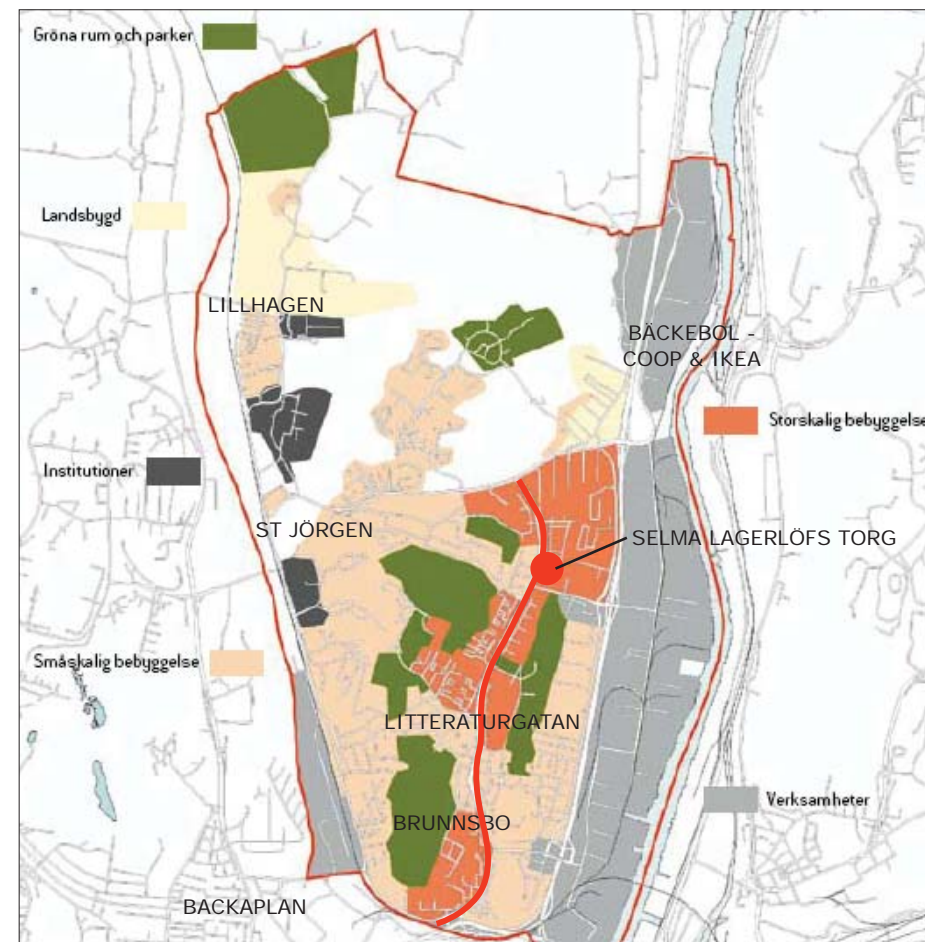
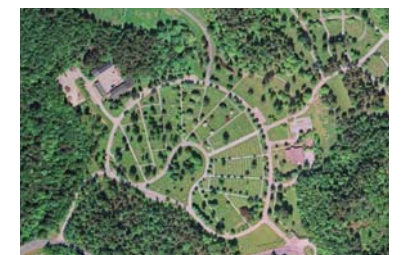

Illustration av kvaliteterna i området kring Selma Lagerlöfs Torg.

Utbyggnaden 1968-72 resulterade i stora bostadsområden kring det lokala torget. En ny vägstruktur etablerades och den gamla försvann.

- NYA BOSTÄDER
- SERVICE & KULTUR
- BEF. SMÅHUS
- RIKSTVÅAN
- NYA VÄGAR

Fridhems kyrkogård i skogen norr om torget erbjuder vacker parkmiljö.

Stora planer för utomhusidrott vid Backa Röds näridrottsplats.

Asfalterade ytor och tung trafik gör industriområdet ogästvänligt för fotgängare.

BEFINTLIG BEBYGGELSESTRUKTUR
Bostadsbebyggelsen i Backa består till ytan främst av småhus, men tittar på antalet bostäder är hela 73% lägenheter i flerbostadshus. 95% av dessa kom till under 60- och 70-talet. 44% är kommunalt ägda hyresrätter. Det finns även mycket industribebyggelse.

Källa: Välkommen till Backa
Bildkälla: Backa, Stadsdelsbeskrivning

¹ Natur och folk i Backa på Hisingen, 1998, s. 288-297
² <http://www.nationalteatern.nu/presklipp/pdf/backa.pdf>, 2009-08-06
³ Backa, Beskrivning av stadsdelen, 2008
⁴ Backabor berättar, Intervju med Per-Olof Ganje
⁵ Backa, Beskrivning av stadsdelen, 2008

analys

Selma Lagerlöfs Torg - en målpunkt och mötesplats

Selma Lagerlöfs Torg utgörs huvudsakligen av två torgrum, en sammanlänkande gågata och två stora byggnader med handel och verksamhet. För fortsatt beskrivning har jag valt att benämna dem som *västra torget*, *östra torget*, *gågatan* och *centrumbebyggelsen*. Till torget kan man även räkna parkeringen som breder ut sig söder om västra torget och centrumbebyggelsen. Busshållplatsen längs Litteraturgatan, med torgets namn, är en viktig samlingspunkt i anslutning till torget.

VÄSTRA TORGET

Torgrummet fungerar som en mötesplats, eftersom stråket från parkeringen strålar samman med gågatan. Torgets placering mellan Hemköps entréer gör att många passerar, dock inte alla som kommer från parkeringen. Bänkarna under körsbärsträden är en plats där man kan sitta och titta på människor, även om man måste vända sig om. Fiskhusets försäljning är öppen ut mot torget vilket aktiverar platsen.

GÅGATAN ÄR EN LIVLIG LÄNK
Längs gågatan mellan torgrummen är det mycket folk i rörelse. Det är tätt mellan entréerna och gatan har proportioner som ger goda förutsättning för interaktion mellan torgets besökare. Konditoriets uteservering och Hemköps entré fungerar åtminstone som mötesplatser.

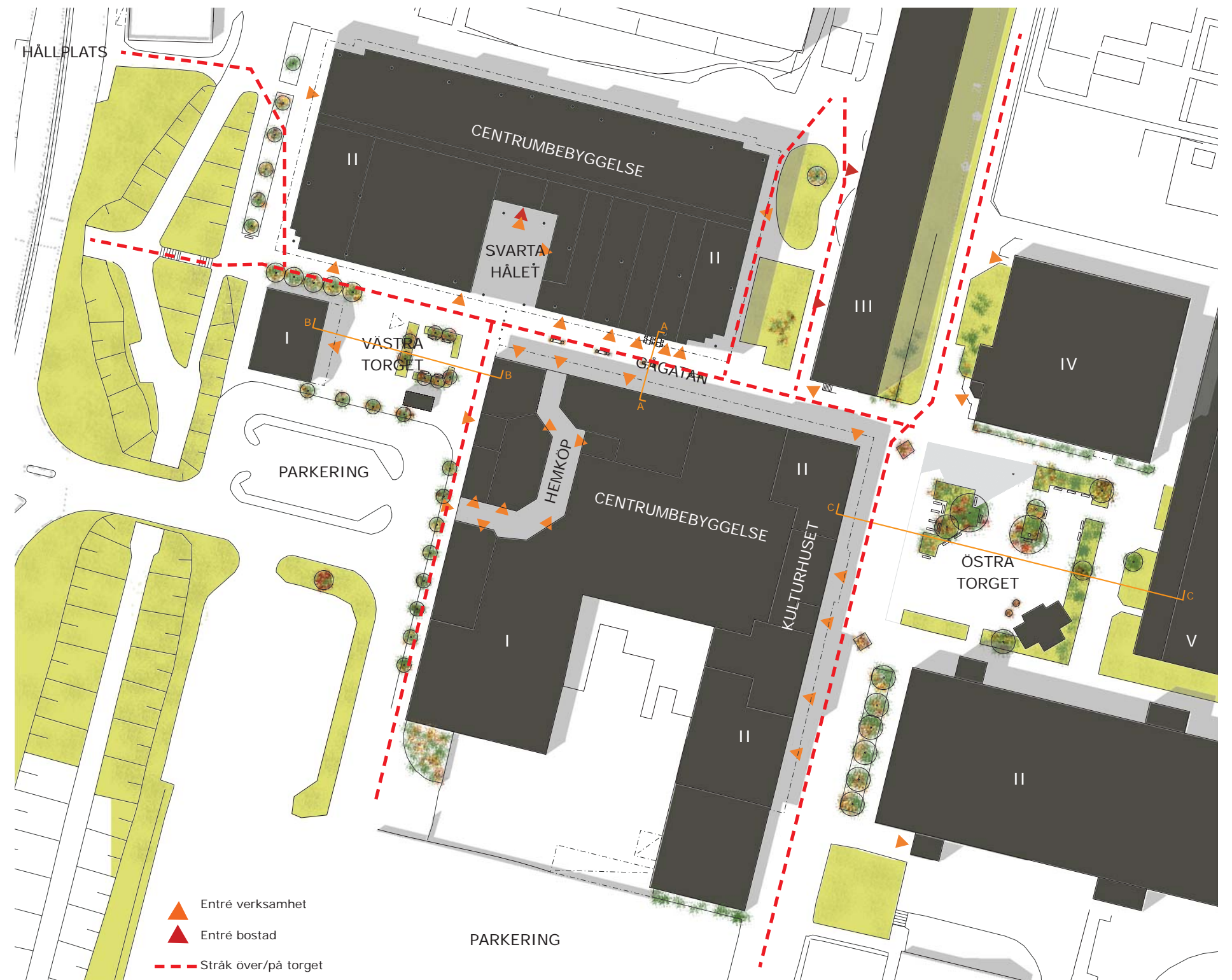

ÖSTRA TORGET

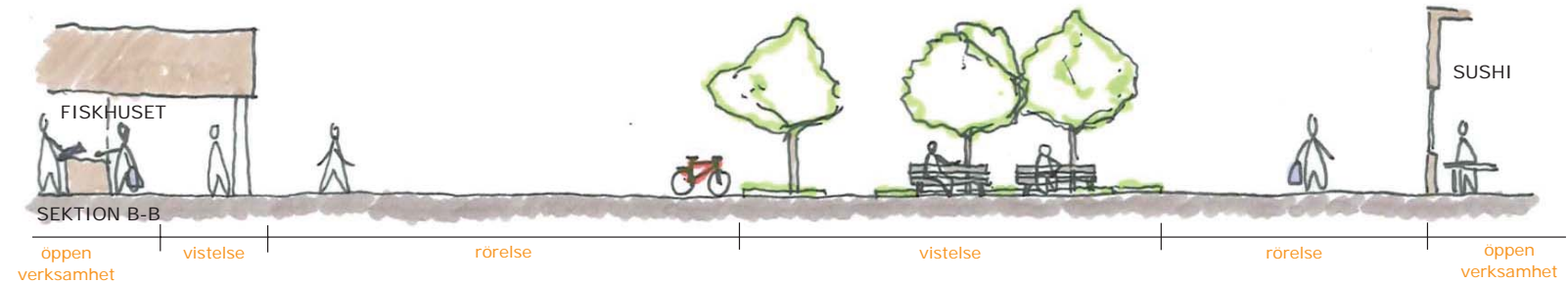
Östra torget är lummigt och grönt, och har indelats i flera mindre rum med stensättning och olika nivåer. Här finns många sittplatser, men det är bara ett fåtal av dem som vänder sig ut mot aktivitet och rörelse. De flesta vänder sig mot scenen, som står outnyttjad större delen av året. Torgrummet omgärdas främst av fasader utan entréer eller exponerad verksamhet.

INRE RUMMET

Utanför kassorna på Hemköp finns ett inre rum med flera små verksamheter. Här samlas många en kort stund innan eller efter sina inköp och det är ständigt folk i rörelse. Aktiviteten här har ingen kontakt med torget och utan sker i det dolda. Mot torget vänder sig i stället slutna fasader.

Betraktelser på torget

EN REGNIG DAG I JULI

Jag har slagit mig ner på det lilla konditoriet längs gågatan för att äta en lätt lunch. Trots ettrigt regnande hela dagen är det fullt av folk längs gatan. De rör sig främst under taken längs husväggarna för att inte bli blöta. Genom Hemköps-entrén är det ett evigt flöde av människor med matkassar, vilket antyder att många kunder kommer till fots eftersom bilisterna sannolikt använder entrén mot parkeringen.

Under taken har handlarna ställt ut sina varor för att synas. Det lockar människor att gå där och stimulerar livet på gatan. Vid de två borden på uteserveringen sitter gästerna länge. De sitter flera personer i sällskap och pratar över en kopp kaffe. Det råder en mycket gemytlig stämning. Många av torgbesökarna känner varandra, de hälsar på varandra över gatan, vinkar och skrattar.

Inne på caféet tas alla emot vänligt. Många köper smörgås och kaffe för att sitta ner en stund, andra köper med sig nybakade bröd eller bakverk. Det är ett klassiskt konditori utan moderna inslag och det känns helt rätt i ett lokalt centrum som detta.

Längs torggatan spelar de musik i högtalare. Det lättar upp stämningen och ger folk något att tänka på när de handlar mat eller på vägen hem. Blommorna och de färgglada vimplarna piggar upp, men det känns lite desperat i kontrast till den helt slutna fasaden på andra sidan gatan. Tänk om även där fanns verksamheter som på cafésidan.

Det känns viktigt för torget att det finns en plats där man kan sitta ner och ta det lugnt en stund. Att det är ett torg där man inbjuds att stanna en stund, inte bara uträtta sina ärenden och sedan gå hem igen. Caféet är en bra plats att sitta på, mitt i centrum med full utsikt över gatan och människorna. Även om jag inte pratar med dem så interagerar vi och tar del av en liten stund av varandras liv.

Det borde finnas fler sådana här platser på Selma Lagerlöfs Torg. Hela centrumet borde ha lite mer av den karaktären.

EN SOLIG DAG I MITTEN AV AUGUSTI

Jag sitter och njuter av solen på en bänk under körsbärsträden på västra torget och blickar ut över parkeringen som breder ut sig framför mig. Detta ingenmansland, bilarnas plats. Men människor rör sig där, på väg till och från bilarna, med eller utan kassar i händerna.

Mitt emot mig sitter två äldre damer, som ser ut att njuta av lövverkets skugga på varsin kant av bänken. De fyra bänkarna är ständigt upptagna av människor som kommer och går. Någon läser Metro, någon röker en cigarett och någon ser ut att vänta på bussen.

Många passerar bänkarna längs gågatan eller längs stråket från parkeringen. Äldre herrar och damer, ungdomar, mammor med barnvagn, barn och hundar passerar i sakta mak utan att de verkar ha bråttom. De flesta som jag ser är på väg till eller från Hemköp. Lokalen bredvid håller på att renoveras inför öppnandet av en sushi-restaurang i september. De passerande tittar nyfiket in och ser ut att uppskatta att något är i görningen. Platsen där jag sitter är inte vacker, snarare ful. Materialen är slitna, markbeläggningen är ojäm och träden har inte riktigt tagit sig. Men det är en samlande plats där många interagerar med varandra och där man kan ta del av livet på Selma.

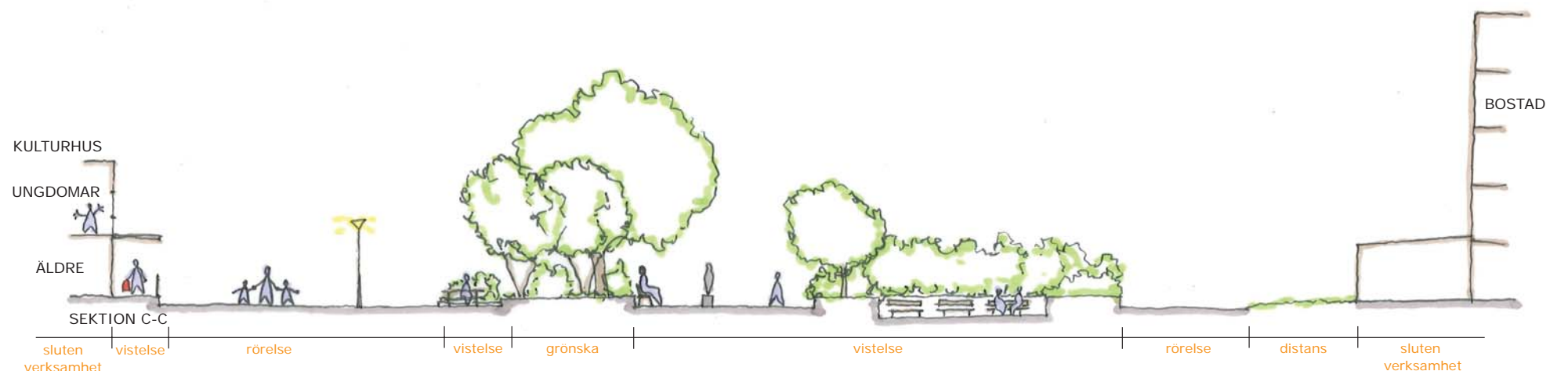
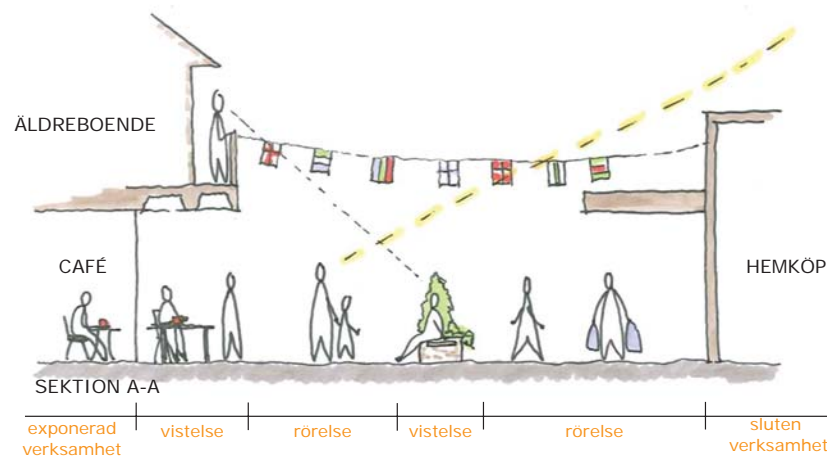
EN UNDERBAR SENSOMMARDAG I SEPTEMBER

Det är marknad på Selma Lagerlöfs Torg. Gatan utanför Kulturhuset är fylld av försäljare med sina varor och kunder som handlar, provar kläder, plockar i lådorna med små saker eller bara tittar. Allt möjligt finns till försäljning, strumpor, mattor, plastpåsar, lotter, garn...

Människor rör sig i en strid ström, om än ganska gles, längs gångvägarna i stadsdelen på väg till torget. Skolan har börjat för terminen, så ungdomar kommer i gäng och tittar runt. De verkar röra sig mer runt skolbyggnaden och torget än på skolgården. Personal från äldreboenden i närheten kommer också i gäng för att äta lunch och ta en lugn stund på en bänk i solen.

Jag har slagit mig ner på en bänk i grönskan längst in på östra torget. Det är lugnt och skönt, men jag hade gärna suttit så att jag kunnat titta ut över marknaden och dem som handlar. Bänkarna ut mot Kulturhuset hamnar tyvärr bakom marknadsstånden, och inte ens där ser man verksamheten. I stället tittar jag ut över en tom scen som skvallrar om evenemang som har varit, eller kanske kommer. Flera andra sitter också här och njuter av solvärmen, en pappa med sin lilla dotter i vagn och två byggarbetare som äter lunch. En dam som läser.

Träden vajar och solen skiner. Det är lugnt och skönt.

Trafikseparering skapar barriärer - gatustrukturen kring torget

Gatustrukturen kring Selma Lagerlöfs Torg är tydligt planerad enligt sextiotalets idéer om trafikseparering. Breda vägar, endast ämnade för bil- och buss- trafik, skär fram genom dalen och kopplar ihop området med staden. Dessa vägar är den styrande strukturen, vilken andra rörelsemönster underordnas. Hög hastighet, breda trafikrum och väldigt få passager gör att vägarna blir barriärer mellan människor på respektive sida.

INGEN GENOMFART

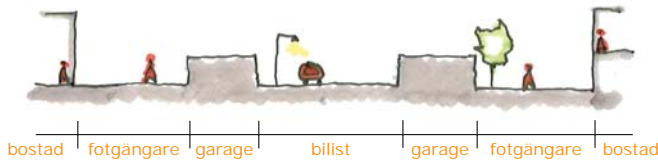
Mindre avtagsvägar leder in till bostadsområden. Bilen parkeras i utkanten av varje område och bilisten får gå till fots genom området till entrén, vilket får ses som positivt utifrån Gehls teorier. Avtagsvägarna är återvändsgränder utan möjlighet till genomfart för bilar. Detta minskar kopplingen mellan och genomströmningen av människor i närliggande men separerade områden. För att röra sig mellan olika bostadsområden med bil måste man utgå från de större vägarna.

INBJUDER TILL HÖG HASTIGHET

Breda körbanor med gott om buffertutrymme vid sidorna och liten risk för att någon ska passera vägen inbjuder till hög hastighet. Storskaliga bostadsområden vänder fasader med liten variation och låg detaljeringsgrad ut mot vägarna. Detta stimulerar inte trafikanterna att röra sig långsamt. Karaktären på gaturummet är den samma vid avfarten från motorvägen som vid torget.

PARKERING ÖKAR BARRIÄRVERKAN

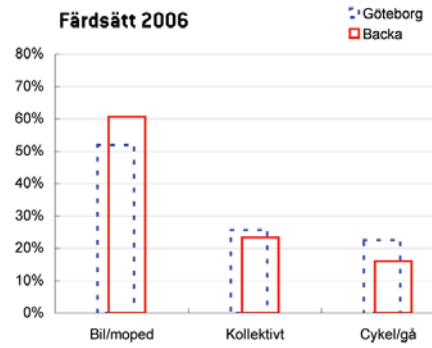
Parkeringsplatser och garage är placerade som stora asfalterade ytor i utkanten av respektive bostadsområde, vilket förstärker barriärverkan mellan områdena. Kontakt mellan människor som kör förbi längs gatan och de som bor närmast gatan försvåras. Även kontakten mellan fotgängare och bilister försvåras. Många bilägare bor långt ifrån sin bil och har därmed inte uppsikt över den. Ofta är parkeringsgaragen helt dolda för insyn från både boende och passerande trafikanter. Detta har lett till bil- och garageinbrott i området¹. Parkeringarna blir otrygga, obevakade områden att passera nattetid.¹

BACKABON TAR HELST BILEN

I en struktur som underordnas bilvägarna är det inte så oväntat att 60% av resorna inom, till och från stadsdelen sker med bil. Intervjuer med torgbesökare antyder att avståndet är avgörande i valet av färdssätt till torget. Tidigare forskning visar att avstånd, men även socioekonomiska faktorer och gatustrukturen är viktiga faktorer för vilket färdssätt som väljs.^{2,3} Detta förespråkar att ny bebyggelse bör koncentreras inom gångavstånd från torget och sin utformning inbjuda till förflyttning till fots.

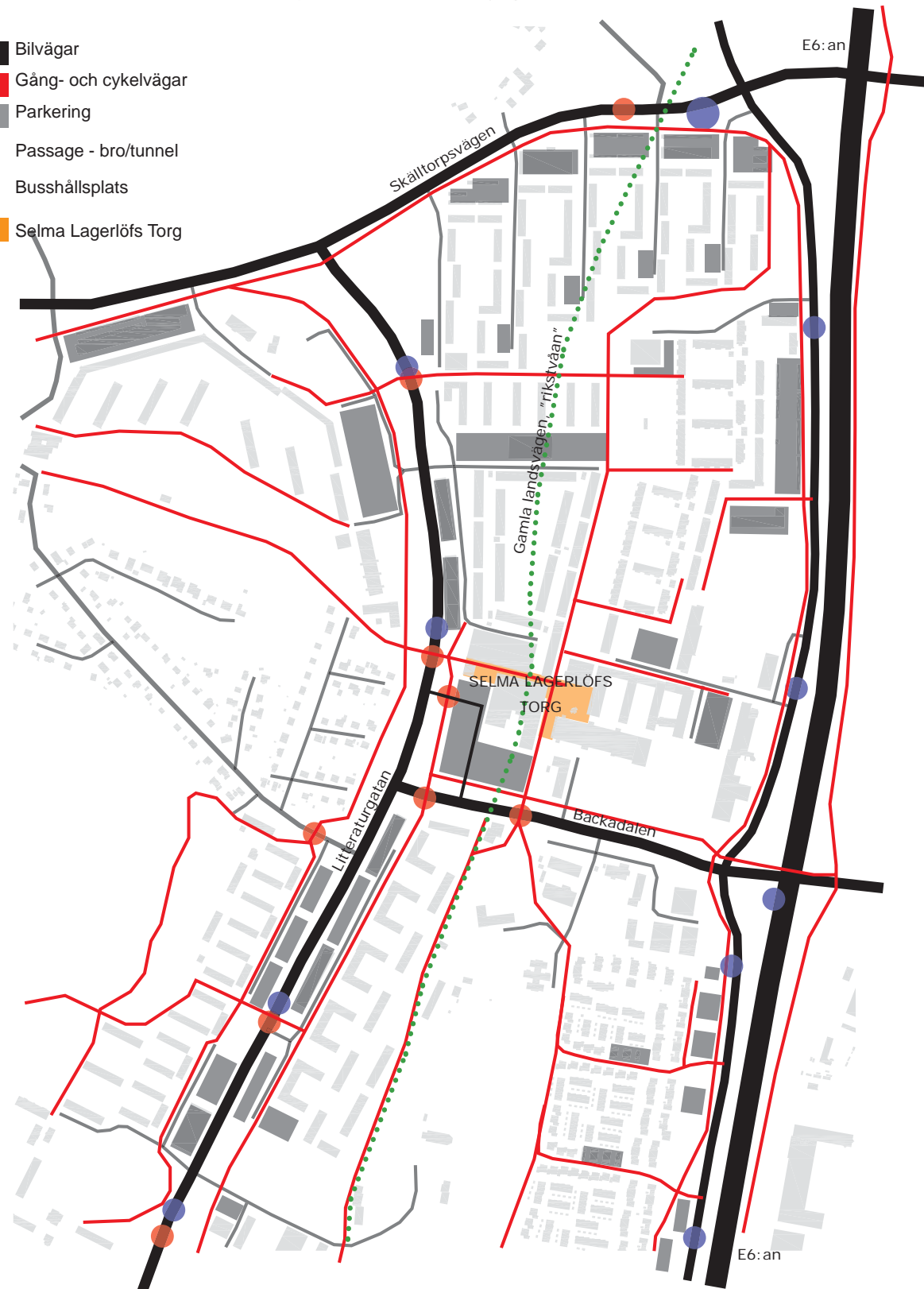
1 <http://www.hsb.se/goteborg/backa/>, 2009-10-08
 2 Saelen, Brian E. et al. 2003
 3 Estabrooks, Paul A. et al. 2003

FÄRDMEDELSFÖRDELNING I BACKA JÄMFÖRT MED GÖTEBORG

Andelen resor för respektive färdssätt inom stadsdelen 2006.
 Källa: Resvaneundersökning, Trafikkontoret, 2006. *Backa, Beskrivning av stadsdelen*, s. 11

- Bilvägar
- Gång- och cykelvägar
- Parkering
- Passage - bro/tunnel
- Busshållsplats
- Selma Lagerlöfs Torg

SKÄLLTORPSVÄGEN
 Vägen fungerar som en länk mellan östra och västra Backa. Den löper fram i ett brett grönt rum mellan skogen och bebyggelsen. Det är gles mellan övergångställena vilket gör det svårt att nå skogen på andra sidan.

LITTERATURGATAN
 Huvudgatan genom Backa som leder förbi Selma Lagerlöfs Torg. Här går stombussarna in till stan och många av bostadsområdena förbinds via gatan. Gatan saknar trottoar eller cykelbana längs den berörda delen av gatans sträckning.

BACKADALEN
 Gatan är en länk mellan torget och motorvägen, som kopplar ihop industriområdet med bostadsområdena. Verksamhetsområdet söder om vägen innebär successiv övergång.

GAMLA LANDSVÄGEN
 Den tidigare stensatt landsvägen är idag gång- och cykelbana. Sträckningen är naturskön, men ganska enslig.

FOLKHÄLSA OCH PLANERING

För att komma närmare "en naturligt hälsosam stad" behövs en uppgörelse med arvet efter 60-talets funktionsuppdelade och bilorienterade samhällsplanering.

Enligt Stadsbyggnadskontorets syn på hur Göteborgs stadsmiljö bör utformas, *Stadsbyggnadskvalliteter*, s. 60

ATT GÅ OCH CYKLA I BACKA

För fotgängare och cyklister finns ett nät av gång- och cykelbanor som skiljs från biltrafiken med tunnlar och broar. Längs mindre bilgator finns ofta trottoarer för fotgängare, och cyklister får plats i körfältet. Promenadstråk löper fram genom grönskan, men det är svårt att hitta en sammanhängande struktur. Bilvägarna och bebyggelsen kring torget bildar barriärer som bryter de gröna stråken.

Passagera över bilvägarna styr hur rörelsestråken går, vilket gör den nord-sydliga rörelsen mer sammanhållen än den öst-västliga. Placeringen av tunnlar och broar styr rörelsemönstren, så att det på flera ställen leder till omvägar. Litteraturgatan kan endast passeras i anslutning till busshållplatserna och mellan dessa är det ungefär 400 meter.

Bland de människor jag frågade var det flera som gärna cyklar till torget, och även till andra målpunkter, som Bäckebo och Backaplan. Sammantaget är det likväl en låg andel cyklister i Backa och de strukturella förutsättningarna försvårar. Till detta kommer självfallet en mängd andra faktorer, exempelvis kan konstateras att stadsdelen har en förhållandevis hög andel utlandsfödda som i sin tur kan leda till att kulturella faktorer inverkar.

HÅLLPLATSERNA ÄR SAMLINGSPUNKTER

Busshållplatserna är utgångspunkter för fortsatt rörelse, med buss eller till fots. Därmed är de också viktiga samlingsplatser där människor möts i vardagen. Med tanke på gatustrukturens utformning har hållplatserna idag ingen kontakt med annan aktivitet än biltrafiken. Förutsättningarna för att låta aktivitet främja aktivitet är mycket dåliga.

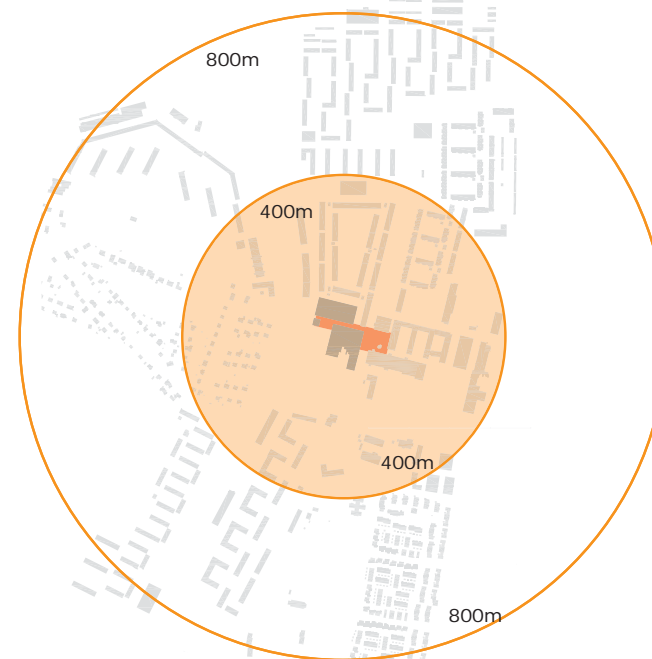
DÅLIGT UTNYTTJAT OCH OTRYGGT

Det separerade gatunätet leder till stora outnyttjade ytor mellan olika trafikanters vägbanor. Längs Litteraturgatan, Backadalen och Skälltorpsvägen breder gröna gräsmattor ut sig med enstaka träd. Ytorna är svåra att utnyttja, eftersom det till exempel inte finns några skyddande element som inbjuder till vistelse. De öppna ytorna kan ses som en visuell tillgång som erbjuder långa siktlinjer och ger känslan av en luftig och grön stadsdel.

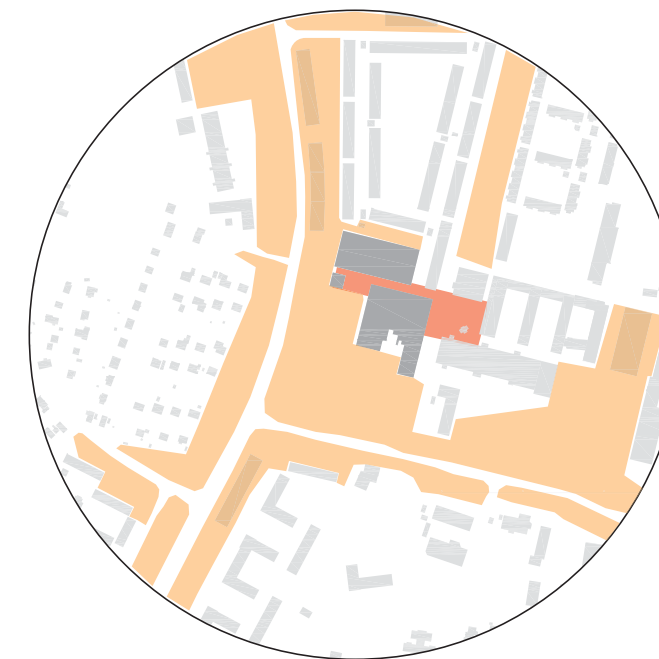
Trygghetsfrågan finns idag ofta med som en av de centrala frågorna kring offentliga miljöer. Kvinnor känner sig ofta otrygga där det är ödsligt, t ex längs en gångväg genom en folktom park.⁴ Vad som under dagen kan ses som ett vackert promenadstråk i grön miljö, blir efter mörkrets inbrott ett område där en stor del av befolkningen känner sig rädda och utsatta. Stora delar av gångvägsnätet i Backa går fram genom öppna eller lummiga gröna områden utan annan trafik och utan kontakt med bostädernas entréer. I mörka gångtunnlar kan otryggheten öka, eftersom att man absolut inte syns och vad som helst kan hända obemärkt.

HINDER KRING TORGET

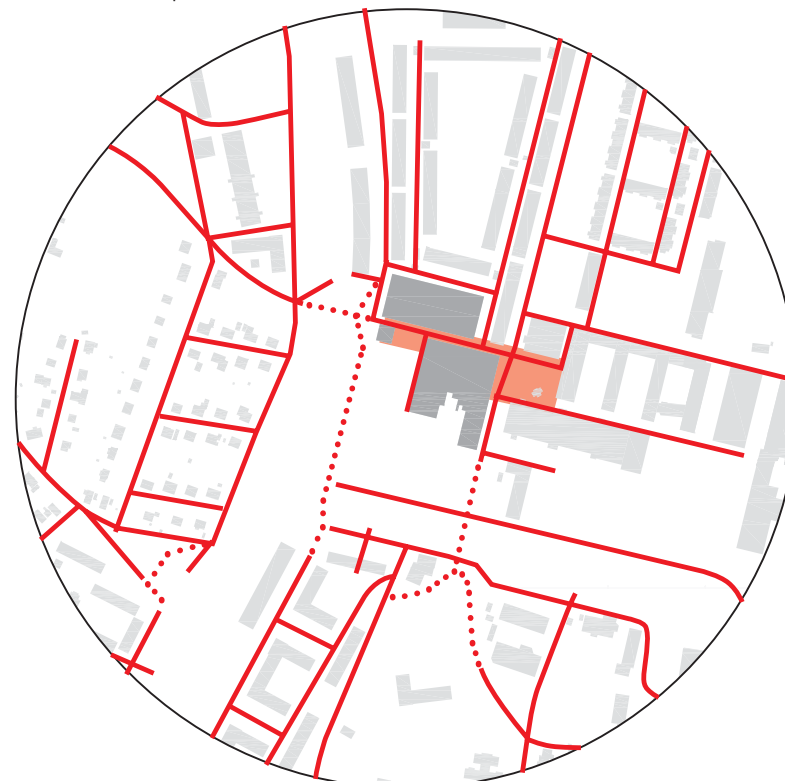
Om man studerar gatunätet kring torget ur fotgängarens perspektiv kan man se att det finns en mängd hinder och få gator som kopplas ihop till ett sammanhängande nät. De här problemen kommer att diskuteras mer ingående längre fram i analysen.

Avstånd från Selma Lagerlöfs Torg till angränsande bostadsbebyggelse. 400 meter = ca 5 minuters promenad, 800 meter = ca 10 minuters promenad.

Outnyttjad eller dåligt bearbetad mark kring Selma Lagerlöfs Torg. Inom 400 meter finns stora ytor med outnyttjade gräsmattor, stora asfalterade parkeringsytor eller distanserande garage. Om fotgängare ska främjas borde dessa ytor prioriteras för planering av ny bebyggelse.

Gatunätet kring Selma Lagerlöfs Torg skapar många hinder och medför en dålig koppling till bebyggelsen söder och väster om torget

Trafiksepareringen medför stora outnyttjade grönytor längs bilvägarna. Mellan bostadsområdena finns stora, mer skyddade grönytor.

Grönskan kan innebära otrygghet, särskilt i kombination med mörka gångtunnlar.

Mellan bilvägar och parallella gångbanor breder gräsmattor ut sig som stora outnyttjade ytor.

Där Litteraturgatan möter Skälltorpsvägen finns ett stort outnyttjat grönområde.

Fotgängare och cyklister leds längs långsträckt gröna rum mellan bostadsområdena.

⁴ Olsson, Ohlander och Cruse Sondén, 2004, s. 187

Ett Göteborg i miniatyr

- relation bostäder och målpunkter

MILJONPROGRAM, MEN INGEN BETONGFÖRORT

Bebyggelsen runt Selma Lagerlöfs Torg är starkt präglad av miljonprogrammets ideal, med storskaliga prefabricerade bostadsområden. Miljonprogramsområdena förknippas ofta med begreppet "betongförort", men höga, grå betonghus är långt ifrån majoriteten bland det som byggdes. Backas bebyggelse är representativ för det som byggdes under miljonprogrammet. Den vanligaste hustypen kring Selma Lagerlöfs Torg är tre-fyravånings lamellhus, vilket också är den i särklass vanligaste typen i Sverige. I Backa Röd är majoriteten högre lamellhus med åtta våningar, vilket var mest ekonomiskt lönsamt att bygga. Fasadmaterialet är främst tegel, men också en hel del betong. Blå Stadens hus varierar i höjd, men är alla enhetligt klädda i blå plåt. En tredjedel av miljonprogrammets bestånd är småhus. I Bällskär finns radhus, kedjehus och villor med fasader av trä och tegel.¹

Upplåtelseform varierar mellan olika områden, vilket främjar en blandning av människor med olika ekonomiska förutsättningar. Bostäderna kring Selma Lagerlöfs Torg har lägre hyror och köpeskilling än genomsnittet i Göteborg (se Bilaga), vilket innebär att man kan bo förhållandevis billigt i Backa. Billiga bostäder efterfrågas i översiktsplanen. Detta kan vara värt att beakta i utvecklingen av stadsdelen.

Olika byggherrar har gett respektive område sin karaktär, men inom varje område är det mycket liten variation. Områdena är tydligt grupperade och skiljs åt av grönområden, parkeringsplatser eller vägar. Mellan husen breder halvvärdiga gårdar ut sig, som alltså inte är avskiljda, utan lika öppna för allmänheten som för de boende. Offentlighetsgraden på gårdarna innebär att det är svårt för de boende att sätta sin prägel på dem och de får alla ett likartat uttryck. Privata uteplatser i bottenplan på många av husen ger dock variation och liv till gårdsrummen. Småhusområdena har privata trädgårdar, som medverkar till den gröna karaktären i stadsdelen. Över lag är mängden privat eller halvprivat yta utanför bostäderna liten, vilket borde minska möjligheterna till stadsliv utifrån Gehls teorier.

De flesta bostäderna har entréer från interna gator som saknar kontakt med det övergripande rörelsenätet. Endast på ett fåtal ställen sker entré från ett stråk. Boende i ett område möter alltså inte naturligt de som är på väg till ett annat område. I stället vänds en baksida ut mot de mer publika rummen. Rörelsen sker i stort sätt enbart mellan bostadsområdena längs dåligt nyttjade grönstråk.

Miljonprogrammet resulterade inte bara i monotona betongförorter, utan i ett flertal olika byggnadstyper, stilar och material. Backa har en ganska representativ fördelning av miljonprogrammets bestånd:

Den absolut vanligaste byggnadstypen var tre-fyravånings lamellhus. Tegel klar omkring hälften av alla hus från miljonprogrammet. Här: Gäsagängen

En tredjedel var småhus. Här: Bällskär

Endast en mindre andel av byggnadsbeståndet representeras av betongklädda höghus. Här: Backa Röd

Storskaliga, tydligt separerade bostadsområden. Blandat hyresrätter, bostadsrätter och privat ägande.

Odlingslotter erbjuder aktiva mötesplatser för stadsdelens invånare, men är tyvärr placerade utanför bostadsområdena, långt ifrån torget och inte i anslutning till naturliga rörelsestråk.

Äldreboenden vid Lisa Sass gata erbjuder bostäder och arbetsplatser nära torget.

Skälltorpskolan genererar en strid ström av barn över torget, men exponerar inte verksamheten mot torgrum eller stråk.

Backa Västergård fungerar idag som fritidslantgård för Backas barn.

¹ En miljon bostäder, 1996 s. 5, 54-58

BLANDAD MEN UPPDELAD

Backa har en blandning av både bostäder och verksamheter, med industriområdet öster om motorvägen och många mindre störande verksamheter väster om denna. Men, bostäderna är tydligt samlade i grupper utan inblandning av annan bebyggelse, vilket kan motverka Gehls ambition om att blanda människor. Verksamheterna längs Backadalen förstärker barriären mellan bostadsområdena, snarare än knyter ihop dem.

MÅLPUNKTER I NÄRHETEN AV TORGET

Enligt Gehl är det viktigt med målpunkter för att locka människor att röra sig i det offentliga rummet. Samtidigt ska rörelsen och aktiviteten samlas för att människor med olika bakgrund och intressen ska mötas. Förutom torget finns en hel del målpunkter runt omkring, längs Backadalen och motorvägen och delvis spritt ute bland bostäderna. Få av dem exponerar verksamheten mot rörelsestråken, men de medför ändå att människor är ute och rör sig i stadsdelen. På grund av sin lokalisering genererar flera av verksamheterna rörelse över torget.

Exempel på dessa verksamheter är:

INDUSTRI OCH FÖRETAG

Det finns flera företag, en bensinmack och ett hotell längs Backadalen nära torget, vilket medför att företagets anställda och kunder kan utnyttja den service som finns omkring torget. Detta främjar en blandning av människor.

SKOLOR

I nära anslutning till torget ligger två skolor: Brudbergsskolan, med årskurs 0-5, och Skälltorpskolan, med årskurs 6-9 och Svenska Ballettskolan. Skolorna ligger centralt i stadsdelen, men är inte alls integrerade i bostadsbebyggelse och gatustruktur. Skolgårdarna blir stora, obefolkade ytor när skoldagen är slut. Ett flertal förskolor finns spridda i stadsdelen, ofta mer integrerat i bebyggelsen.

VÅRD OCH HÄLSA

På torget och längs Lisa Sass gata finns tre äldreboenden, tandvård och primärsjukvård. Den centrala placeringen gör det lätt för de äldre att utnyttja den lokala servicen och det innebär att många kommer till torget för att få vård. Det känns viktigt att utnyttja fördelarna som dessa lokaliseringar innebär för torget och stadslivet.

GRÖNA MÅLPUNKTER I NÄROMRÅDET

NATUROMRÅDEN

Kuperade skogsområden ger möjlighet till skogspromenader, bärplockning, lek, utsikt och slutenhet i nära anslutning till bostadsbebyggelsen. Tyvärr försvårar Skälltorpsvägen tillgängligheten till det största skogsområdet, eftersom vägen har få passager och stigarna är dåligt markerade på andra sidan.

En uttorkad bäckravin slingrar sig fram genom stadsdelen och vidare mot älven. Antydning finns till fortsättning på ravinen söder om Blå staden, men bebyggelse och vägar bryter kopplingen. Det finns en ambition från Göteborgs stad att lyfta fram befintliga vattendrag i stadsbilden och utveckla dagvattenhanteringen.¹

GRÖNA OMRÅDEN FÖR LEK OCH SPORT

Längs de gröna promenadstråken har det anlagts stora lek- och idrottsplatser. Dessa ligger skyddat från trafik mitt inne i området, men har således dålig kontakt med bostadsentréer och biltrafikanter.

Det finns flera näridrottsplatser i området, med spelplaner för fotboll, tennis och andra sporter. Dessa är viktiga målpunkter, eftersom de samlar människor till aktivitet. Stadsdelen saknar en ordentlig idrottshall, som skulle kunna vara en målpunkt för aktivitet året runt.

AKTIV GRÖNSKA - STADSODLING

Det finns många odlarföreningar i stadsdelen med odlingslotter i området kring de bevarade gamla gårdarna. Här kan människor träffas och aktiveras. Lotterna känns som ett naturligt inslag i kulturmiljön, men de integreras inte alls med bebyggelsestrukturen. Som boende i Backa måste man ta en omväg för att ta del av aktiviteten som föresiggår vid odlingslotterna.

¹ Backa, Beskrivning av stadsdelen, s. 21

BACKA-BORNA

I Backa bor en stor blandning av människor med olika bakgrund och ekonomiska förutsättningar. Blandning mellan småhus och flerbostadshus främjar blandning av människor. Boende i området kring Selma Lagerlöfs Torg har lägre inkomster, sämre hälsotal och andelen invandrare är högre än genomsnittet i Backa och i Göteborg (se bilaga). I områdena med hyresrätter är den socioekonomiska nivån något lägre, än i områdena med bostadsrätter.

Antalet nyfödda har ökat de senaste åren och det har skett stor inflyttning av barnfamiljer till stadsdelen. Detta innebär att behovet av förskoleplatser har ökat. Idag finns omkring 1000 förskolebarn och 2200 skolelever i stadsdelen. Även andelen äldre ökar, vilket innebär att behovet av bostäder anpassade för äldre och personer med särskilda behov kommer att öka.¹

Ny bebyggelse kring Selma Lagerlöfs Torg kommer att generera många nya invånare och ännu är det omöjligt att säga vilka som kommer att bo i Backa i framtiden.

¹ Backa, Beskrivning av stadsdelen

Backas invånare har möjlighet att mötas på Selma Lagerlöfs Torg.

En gång i månaden är det marknad på torget, vilket lockar många besökare till torget.

Hinder på vägen till torget

- tillgängligheten

Trots en central placering i stadsdelen är det inte helt lätt att ta sig till torget som fotgängare. Utifrån Gehls teorier om vad som inbjuder människor att röra sig till fots, stöter torgbesökaren på flera hinder på vägen dit.

Boende norr och öster om torget kan promenera eller cykla obehindrat, förutom att centrumbebyggelsen hindrar besökare från Gåsagången.

LÅNGA VISUELLA AVSTÅND

För boende väster om Litteraturgatan eller söder om Backadalen innebär vägarna och parkeringen barriärer som måste forceras. Fotgängare och cyklister leds mot tunnlarna eller bron, vilket innebär omvägar och nivåskillnader. Centrumbebyggelsen syns under en lång del av promenaden över den öppna ytan som omger torget, vilket ökar avståndsupplevelsen, enligt Gehl.

På vägen till torget sker inte någon stimulerande rumslig variation utan rummet är till övervägande del stort och öppet. Den öppna ytan kring torget har så stora dimensioner att det är svårt att se människor som rör sig i andra änden. Människor på torget får svårt att identifiera andra personer som passerar längs gångvägarna på väg till torget.

NIVÅSKILLNADER

Att passera vägen genom tunnlar eller över bron innebär ett hinder för alla i form av en extra ansträngning. För rörelsehindrade utgör detta ett större hinder som kan innebära att man inte kan ta sig över vägen, åtminstone inte på det sätt som strukturen förevisar. Nivåskillnaden som krävs för att man ska komma under vägen gör avståndet till andra sidan gatan långt, vilket blir mycket påtagligt när man ska gå från torget till busshållplatsen på andra si-

dan Litteraturgatan. Nivåskillnader innebär också att människor inte får kontakt med varandra trots att rörelser korsar eller sker inom korta avstånd.

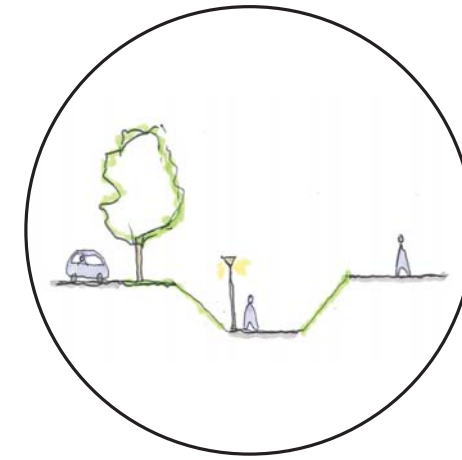
GENVÄGAR

Människans strävan efter att gå kortaste vägen före den säkraste blir tydlig kring torget, där stigar trampats upp i gräsmattorna längs bilvägarna. Fotgängarna har valt att korsa vägarna utan övergångsställen och sedan passerat över parkeringen. Gamla landsvägen tar stumt slut vid Backadalen och cyklister och fotgängare leds upp över bron i stället för mot målet rakt framför. Här har man varit tvungen att sätta upp staket för att hindra fortsatt rörelse.

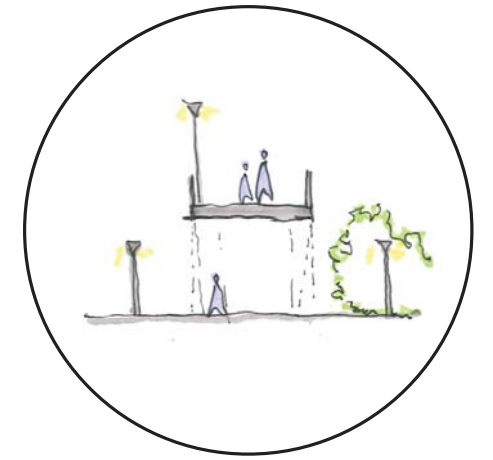
FRÅN BUSS OCH BIL

När man anländer till torget med bussen har man ingen visuell kontakt med livet på torget. Man måste knixa sig förbi planteringar, förvirrande skyltar och runda ett hörn för att förstå att man gått av på rätt hållplats. Kommer man med bussen från andra hållet måste man ner genom tunneln och sen upp igen för att ta sig till torget.

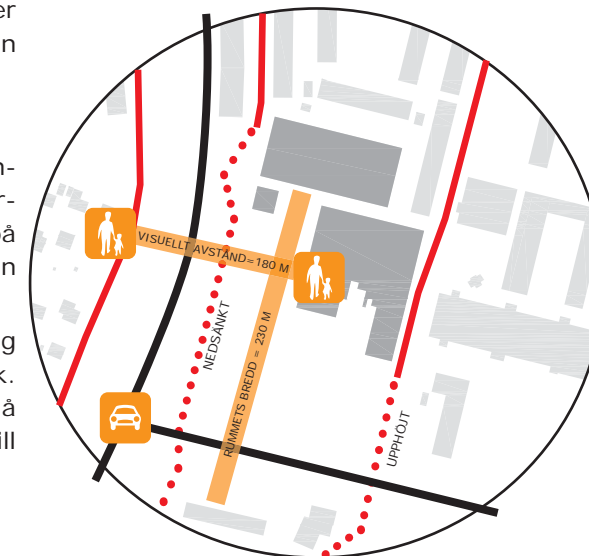
Parkeringen är lättillgänglig för bilister, men desto mer ogästvänlig för fotgängare. All yta tillhör bilarna, utan skyddade rörelsestråk. Inga verksamheter vänder sig mot parkeringen, så bilisterna får gå långt från bilen till ärendet utan att ta del av eller tillföra något till livet i torgmiljön.

De som rör sig på den nedsänkta cykelbanan längs Litteraturgatan har ingen kontakt varken med biltrafikanter eller torgbesökare.

Människor får ingen kontakt med varandra trots att rörelsemönster möts om rörelsen sker i olika nivåer.

Långa avstånd och nivåskillnader minskar möjligheterna till kontakt mellan människor kring torget.

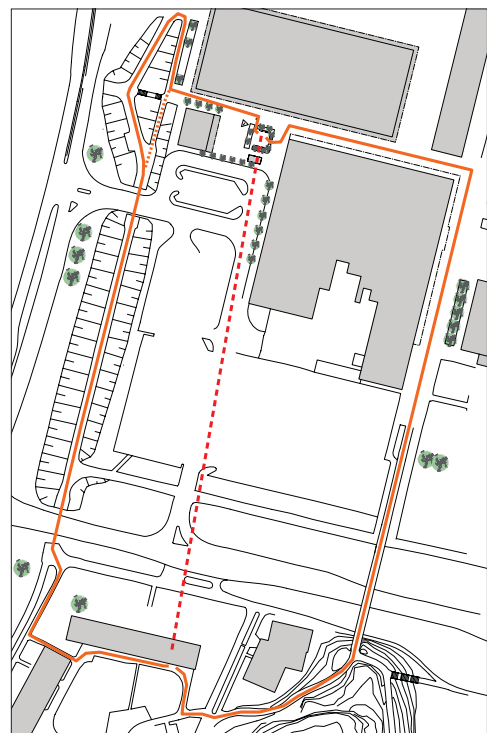
1. Cykelbanan längs Litteraturgatan skapar distancerande nivåskillnader.

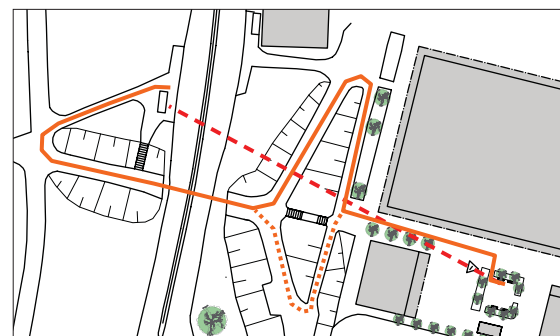
2. Från gamla landsvägen syns centrumbebyggelsen tydligt, men strukturen och ett förstärkande staket hindrar fortsatt rörelse.

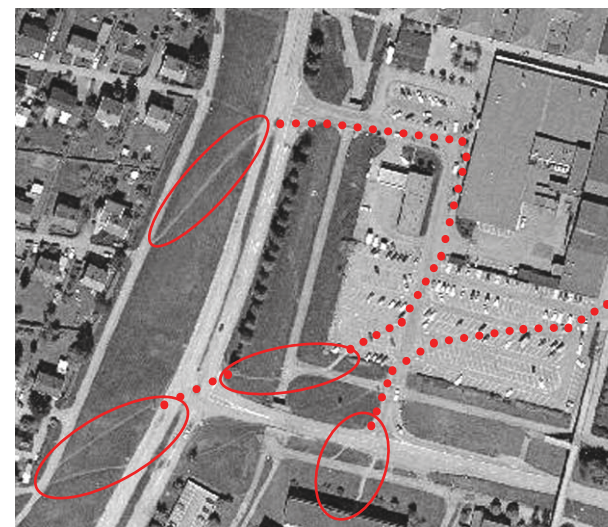
3. I stället måste man upp över bron för att komma till torget, vilket kräver extra ansträngning för alla, men särskilt för rörelsehindrade.

Att ta kortaste vägen från torget till bebyggelsen söder om torget är inte lätt, eftersom det varken finns gångstråk över parkeringen eller övergångsställe över vägen. Man kan gå runt åt ena eller andra hållet. Går man östra vägen blir det ganska mycket längre, men man tar i stället del av livet på gågatan och östra torget.

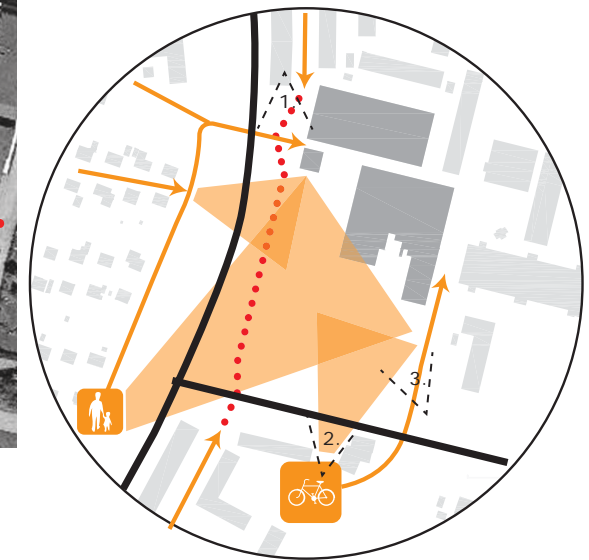

Den visuella kontakten mellan torget och busshållplatsen är bristfällig och vägen blir lång och arbetsam på grund av den komplicerande trafiksepareringen.

GENVÄGAR TILL TORGET

Människor tenderar att gå rakaste vägen. På gräsmattorna längs Litteraturgatan har flera stigar trampats upp i anslutning till möjliga passager.

Visuell kontakt, men hindras från att gå kortaste vägen.

--- = Fotoplats

Vänder baksidan mot besökaren

- exponering av torget

Den första frågan som dök upp, när jag besökte Selma Lagerlöfs Torg första gången var: Var är torget? Frågan känns fortfarande synnerligen befogad och nu ser jag flera förklaringar till att frågan dök upp. Torgets organisation med flera olika delar gör att det inte kan överblickas från en punkt, vilket försvårar definiering av torgets gränser. Än mer avgörande tror jag det är att torget inte exponerar sig mot besökaren och att få stråk naturligt leder mig in till torgets aktiva delar. Besökaren kan ta sig till torget från flera håll, men det saknas en tydlig entré¹.

SLUTNA FASADER

Centrumbebyggelsen vänder baksidan mot den anländande besökaren. Efter att ha tagit sig förbi de hinder som strukturen kring torget skapar, möts man av lastkajer, långa plank eller slutna fasader. Inget av detta visar att man är framme vid torget och inbjuder inte till fortsatt rörelse.

Även på torget finns slutna fasader, särskilt kring östra torget. Utan verksamheter eller bostadsentréer finns liten anledning att röra sig mot eller längs fasaderna, vilket minskar förutsättningarna till liv i området utanför byggnaderna. Den aktiva fasaden längs gågatan med många entréer bryts på ett konstigt sätt av det så kallade "svarta hålet". Entrén till tandvård och äldreboende ligger längst in i det mörka, ogästvänliga utrymmet och exponeras dåligt mot passerande.

SKYLTING

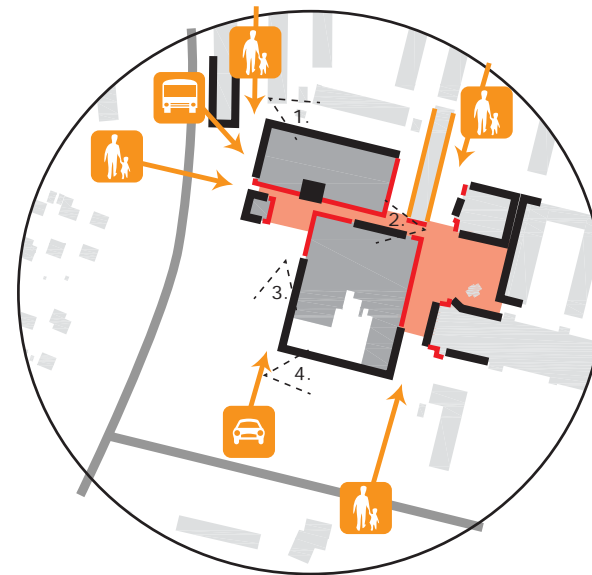
Det skyltas mot torget redan inne i Göteborgs centrala delar, både för biltrafik och cyklister. Över parkeringen vajar nya vita flaggor med torgets logotyp tillsammans med vepor som hälsar välkommen. En konstigt placerad skylt hälsar besökaren ännu mer välkommen. Mängden av välkomnande meddelanden antyder att strukturen kring torget inte är tydlig nog att visa var torget är.

Väl framme på torget möts man av en uppsjö med skyltar som visar utbudet. Eftersom få butiker vänder sig mot parkeringen eller västra torget exponeras de med skyltar där i stället. Det är svårt att förstå vad som ligger var och skyltarna förvirrar mer än de hjälper.

EXPONERING AV VERKSAMHET

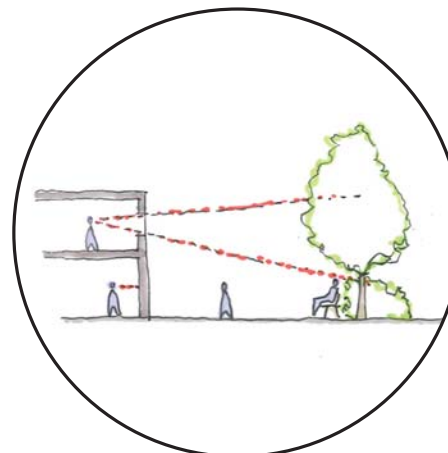
Kulturhuset vid östra torget fungerar som mötesplats för människor i olika åldrar. Verksamheten försiggår främst på andra våningen och medför därmed inte något till livet på torget, annat än genom att besökarna rör sig över torget på väg dit. Det samma gäller för äldreboendet ovanför gågatan som borde kunna medföra liv till torget dygnet runt. Den visuella kontakten mellan de äldre och torgbesökarna är tyvärr obefintlig om de inte går fram till staketet och tittar ner på torget. Även biblioteket har dålig kontakt med torget, trots att det ligger på första våningen. Här beror det på att liten del av bibliotekets verksamhet försiggår framme vid fasaden, liksom även torgvistelsen sker på avstånd från fasaden.

- Öppen, inbjudande fasad som skvallrar om insidan
- Slutna, avvisande fasad som inte berättar om insidan
- Privat, halvsluten fasad

Centrumbebyggelsen är sluten utåt och mer öppen inåt. Torget och verksamheten exponeras därför dåligt mot besökaren som närmar sig, vilket bl a gör att många skyltar krävs för att välkomna.

= Fotovinkel

Flaggor och vepor hälsar välkommen till Selma Lagerlöfs Torg, men miljön säger något annat. Slutna fasader och långa plank möter besökaren från alla håll. Även i torgmiljön förekommer slutna fasader.

Kulturhuset skyltas med flaggor ut mot torget, men verksamheten försiggår bakom små fönster på andra våningen. Det är omöjligt för passerande att ta del av och inspireras att delta i verksamheten. Det finns dålig möjligheter för samspel mellan verksamheten i huset och ute på torget.

Långa slutna fasader inbjuder inte människor att röra sig i torgmiljön. Det finns få målpunkter längs fasader som saknar entréer och låg detaljeringsgrad stimulerar inte de mänskliga sinnen.

¹ Analys Selma Lagerlöfs Torg, Centrumutveckling i partnerskap, 2009, s. 10

Varierat verksamhetsutbud

- god mix samlar människor med olika ärenden

På och kring Selma Lagerlöfs Torg finns ett stort och varierat verksamhetsutbud. Kommersiell verksamhet blandas med vård, kultur och kommunal service, vilket gör torget till en arena för människor med olika ärenden och intressen. Här finns attraktioner som lockar kunder från hela stadsdelen och även från andra delar av staden. De starkaste dragarna är Hemköp, Systembolaget och Fiskhuset¹. Glasögonfabriken, Apoteket och banken är andra viktiga dragare. Tidigare i år genomförde det kommunala bostadsbolaget en undersökning bland de boende i Backa som visar att de är nöjda med sitt torg, speciellt med utbudet av butiker och tjänster, med den goda mixen.²

VERKSAMHETERNA GÅR BRA

Verksamheterna kring torget går bra, särskilt Hemköp.³ Detta trots att ca 60% av invånarna väljer att inhandla sina dagligvaror utanför stadsdelen.⁴ Backaplan och Bäckeboles köpcentra ses som ett hot för det lokala etablissemanget.⁵ Hotet bör tas på allvar. Undersökningar av stadsdelscentra i Stockholm visar att 70% av dem har minskat sin andel av konsumtionsunderlaget i dagligvaruhandeln under 90-talet, vilket sannolikt beror på utbyggnaden av stora externa köpcentra.⁶ Därför är det viktigt att erbjuda ett attraktivt alternativ på hemmaplan.

ATTRAKTIVA VERKSAMHETER EN FÖRUTSÄTTNING

Pontus Isaksson, ansvarig för uthyrning av lokalerna på torget, berättade att attraktiva verksamheter är en förutsättning för att torget ska vara attraktivt bland invånarna. För att attraktiva verksamheter ska etablera sig krävs ett stort kundunderlag. Då räcker ofta inte de lokala kunderna till, utan kunder utifrån krävs.

Eftersom invånarna i Backa är särskilt nöjda med utbudet på Selma Lagerlöfs Torg känns det viktigt att verksamheterna finns kvar för torgets fortlevnad. För att erbjuda ett stort kundunderlag är det således viktigt att torget är lättillgängligt för långväga kunder som kommer med bil eller kollektivtrafik.

Idag står några lokaler tomma, vilket ser övergivet och tråkigt ut. Detta kan både ses som en möjlighet för nya verksamheter att etablera sig eller som ett tecken på bristande intresse bland näringsidkare..

1 Socialt Boendeindex, Handelsutredning, Selma Lagerlöfs Torg, 2006
 2 Analys Selma Lagerlöfs Torg, 2009, s. 6
 3 Intervju med Pontus Isaksson, Göteborgslokaler
 4 Handelsutredning, Selma Lagerlöfs Torg, 2006
 5 Analys Selma Lagerlöfs Torg, 2009, s. 6
 6 Olsson, Ohlander och Cruse Söndén, 2004, s. 214-215

RÖRELSE PÅ TORGET

De närliggande skolorna innebär att många barn rör sig över torget. Närliggande äldreboenden innebär att de boende har möjlighet att i mån av hälsa själva uträtta ärenden. Skolor, äldreboenden, stadsdelsförvaltning och butiker innebär många arbetsplatser, vilket genererar folk som rör sig över torget på väg till och från jobbet och också en mängd lunchbesökare. Kulturhuset samlar människor i olika åldrar.

Kvällstid är Kulturhuset ofta öppet och några butiker har öppet en bit in på kvällen, men i övrigt sker ingen verksamhet. De enda som har bostad i direkt anslutning till torget är de boende på äldreboendet.

Boende i närheten av torget korsar inte torget på vägen till bostaden om de anländer med buss eller bil, eftersom torget är placerat utan kontakt med gatan. De största dragarna, Hemköp, Fiskhuset och Systembolaget, är placerade så att torgbesökare som kommer med bil knappt behöver röra sig på torget, om man utgår från parkeringsplatsen.

INTE BARA HANDEL

KULTURHUS

Kulturhuset erbjuder olika verksamheter, inte bara kultur, utan är även fritidsgård för Backas ungdomar. Här finns också verksamheter för äldre och utvecklingstörda. Kulturhuset har en scen för teater och dans, där egna och externa grupper agerar.

BIBLIOTEK OCH STADSDELSFÖRVALTNING

Här kan man förkovra sig i litteratur och få information.

ÄLDREBOENDE

Med en något otrygg entré från "svarta hålet" och en våning upp har de äldre dålig kontakt med torget och det som händer där, trots det centrala läget. Man har ingen visuell kontakt med livet på torget, annat än om man går fram till staketet på gårdarna och tittar ner. Det centrala läget är ändå bra, eftersom de som klarar av kan gå ut och handla själva. De mest populära lägenheterna är de som ligger längst ut mot Litteraturgatan, där man har utsikt över bussarna och Fiskhuset.

BESÖKARE UTIFRÅN

BACKABOR

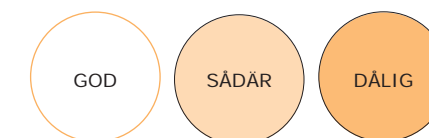
Tillgängligheten med bil förenklar för långväga torgbesökare och gör att människor från olika delar av staden möts på Selma Lagerlöfs Torg. Kunder utifrån är också en förutsättning för att attraktiva verksamheter ska etablera sig.

Förutsättningar för vistelse på torget

- Gehls 12 kvalitetskriterier

Vid utvärdering av torg brukar Gehl färgkoda ringarna för att visa på hur väl de olika kriterierna uppfylls. I analysen av Selma Lagerlöfs torg har ringarnas färg följande indikation:

Skydd mot trafik och olyckor

Torget är fritt från biltrafik
Parkeringen är bilarnas område
Mopedister far fort nerför gångbron
och gör östra torget otryggt

Skydd mot kriminalitet och våld (trygghetskänsla)

Helt dött runt torget efter att butiker
och Kulturhuset har stängt
Dåligt naturligt flöde av människor
Knappt några bostäder,
torget saknar ögon

Skydd mot obehaglig sinnespåverkan

Skydd under skärmtak längs fasader
Inomhusplats vid dåligt väder
Parkeringen ger fororeningar och
buller
A-laget kan vara störande

Skala

Mycket långa, monotona fasader
Låga byggnader ger dålig inramning
av rummen
Skärmtaken ökar rumsligheten
Parkeringen är extremt stor och
utan rumsliga element

Möjlighet att nyttja det goda vädret

Många soliga platser/
ej skyddat eller med utsikt
Inga aktiviteter i solen/förutom
uteservering

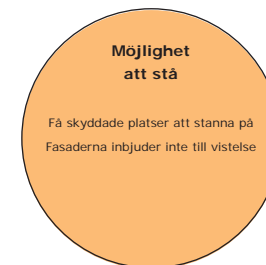
Estetiska kvaliteter och positiva sinnesintryck

Backaborna anser att torget är fullt
Enkla material, enkel design
Siltet, skadat, klotter, ogräs
Ingen utsikt att tala om
Blomsterkrukor, träd och
konstverk

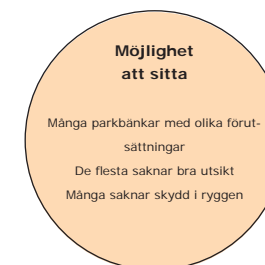
Möjlighet att gå

Mycket utrymme att gå på
Monotona fasader utan detaljering
Markbeläggning i dåligt skick
Många hinder: pollare mm
Tunnlar/bron minskar
tillgängligheten

Möjlighet att stå

Få skyddade platser att stanna på
Fasaderna inbjuder inte till vistelse

Möjlighet att sitta

Många parkbänkar med olika förut-
sättningar
De flesta saknar bra utsikt
Många saknar skydd i ryggen

TRAFIK OCH OLYCKOR

Torget är fritt från biltrafik vilket gör att man kan röra sig helt fritt som fotgängare utan att bekymra sig för trafik. Torgbesökarna rör sig i långsamt tempo mellan verksamheterna och får god chans att interagera.

Ett viktigt stråk går över östra torget i brons förlängning och nedförslutning en gör att man får hög fart som cyklist eller mopedist. Bristen på avgränsning i marken för rörelse och vistelse försvårar passagen.

Parkeringen och Litteraturgatan är helt och hållet bilarnas yta, och där känns det otryggt att röra sig till fots.

KRIMINALITET OCH VÅLD

Efter det att Kulturhus och butiker har stängt för kvällen avtar närmast all aktivitet runt torget. När gator och torg avfolkas skapas ett ingenmansland som det är lätt att ta i besittning för den som vill¹. Ungdomsgång har tidigare vandaliserat butiker och skrämt människor från att passera torget kvällstid. Butiksägarna har valt att ha jalousier för skyltfönstren för att undvika skadegörelse.

Stadsstrukturen kring torget ger dåliga förutsättningar för att människor naturligt ska passera torget. Jalousier för skyltfönstren skapar ogästvänliga miljöer kvällstid, som gör det mindre inbjudande att röra sig över torget.

Bristen på bostäder kring torget innebär att få människor passerar på vägen hem. Det innebär också att få har utblick över torget och kan se om någonting händer. Torget saknar ögon.

OBEHAGLIG SINNESPÅVERKAN

Skärmtak längs fasaderna skyddar torgbesökaren mot regn och snö. "Svarta hålet" kan också erbjuda skydd mot väder och vind. Inomhusplatsen utanför Hemköp kan fungera som en skyddad mötesplats vid dåligt väder.

Grupper av missbrukare, det så kallade Selmas A-lag, har tagits upp som ett problem av många som jag pratat med på torget. De väsnas, ockuperar bänkar och utträttar sina behov i buskarna. Exempel från andra torg visar att rädslan för A-laget ibland håller nere antalet sittplatser, för att de inte ska kunna vistas på torget. Men då försämrar möjligheten för alla att vistas på torget.² På Selma Lagerlöfs Torg ställdes nyligen ut ett parkbord under gångbron för att erbjuda missbrukarna en avskild plats, vilket har minskat problemen på torget.

SKALA

Den storskaliga centrumbebyggelsen har mycket långa, och på flera ställen även monotona fasader. Byggnaderna kring västra torget är låga vilket ger dålig inramning till torgrummet.

Kring östra torget är byggnaderna högre, vilket känns proportionellt mot det stora torgrummet.

Skärmtaken längs gågatan ökar rumsligheten. Gatans proportioner är goda för mänsklig interaktion.

Parkeringen är extremt stor och saknar rumsligt avgränsande element.

NYTTJA DET GODA VÄDRET

Både östra och västra torget erbjuder soliga platser, men de flesta av dessa är antingen dåligt placerade utan skydd eller utsikt. Konditoriets uteservering har god placering i soligt och skyddat läge. Utöver detta erbjuds få platser för vistelse på torget vid fint väder.

ESTETISKA KVALITETER

I den analys som gjorts av de som arbetar med torgets utveckling³ och av de intervjuer jag gjort antyds att Backaborna anser att Selma Lagerlöfs Torg är fullt. Besökarna reagerar på att torget är misskött och slitet. Markbeläggningen är ojämn, ogräs växer mellan plattorna och det är klotter på väggarna. Bebyggelsen är klädd med enkla fasadmaterial, som till exempel orange plåt och grå sjöstensbetong.

Torget erbjuder inte någon vacker utsikt. Det är svårt att ta del av stadsdelens naturområden från torget och från västra torget ser man bara ut över parkeringen.

På torget finns två konstverk, en staty på östra torget och ett stort motiv i fasaden utanför Systembolaget. Dessa tillför förhoppningsvis något positivt till miljön, men är inte placerade vid verksamheter eller vistelse. Träden på östra och västra torget är naturligt föränderliga inslag i torgmiljön, som varierar mellan blomning, blad och kala grenar. Detta är ett inslag som stimulerar sinnena. Blomkrukor och vimplar är andra inslag som ger färg och variation.

ATT GÅ

Torget erbjuder mycket utrymme att gå på, bland annat eftersom all yta är bilfri.

Långa monotona fasader gör det mindre trevligt att röra sig på torget, särskilt eftersom att stråken går längs fasaderna och det är där människan helst vill röra sig.

Hindren på vägen till torget har jag redan gått in på, men även på torget finns fysiska hinder i form av ojämn markbeläggning och pollare som ska hindra trafik. Varor som flyttas ut på gatan utanför butikerna kan också innebära hinder, framför allt hindras man att röra sig längs fasaden.

ATT STÅ

Fasaderna inbjuder inte till vistelse, eftersom de är monotona och utan detaljering. Det finns inga nischer, väl placerade pelare eller andra skyddade platser att stå vid.

ATT SITTA

Torget erbjuder många sittplatser, men få har god utsikt eller skydd i ryggen.

¹ Gehl, 2003, s. 72
² Olsson, Ohlander och Cruse Sondén, 2004, s. 137

³ Analys Selma Lagerlöfs Torg, 2009

Möjlighet att se

Rimliga avstånd
På östra torget skymms sikten
Svårt att få överblick
Få platser för att beskåda

Möjlighet att prata och höra

Låg bullernivå
Samtalsvänliga sittarrangemang
Musik från högtalare längs gågatan

Möjlighet till aktivitet

Ingen plats som inbjuder till fysisk aktivitet, motion eller lek
Scenen naturlig skådeplats vid särskilda tillfällen

ATT SE

Torget övergripande struktur med flera olika rum gör det svårt att få överblick över verksamheterna. Inom respektive rum är avstånden däremot rimliga för att kunna se och interagera med andra människor. På östra torget är det svårt att få överblick, eftersom buskar skymmer sikten. På västra torget är det lätt att ta del av aktiviteten inom torget, men tittar man ut över parkeringen är avstånden väldigt stora.

Sittplatsernas orientering gör att det finns få platser där man kan sitta och beskåda andra.

ATT HÖRA

Avstånden till omkringliggande bilvägar och parkeringens placering bakom centrumbebyggelsen gör att det är låga bullernivåer på torget, vilket underlättar samtal. Det finns flera sittaarrangemang som inbjuder till samtal.

Från högtalare spelas musik som lättar upp tillvaron på torget.

AKTIVITET

Torget verkar främst användas för nödvändiga aktiviteter i form av att uträtta ärenden. Människor kommer för att ta del av det stora utbudet av handel och service som erbjuds.

Kulturhuset, biblioteket och konditoriet inbjuder till valfri aktivitet, men ute i torgmiljön finns få möjligheter. Scenen är en naturlig skådeplats vid särskilda tillfällen, men den inbjuder inte till aktivitet i vardagen. Det finns inga platser som inbjuder till lek eller fysisk aktivitet.

Trots liten andel valfri aktivitet är torget en mötesplats, vare sig torgbesökarna tänker på det eller inte. Kunder kommer från olika delar av stadsdelen och staden för att uträtta ärenden. Kunderna möter de som är på väg till biblioteket eller barn på väg från skolan. Det finns många möjligheter till interaktion.

Däremot erbjuds det inte många aktiva mötesplatser, som exempelvis en restaurang eller pub.

Informella samtalsintervjuer

- en inblick i hur torgbesökaren tar sig till torget

Den 18 september besökte jag Selma Lagerlöfs Torg, en varm och solig fredagseftermiddag när det var mycket folk i rörelse på torget. De flesta såg ut att ha ett tydligt mål och rörde sig ganska raskt, ensamma eller i grupp. Några stod och väntade med kölapp utanför fiskaffären eller apoteket. Ett fåtal hade slagit sig ner på bänkarna för att vila en stund, prata med en bekant eller njuta av solen. På västra torget var det liv och rörelse, på östra torget var det däremot mesta tiden mycket lugnt. Jag valde att intervjua dem som antingen slagit sig ner eller de som stod och väntade. I några fall stannade jag personer som var på väg, men bara dem som rörde sig långsamt utan att se ut att ha bråttom.

På en karta fick besökarna rita in var de bor och vilken väg de följde till torget. De markerade huvudattraktionen för dagens torgbesök och eventuell fortsatt väg. Jag bad dem även rita in eventuella andra vägar de brukar röra sig längs eller andra viktiga målpunkter i stadsdelen.

Deltagarna har delats in i tre ålderskategorier, ungdomar (yngre än 30 år), medelålders (upp till pension) och pensionärer.

Resultat

Bland de 19 tillfrågade torgbesökarna var fördelningen följande:

Ungomar: 6 tjejer / 1 kille

Medelålders: 5 kvinnor / 2 män

Pensionärer: 2 kvinnor / 3 män

De bodde enligt följande:

Backa Röd: 9 personer

Blå staden: 4 personer

Gåsagången: 1 person

Utanför kartan: 5 personer

11 personer var på torget enbart för att uträtta ärenden, exempelvis handla mat, gå till apoteket eller lämna tillbaka en bok. 8 personer hade annat syfte med sitt besök, exempelvis träffa vänner, dricka kaffe eller besöka fritidsgården.

FÅ PERSONER ANSÅG SIG ANVÄNDA TORGET

Väldigt få berättade att de brukar använda och vistas på torget, men mina iakttagelser säger ändå att många slår sig ner på en bänk om solen skiner och de har en stund över. Under lunchtid fylls bänkarna både på västra och östra torget av folk som arbetar i området, på äldreboenden mm. Bänkarna på västra torget används hela eftermiddagen, medan det på östra torget är ganska tomt. Många av de jag pratar med har antingen slagit sig ner på en bänk eller står och väntar på något. De vistas på torget. Trots detta upplever de inte att de använder torget på det sättet.

BOENDE UTANFÖR KARTAN KÖR BIL

Av de personer som var bosatta utanför kartan körde fyra personer bil till torget, den femte åkte buss. En av bilisterna promenerade ibland, men annars var det motorfordon som gällde för samtliga. När jag frågade hur det kom sig att de körde bil i stället för att åka buss sa två av dem att det "var en självklarhet att köra bil" och en av dem tillade att hon skulle "köra bil så länge det var möjligt".

Med tanke på hur bebyggelsestrukturen ser ut i Backa så är det också så att de som bor precis utanför kartan sannolikt bor i privata småhus. Ekonomin är bättre, en större andel har arbete och bil. Många kör kanske bil till jobbet, de har mindre tid och passar på att uträtta ärenden när de ändå är ute och kör.

Pensionärerna har över lag mer att säga om och är mer positiva till torget och stadsdelen än undomar och personer i medelåldern. Kanske beror detta på att de bott längre i området och har en djupare relation till det.

Det hade varit intressant att få med några barn i undersökningen, eller åtminstone några småbarnsföräldrar, för att få med ännu en dimension.

SAMMANSTÄLLNING

På kommande sidor sammanställs resultatet av samtalsintervjuerna med kartor där de olika personernas rörelsemönster markerats.

YNGRE

Följande kunde jag uttolka av samtalsintervjuerna med de yngre personerna:

- Samtliga tar sig till fots eller med buss till torget.
- Skolan, Kulturhuset och videobutiken attraherar yngre ungdomar. Matafärer och systembolag attraherar äldre.
- Ungdomarna rör sig inte så långt från sin bostad, torget ofta målpunkt längst bort.
- Området kring torget är en mötesplats för yngre ungdomar - här träffar man sina kompisar.
- Torget tillfredställer inte idealen för hur ett mysigt torg ska vara.
- Bostaden viktigare än stadsdelen.
- Student på studentboendet i Backa Röd går inte ut på kvällarna.
- Skolungdomarna tar bussen till torget, trots att det bara är en hållplats.

Att skolungdomarna väljer att ta bussen kan sannolikt tolkas så, att gångvägen antingen innebär en allt för krånglig omväg, för att gå genom tunnlarna eller över bron, alternativt flera passager av trafikerade vägar utan övergångsställe. Det kan också spela in att de får busskort från skolan och åker gratis. Samtidigt verkar det hänga ihop med att skolkamrater längre bort åker buss och att man då träffas på bussen och slår följe sista biten.

KVINNA, 27

TJEJ, 19

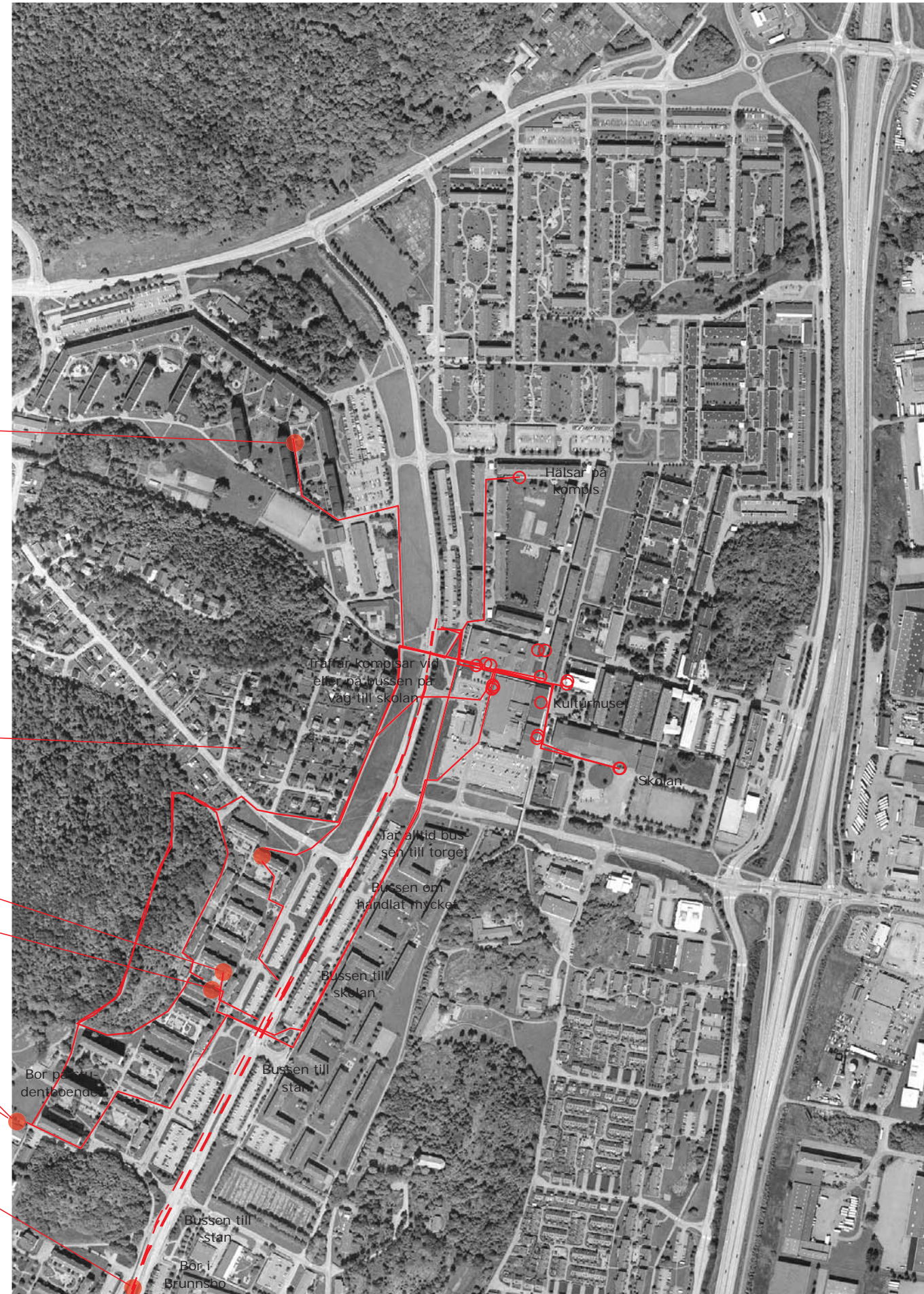
TJEJ, 13

TJEJ, 14

MAN, 26

TJEJ, 20

KVINNA, 25

MEDELÅLDERS

Följande kunde jag uttolka av samtalsintervjuerna med personerna i medelåldern:

- Samtliga färdssätt förekommer för att ta sig till torget.
- Om man bor utanför kartans område kör man bil till torget.
- Handlar på vägen från jobbet.
- Torget främst för att uträtta ärenden.
- Arbetar på torget, i Kulturhuset. Kan således passa på att uträtta ärenden på lunch eller efter arbetet.
- Tar längre promenader i stadsdelen.
- Cyklar till torget, och vidare norrut till Bäckebo.
- Har barnen på dagis nära torget, kombinerar vardagliga sysslor.

MAN, 66

KVINNA, 60

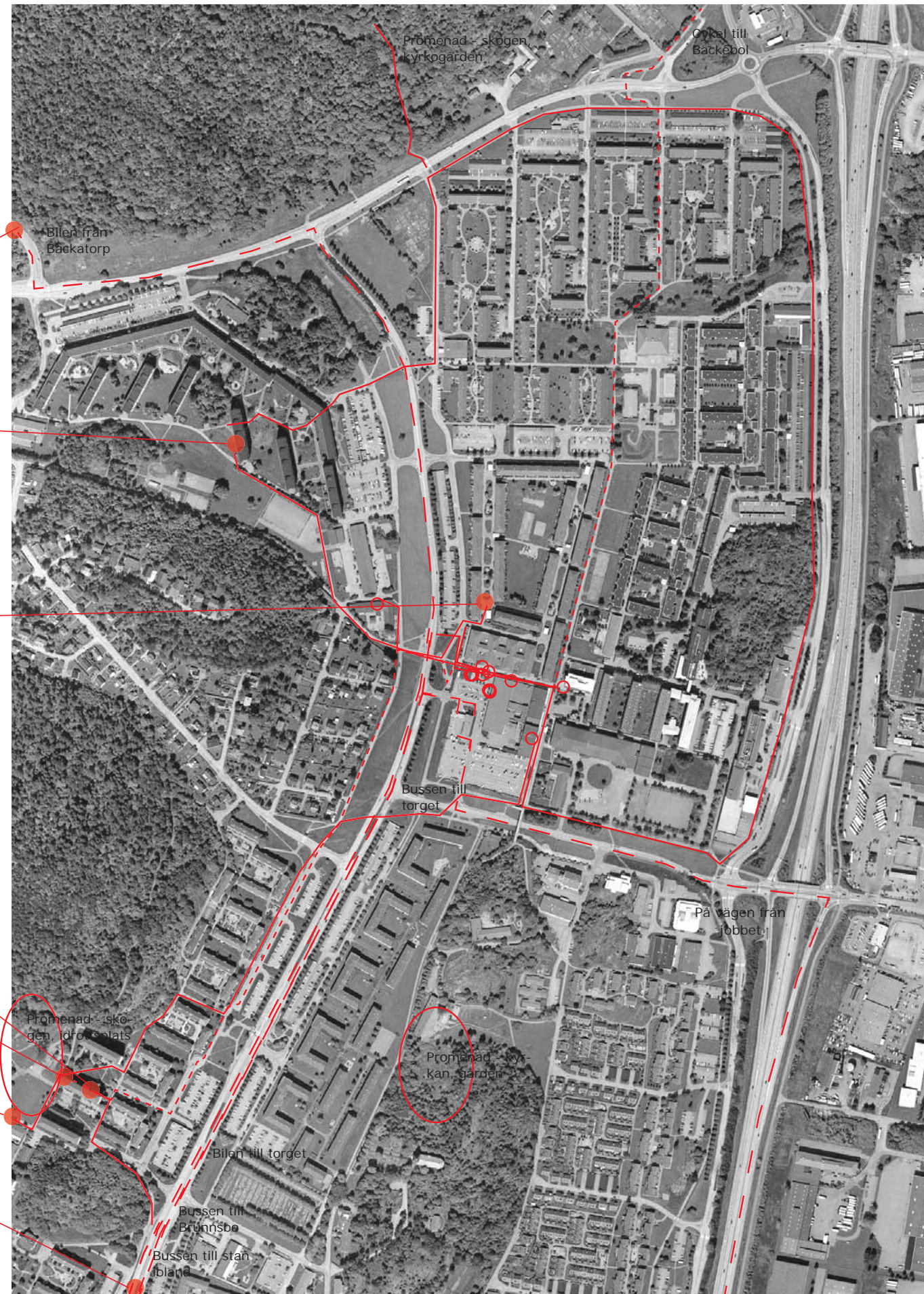
KVINNA, 35

KVINNA, 49

KVINNA, 50

KVINNA, 43

MAN, 50

PENSIONÄRER

Följande kunde jag uttolka av samtalsintervjuerna med pensionärerna:

- Flera av de äldre har ett stort rörelsemönster och utnyttjar vad stadsdelen har att erbjuda.
- Åker till Bäckebo och Backaplan, snarare än in till centrum.
- Målpunkter för rörelsen; fotboll på Backavallen, titta på djuren vid Västergård, titta på blommor i trädgårdarna, besöka kyrkogården.
- Torget inte samma målpunkt idag som tidigare; jalousier på kvällarna, sämre klientel, social nedrustning.
- Känner många i stadsdelen, eftersom de bott länge.
- Torget är en mötesplats, inte bara till för att uträtta ärenden.
- Uppehåller sig mer på torget, sitter ner och tittar på eller pratar med folk.
- Stor spridning på färd sätt; bil, buss, cykel, promenader, stavgång, rullator.
- Många promenerar i stadsdelen, trots sämre rörelseförmåga. Ofta i närheten av hemmet, men ganska stora rundor.
- Vägvalet styrs delvis av rörlighet. En man med rullator väljer omvägar för att han inte klarar av att gå i tunnlarnas branta backar.

Pensionärerna rör sig mer i stadsdelen och utnyttjar det lokala utbudet i hög grad. Det kan bero på att de inte har arbete på annan plats, som lockar dem att utnyttja utbudet där. De har mer tid att vara ute på hemmaplan. De har delvis sämre rörlighet och håller sig därför i närområdet.

KVINNA, 75

MAN, 65

MAN, 68

MAN, 78

KVINNA, 75

Förutsättningar för liv längs gatan

- Litteraturgatan i jämförelse med Linnégatan

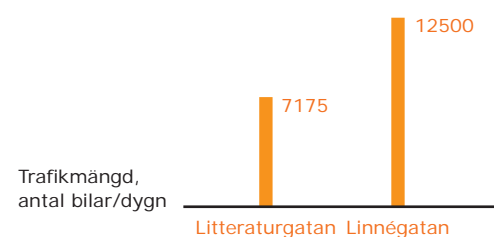
Litteraturgatan är den huvudsakliga länken mellan Selma Lagerlöfs Torg och centrala Göteborg. Gatan har en mycket central placering i stadsdelen och kopplar samman många stora bostadsområden. Men, Litteraturgatan upplevs som en barriär mellan bebyggelsen på östra och västra sidan¹. Orsaken är bland annat hög hastighet (50/70 km/h), att den är så pass bred (två körfält i vardera riktning) och att det inte finns möjligheter för fotgängare och cyklister att passera gatan i plan. Bakgrunden till detta är trafiksepareringens ideal när utbyggnaden av Backa planerades.

UNDVIKA ELLER FRÄMJA MÖTEN

Trafiksepareringen sågs som en metod att undvika konflikter som kan uppstå när olika trafikslag möts.² Sett utifrån ett socialt perspektiv, har man främst planerat bort möjligheterna för stadsliv och skapat hämmande barriärer. Stadsliv bygger på att "konflikter" uppstår, att människor möts. I enlighet med Gehls teorier borde det ideala vara att samla olika trafikslag i samma gaturum, samma rum som där aktiviteter sker. Så ser det ut på många gator. För att få perspektiv på Litteraturgatan har jag valt att göra en jämförelse med Linnégatan i centrala Göteborg, en gata som jag anser erbjuder många möjligheter till möten. Där blandas alla slags trafikanter i gaturummet och bebyggelsen har bostads- och butiksentréer ut mot breda trottoarer. Gatan kan passeras på övergångsställen vid varje korsning och det är tätt mellan korsningarna. Uteserveringar, parkering i gatan, spårvagnshållplats, blomsterförsäljning utomhus och bostadsbalkonger ger goda förutsättningar för möten i vardagen.

TRAFIKMÄNGD OCH HINDER

På Linnégatan passerar nästan dubbelt så många bilar som på Litteraturgatan varje dag, enligt mätningar som gjorts av trafikkontoret i Göteborg³. Trots detta fungerar en miljö där alla rör sig nära varandra i gaturummet. Snabb förflyttning från ena till andra änden av gatan går sannolikt snabbare längs Litteraturgatan, eftersom inga egenliga hinder finns. Längs Linnégatan innebär varje korsning, övergångsställe och rödlys hinder som saktar ner förflyttningen. Varje sådant hinder innebär också en möjlighet till möte som inte erbjuds längs Litteraturgatan.

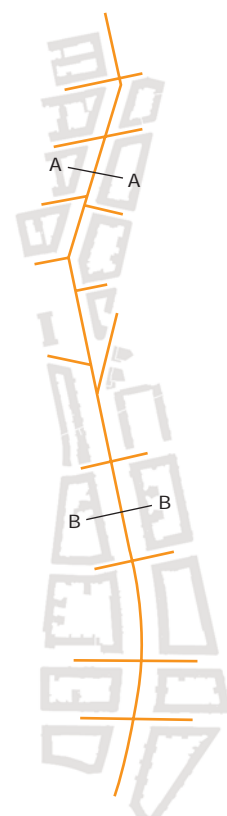

¹ Backa, Beskrivning av stadsdelen, s. 27-29

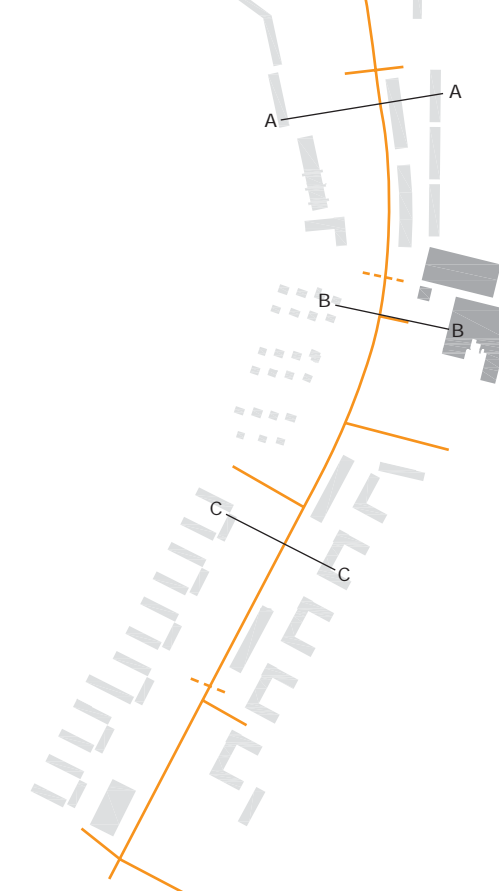
² Olsson, Ohlander och Cruse Sondén, 2004, s. 154

³ Mätningar från trafikkontoret under 2008, <http://www.statistik.tkgbg.se/>, 2009-10-05

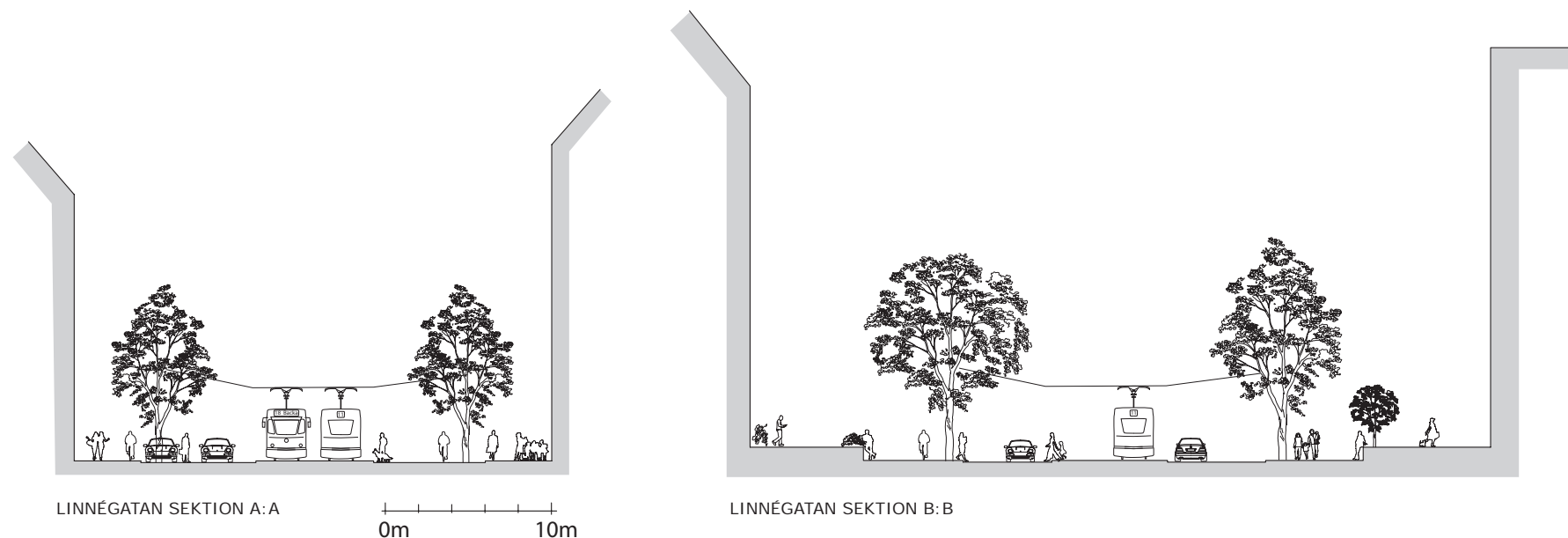
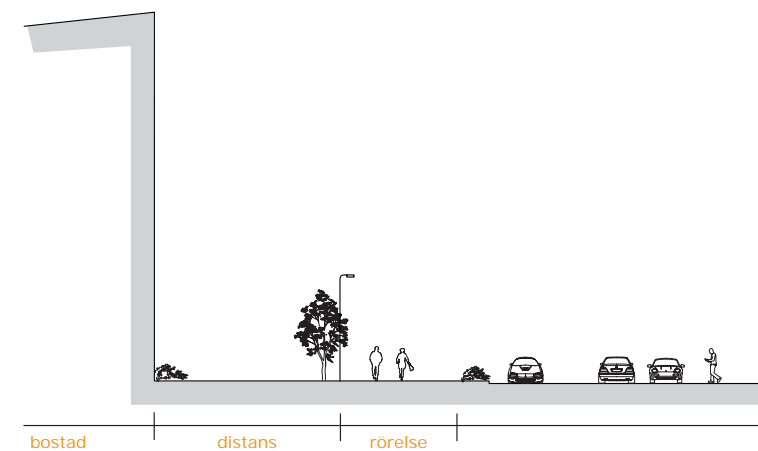
LINNÉGATAN

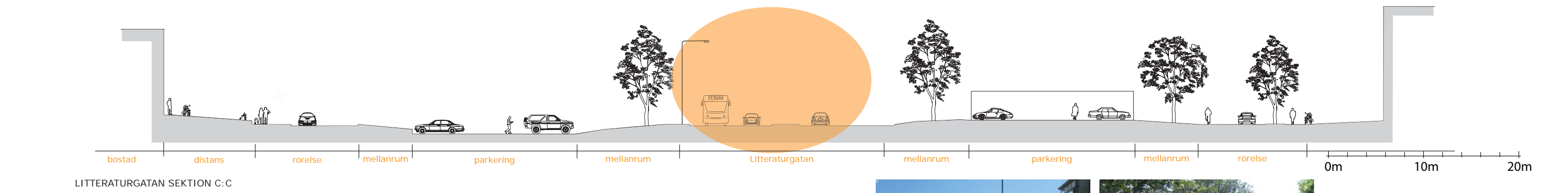
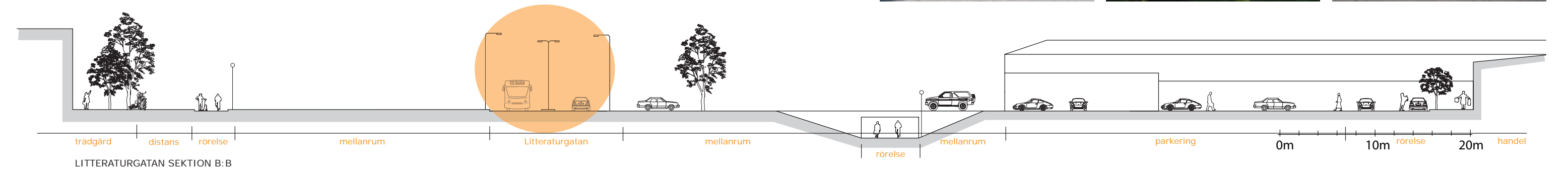
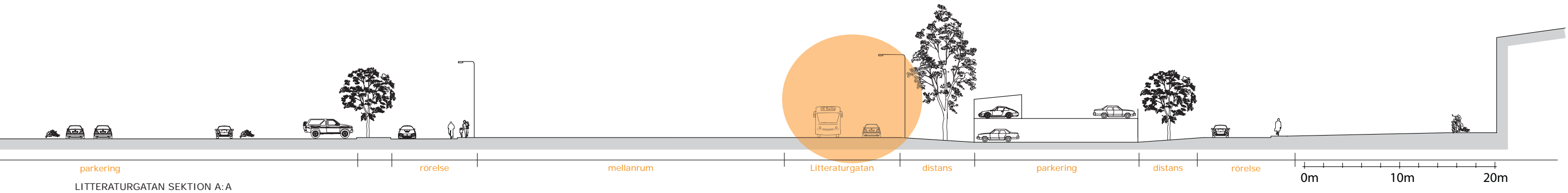

LITTERATURGATAN

LANGD 1,3 KM

förslag

Ett fåtal huvudstråk

- främja rörelsen genom stadsdelen

Stadsstrukturen kring Selma Lagerlöfs Torg har många brister, sett utifrån Gehls teorier. Jag ska nu föreslå förändringar i gatustrukturen kring torget, med förhoppningen att den ska ge bättre förutsättningar för möten. Grunden till att människor möts är att de rör sig i det offentliga rummet, vilket kan främjas med målpunkter att röra sig mot och attraktiva miljöer för att ta sig dit. Genom att samla målpunkter och aktiviteter längs ett fåtal stråk borde fler människor vistas i samma gaturum. Därför är detta utgångspunkten i planeringen av den nya strukturen.

UTVECKLAT KOLLEKTIVTRAFIKSTRÅK

Litteraturgatan har potential att få en sammanlänkande roll i staden om kopplingar till stadsdelar på andra sidan älven eller norr om Backa blir aktuella. Av denna anledning och eftersom gatan har en central placering i stadsdelen anser jag att den är särskilt viktig att utveckla som kollektivtrafikstråk för spårvagnstrafik, men även samtliga andra trafikslag. Kompletteringsbebyggelse i området bör främst lokaliseras längs detta stråk för att ge gatan förutsättningar att samla många människor. Det idag mycket breda gaturummet skulle ges proportioner som ökar möjligheten till interaktion mellan nya och gamla invånare. Bostadsområden som idag skiljs av stora outnyttjade ytor skulle kopplas samman bättre genom en ny struktur som ger alla bättre tillgänglighet till Litteraturgatan.

MÅLPUNKTER SAMLAS LÄNGS BACKADALEN

Backadalen är idag en viktig länk mellan motorvägen och torget som känns angelägen att bevara för att erbjuda god tillgänglighet för kunder utifrån. Längs gatan ligger flera målpunkter och gatan skulle kunna utvecklas till ett stråk om den förlängs genom industriområdet ner till älven. En småbåtshamn och andra aktiviteter vid vattnet skulle innebära nya målpunkter och längs gatan kunde även andra verksamheter etableras, som till exempel en sport-hall. Genom att utveckla Backadalen till en gata för alla trafikanter kan ett viktigt stråk skapas mellan älven och Selma Lagerlöfs Torg.

KOPPLING TILL VÄSTRA BACKA

Om en ny gatuförbindelse skapas till de västra delarna av Backa får torget bättre tillgänglighet för fler. Selma Lagerlöfs Torg får en mer central placering, särskilt med älven som ny målpunkt.

AKTIVA GRÖNA STRÅK

Grönstrukturen i stadsdelen bör utvecklas för att skapa sammanhängande promenadstråk. Det handlar främst om att lyfta de kvaliteter som redan finns och sätta dem i ett sammanhang som gör dem mer tillgängliga. Gångbroar över motorvägen kan öka tillgängligheten till älven, som med en strandpromenad kan knyta ihop grönstrukturen bättre. Gehl betonar vikten av att ge människor anledning att vistas i den offentliga miljön. Jag ser de dåligt utnyttjade grönytor mellan bostadsområdena som potentiella platser för aktivitet. Genom att bland annat utveckla den kolonilott-kultur som finns i stadsdelen, men integrera den bättre bland bebyggelsen, kan boende och passerande ta del av aktiviteten.

Skapandet av gröna stråk som alternativ till huvudstråken och målpunkter som sprids i stadsdelen skulle kunna ses som att motarbeta Gehls ambition om att samla människor och aktivitet. Det framstår emellertid som viktigt att ta till vara de naturliga kvaliteter som finns inför kommande förändringar och samtidigt erbjuda många anledningar för människor att gå ut.

Gamla rikstvåan och andra gröna stråk förses med dubbelriktade cykelbanor för pendlare cyklist.

NYA STRÅK

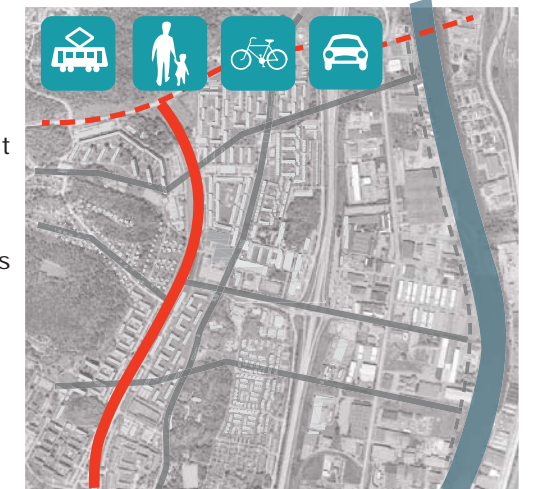
LITTERATURGATAN

Gatan är till för alla trafikslag.

En länk som kan sätta Backa i ett större sammanhang.

Främst bostadsbebyggelse.

Selma Lagerlöfs Torg bör kopplas till gatan.

BACKADALEN

Älven som ny målpunkt och ny koppling till västra Backa.

Urbant stråk med många aktiviteter som samlar människor med olika intressen.

God tillgänglighet från E6:an och arbetsplatser i industriområdet.

Selma Lagerlöfs Torg bör kopplas till gatan.

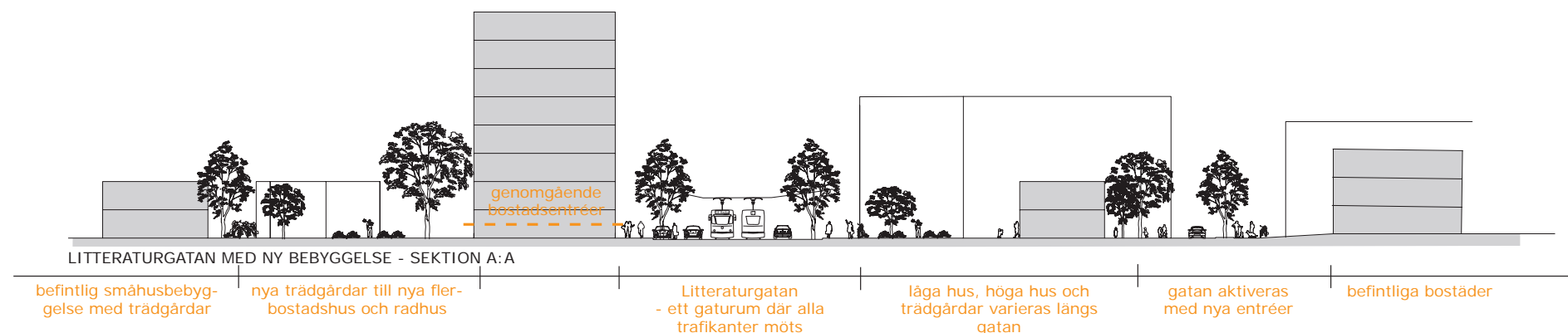

GRÖNA STRÅK

Gamla rikstvåan förstärks som ett sammanhållet grönt stråk genom stadsdelen.

Detta kopplas med andra gröna stråk sin binder ihop stadsdelen på tvären.

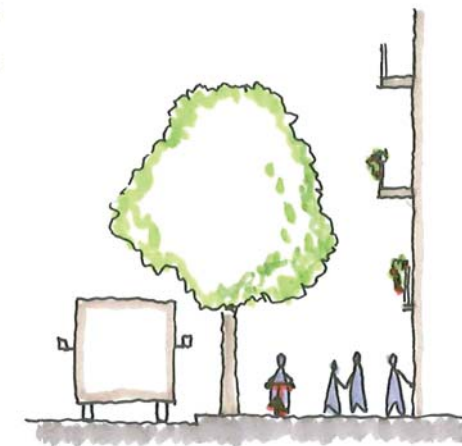
Odlingslotter, djurhållning, idrott, fornminnen med mera aktiverar stråken.

- Primär yta att ta i anspråk för ny bebyggelse i syfte att samla människor längs huvudstråken
- Gröna stråk som bör hållas samman för att främja rörelse i stadsdelen
- Huvudstråken / viktiga förbindelse

De gröna kvalitéerna i området kring torget tas om hand och lyfts fram längs gröna stråk för fotgängare och cyklister. Målpunkter och naturen ges bättre förutsättningar för vistelse. Odlingslotter, djurhållning, idrotts- och kulturaktiviteter aktiverar stråken.

Invånarnas tillgänglighet till älven förbättras avsevärt med nya och förbättrade kopplingar över motorvägen och genom industriområdet. Backadalen blir en direktlänk mellan torget och nya målpunkter i form av strandpromenad och småbåtshamn. Gatan föreslås ge fortsatt god tillgänglighet för biltrafik mellan motorvägen och torget, men utformas med gott om utrymme för fotgängare och cyklister.

Längs Backadalen föreslås en sporthall, gärna en spektakulär byggnad med många samlade aktiviteter som blir en stark målpunkt inom 400 meter från torget.

Förändrad stadsstruktur

- främja förutsättningarna för möten

Till att börja med föreslår jag alltså Litteraturgatan och Backadalen som huvudstråk. Fotgängare, cyklister och bilister samlas i samma gaturum på väg mot nya bostäder och målpunkter. Min ambition för detta arbete är att samla människor på Selma Lagerlöfs Torg, att det ska bli en naturlig mötesplats. I området kring torget har analysen utifrån Gehls teorier identifierat ett flertal hinder i stadsstrukturen som försvårar för människors rörelse och minskar förutsättningarna för möten. Genom att bearbeta dessa hinder försöker jag skapa en gatustruktur som bättre främjar möten, som är mer inbjudande att röra sig i och som leder till ett nytt torg, som förhoppningsvis fungerar som en bättre mötesplats än vad torget gör i dagens struktur.

Här visar jag hur bearbetningen av hinder påverkar strukturen:

1. NYA HUVUDSTRÅKEN

När dagens bilvägar blir gator för alla trafikanter förändras förutsättningarna för övriga gator i strukturen.

2. FÖRLÄNG GATOR MOT HUVUDSTRÅKEN

Många gator hindras inte av större hinder än gräsmattor och asfaltsplaner. Koppla ihop dessa med huvudstråken.

3. ALL RÖRELSE I SAMMA NIVÅ

Höj upp nedsänkta gångbanor och tunnlar och ta bort bron så att all rörelse sker i samma plan. När nivåkillnaderna jämnas ut försvinner många hinder och fler gator kan förlängas mot huvudstråket.

4. TA BORT ÖVERFLÖDIGA GATOR

När huvudstråken blir tillgängliga för alla trafikanter blir många gator som löper parallellt överflödiga. Många gator har ingen koppling till entréer eller funktioner. Rörelsen bör samlas till huvudstråk och entrégator. Nya kopplingar mellan dessa rörelser kan skapas.

5. RIV BEBYGGELSE

Centrumbebyggelsen och garagen längs huvudstråken med sina långa slutna fasader innebär ytterligare ett hinder. Om dessa försvinner öppnas nya möjligheter till sammanhållen gatustruktur, alltså föreslår jag rivning. Om ett av husen vid Gåsagången rivs kan genomfart öppnas, och om husen på Lisa Sass gata bearbetas kan nya rörelsemönster skapas.

6. NY PLACERING AV TORGET

Det befintliga torget hamnar långt ifrån huvudstråken. För att ge bästa förutsättningar för möten och aktivitet bör rörelsen och vistelsen ske i samma rum. Av den anledningen placeras det nya torget där huvudstråken möts och många rörelser strålar samman.

1. NYA HUVUDSTRÅK

2. FÖRLÄNG GATOR

3. RÖRELSE I SAMMA NIVÅ

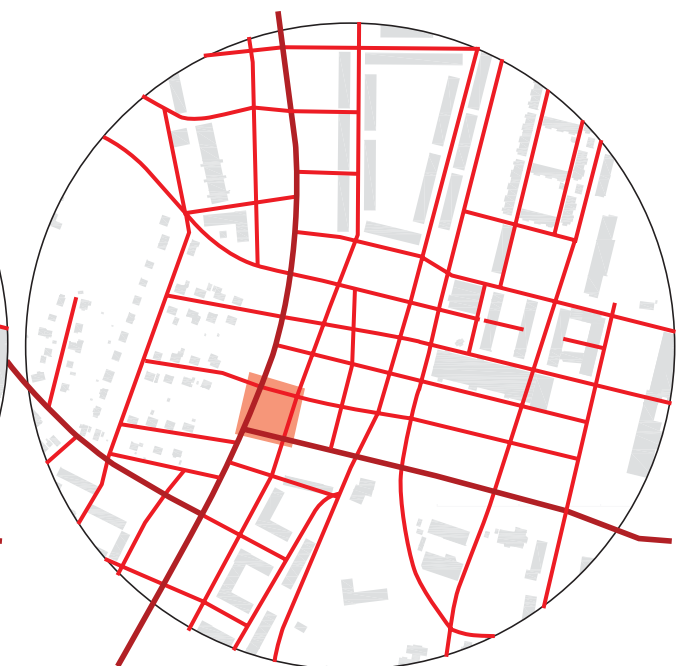
4. TA BORT ÖVERFLÖDIGA GATOR

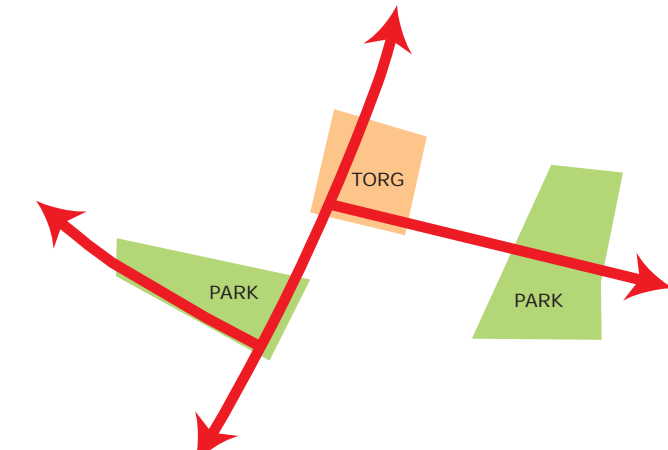

5. RIV BEBYGGELSE

6. NY PLACERING AV TORGET

Rörelsen längs huvudstråken sker genom varierande rumsligheter. Smalare gaturum varieras med öppna gröna rum och det urbana torgrummet.

Relationen mellan det befintliga torget och förslaget till ett nytt torg visar att det skulle vara möjligt att helt bygga det ny torget medan det andra finns kvar under byggtiden.

Längs bostadsgatorna utformas miljön så att möjligheterna till interaktion mellan människor i den privata zonen i bostäderna, i den halvprivata zonen utanför bostaden och i den offentliga zonen på gatan är stora.

Den nya strukturen gör att ny och befintlig bebyggelse kan omgärda nya gemensamma gårdar. Gårdarna blir en halvprivat zon i anslutning till bostaden med andra förutsättningar för vistelse och möten än de helt offentliga miljöer som idag omgärdar de flesta bostadshus.

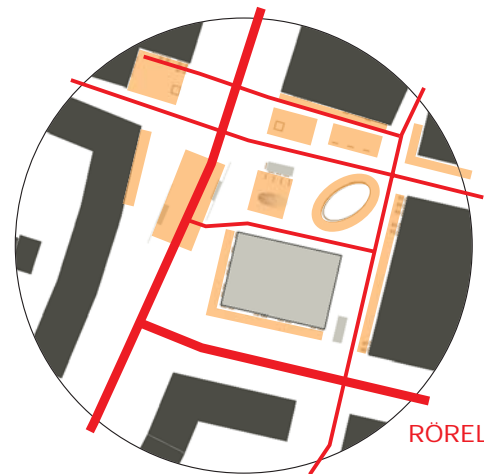
Ett nytt torg

- en förbättrad mötesplats?

Det här förslaget presenterar ett nytt torg med rörelse och vistelse i samma rum. Verksamheter och bostäder vänder sig ut mot människor som passerar på väg genom stadsdelen. Hållplatsen får en central och synlig placering på torget. All trafik tillåts över torget längs huvudstråken, men på fotgängarnas villkor med lägre hastighet över torgytan.

GODA VISTELSEPLATSER

Ambitionen har varit att skapa många goda vistelseplatser för att kunna stå, sitta och utöva aktivitet. Rumsavdelande element i form av träd, hållplatskurer och uppgångar från parkeringen, har använts för att dela in torget i flera mindre rumsligheter, men med bevarad möjlighet till överblick. Hänsyn har tagits till utsikt från platsen, skydd i ryggen och goda väderförhållanden.

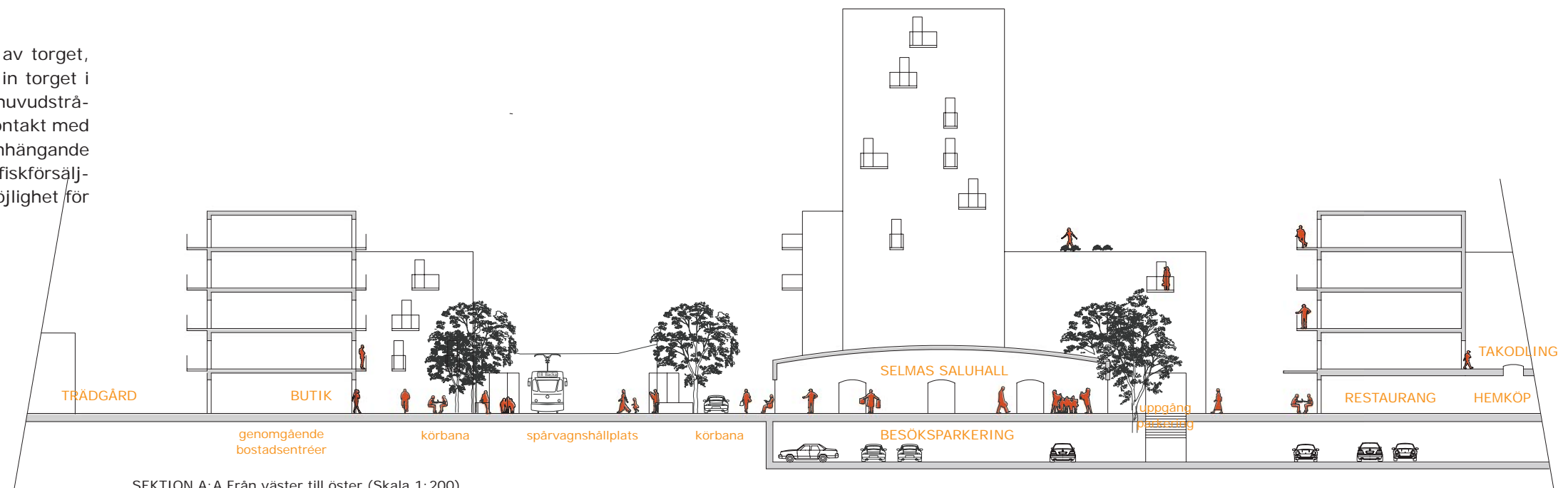
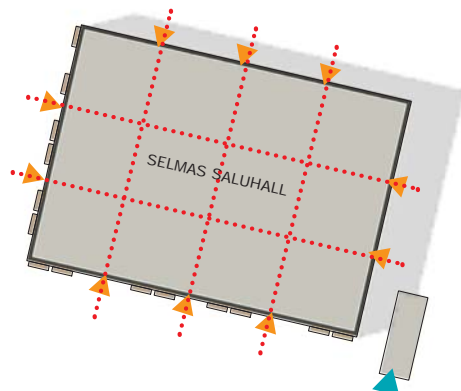
RÖRELSE / VISTELSE PÅ TORGET

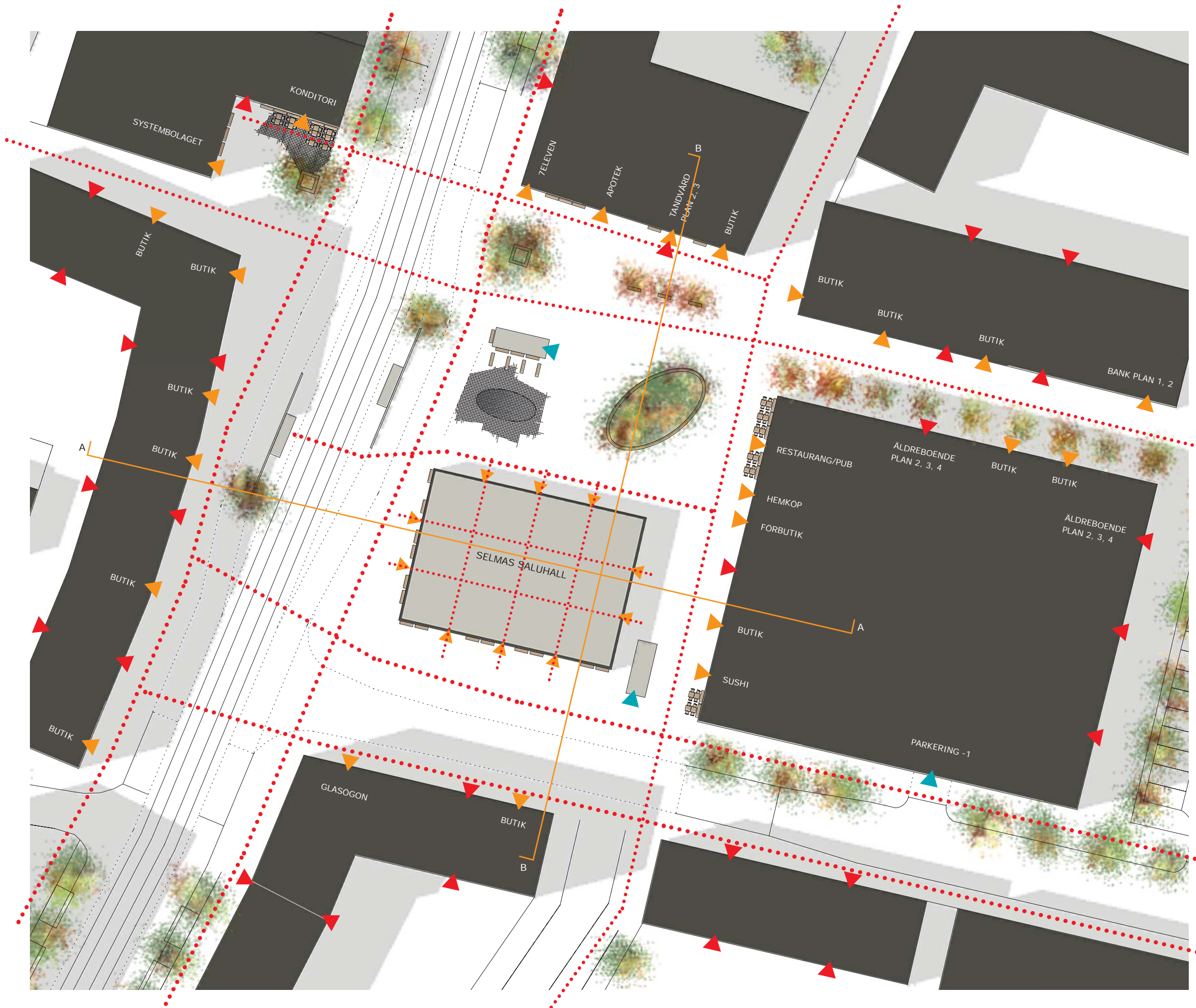
Alla trafikantgrupper samlas på framtidens Selma Lagerlöfs Torg för att skapa goda förutsättningar för möten.

SALUHALL

Mitt på torget placeras en saluhall som är tänkt att vara en del av torget, snarare än att gränsa av det. Byggnaden medverkar till att dela in torget i mindre rumsligheter och möjliggör vistelse längs fasader ut mot huvudstråken, men ska kunna passeras igenom från alla håll för att få god kontakt med torget utanför. Genom byggnaden fortsätter idén om en sammanhängande struktur för rörelse. Saluhallen ska bland annat vara plats för fiskförsäljningen som idag finns på Selma Lagerlöfs Torg, men också ge möjlighet för mindre handlare att sälja varor, för att öka variationen i utbudet.

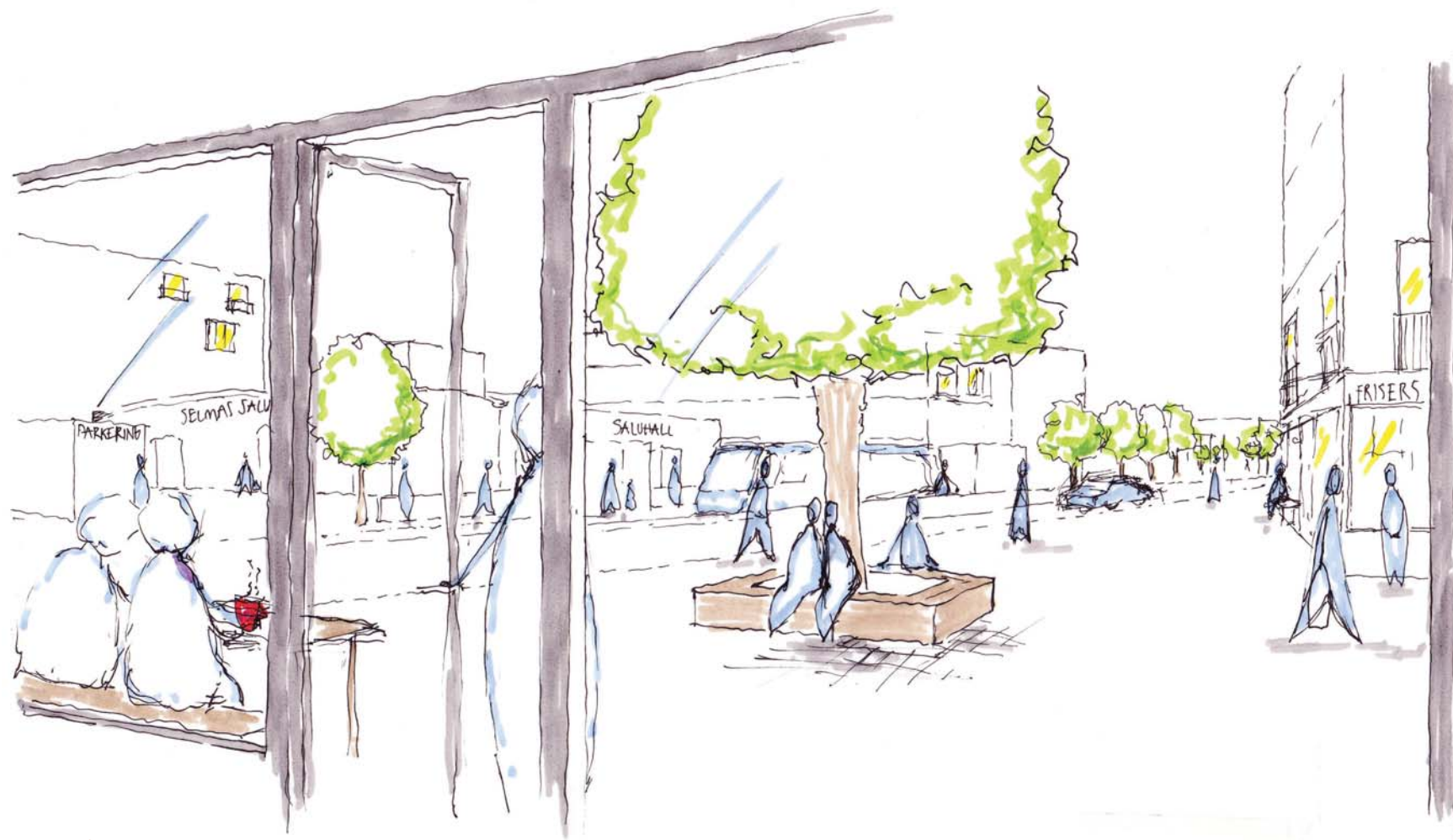

SEKTION A:A Från väster till öster (Skala 1:200)

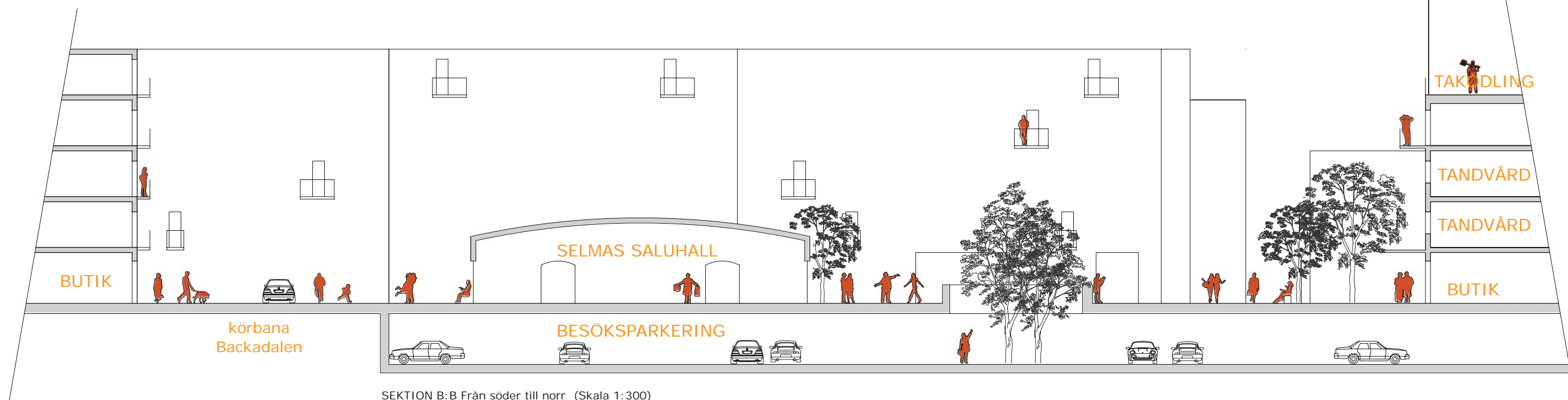
PLANFÖRSLAG NYTT TORG (Skala 1:500)
 Planen visar bl a rörelsestråk över torget, entréer i fasaderna och verksamheter kring torget.

- Rörelsestråk fotgängare
- ▲ Bostadsentré
- ▲ Verksamhetsentré

VY FRÅN CAFÉET I NORDVÄSTRA HÖRNET

Från caféet har man god överblick över verksamheten som försiggår på torget. Man kan ta del av torgbesökarnas aktivitet, både rörelse och vistelse, nödvändiga, valfria och sociala aktiviteter. Närmst utanför skapas en mindre rumslighet där avstånden gör det möjligt att interagera med människorna.

SEKTION B:B Från söder till norr (Skala 1:300)

VY FRÅN NORDÖSTRA TILLFARTSGATAN

Verksamheterna vänder sig ut mot torget och har delvis möjlighet att flytta ut varor längs fasaden, varvat med att fasaderna får fungera som vistelseplatser med sitt- och ståmöjligheter. En öppning i torgytan ner mot parkeringen omgärdas av en mur som erbjuder goda ståplatser. Eftersom att bebyggelsen runt torget är ganska hög och långt ifrån de mänskliga proportionerna, är det viktigt att utforma bottenvåningarna på ett småskaligt och inbjudande sätt. Ett skärmtak längs västfasaden formar ett mindre rum där man kan sitta och njuta av kvällssolen på restaurangens uteservering.

VY FRÅN VÄSTRA TILLFARTSGATAN

Kontakt mellan bostäderna och torgmiljön är viktig för att öka tryggheten på torget. Bostäderna ska gärna förses med balkonger ut mot torget för att de boende lättare ska kunna ta del av och tillföra liv till torget. Äldreboendet som tidigare var placerat på torget föreslås även fortsättningsvis ligga vid torget, men ges bättre visuell kontakt mot verksamheten genom fönstren ovanför restaurangen.

Diskussion

Gehls teorier förutsätter att mänsklig interaktion är någonting positivt och att människor mår bra av att möta andra människor på ett naturligt sätt i vardagen. Detta antagande är på intet sätt radikalt och mottas sannolikt av många som något närmast självklart. I detta examensarbete ifrågasätts inte Gehls grundläggande antaganden, men det kunde i andra sammanhang vara intressant att problematisera kring dem. Innebär ökad interaktion med andra människor nödvändigtvis en förbättrad boendemiljö för alla? Och vilka negativa effekter kan prioriteringen av dessa aspekter skapa?

Går det att till fullo implementera Gehls teorier på ett torg som domineras av nödvändiga aktiviteter?

Gehl hyllar de valfria aktiviteterna och vistelsen i stadsrummet, medan jag befarar att de nödvändiga aktiviteterna och bakgrunden till dem undervärderas något. Många av de goda exempel Jan Gehl visar på är från historiska stadsmiljöer som vuxit fram under flera århundraden. Flera av dessa exempel är också populära resmål, till exempel Venedig, som lockar många turister, vilka utövar synnerligen valfria aktiviteter. Stadsstrukturen i dessa miljöer är väldigt annorlunda än de strukturer som planerades under miljonprogrammet. Göteborgs stad har länge marknadsfört sig som ett litet London, men att därifrån ta steget till att lansera klassisk arbetarmark på Hisingen som ett nytt Nordens Venedig torde vara en ännu svårare uppgift.

En av styrkorna avseende Selma Lagerlöfs Torg är det stora och varierade utbudet av handel och service, vilket kan ses som en anledning till att torget idag är en viktig mötesplats. Hemköp är en av de stora dragarna till torget och sannolikt en förutsättning för att många av de mindre verksamheterna ska få kunder. På handelsplatser förespråkar Gehl många små enheter och tätt mellan entréerna, framför stora enheter. I stadskärnor och centrala stadsmiljöer, som exempelvis Ströget finns förutsättningar för att den principen ska kunna tillämpas. Den som beger sig till Ströget för att shoppa ägnar sig sannolikt åt en valfri aktivitet, medan den som veckohandlar på Selma Lagerlöfs Torg i första hand gör detta som en nödvändig aktivitet. I mer perifera stadsmiljöer som Backa måste kanske större enheter ges möjlighet att ta plats för att de mindre enheterna ska fungera.

En annan styrka hos Selma Lagerlöfs Torg är dess läge i nära anslutning till E6:an, varför det i nuläget är det rimligt att anta att en del av kunderna på Selma Lagerlöfs Torg väljer att göra sina inköp där till följd av denna fördel. Mot bakgrund av detta finns det en uppenbar risk att dessa kunder i stället för att sänka farten och interagera med boende i Backa, väljer att sköta sina inköp på annat håll om biltrafik försvåras. Om man förutsätter att dessa kunder och tillfälliga besökare är viktiga, för såväl interaktion som i egenkap av kundunderlag till butiker, skulle en förtätning och omstrukturering resulterande i försämrade tillgänglighet och långsammare förflyttning, kunna innebära att syftet delvis motverkas. De boende i Backa skulle visserligen uppmuntras till ökad social interaktion i miljöer anpassade för fotgängaren, men de skulle ha färre människor att interagera med och i förlängningen färre butiker att besöka. Gehl behandlar inte denna problematik i sina böcker, men min bedömning är att detta dilemma måste vägas in för ett lokalt torg med

många passerande till och från en storstad.

I mitt förslag till ett nytt torg försöker jag kombinera en stor enhet med mindre, genom att erbjuda små lokaler längs fasaden utanför den stora. Biltrafiken förslås fortsatt god tillgänglighet till torget. Förslaget kan således ses som en tillämpning av Gehls teorier men med tydliga kompromisser och anpassningar till de lokala förutsättningarna. Ett annat alternativ hade varit att ytterligare renodla förslaget utifrån Gehls teorier och oberoende av en eventuell minskning av handeln skapa ett torg ännu mer anpassat till förflyttning i låga hastigheter och social interaktion.

Förbättrad struktur - men för vem?

Den aktuella ambitionen är att bygga 2000 nya bostäder i Backa och att samtidigt skapa en mera attraktiv boendemiljö, men frågan är för vem denna miljö skapas? Flertalet studier visar att invånare i bostadsområden med lägre socioekonomisk nivå vistas mindre i det offentliga rummet. Invånarna kring Selma Lagerlöfs Torg har en lägre genomsnittlig inkomst jämfört med andra områden i Backa, som i sin tur har en större andel låginkomsttagare än Göteborg som helhet. Detta innebär att Backa i allmänhet och området kring Selma Lagerlöfs Torg i synnerhet redan utifrån invånarnas inkomstnivåer har sämre förutsättningar för social interaktion och analysen i det här arbetet visar att de strukturella förutsättningarna utifrån Gehls teorier är långt ifrån gynnsamma. En spännande frågeställning blir i vilken utsträckning man verkligen kan bygga bort låg frekvens av social interaktion i områden med låg inkomstnivå och social problematik, även om det sannolikt är av ännu större vikt att prioritera sådana insatser i just dessa bostadsområden. Det kan vara av intresse att studera hur de nya bostäderna kommer att förändra den socioekonomiska strukturen i stadsdelen, eftersom detta oberoende av andra insatser sannolikt skulle förändra den sociala interaktionen.

Studiens begränsningar

I det här arbetet har jag valt att främst studera den fysiska strukturen och förändra den utifrån Gehls teorier, för att främja möten mellan människor. Selma Lagerlöfs Torg är som tidigare beskrivits föremål för genomgripande förändringar. Arbetet har sakta kommit igång under hösten 2009. Vad jag har hört är att planeringsarbetet delvis kommer att utgå från Gehls metoder.

Min analys tar inte som främsta utgångspunkt hur invånarna i Backa faktiskt använder sin befintliga stadsdel och sitt torg. Av tidsskal ryms inte en sådan undersökning i detta arbete. Om man ska utgå från människan i planeringen borde det vara viktigt att utgå från de människor som använder den aktuella platsen, snarare än att utgå från studier som gjorts av hur människor använder centrala gator eller torg i södra Europa.

Samtalsintervjuerna med torgbesökarna gav en förning om hur strukturen styr deras rörelsemönster och hur de upplever stadsmiljöerna. Det skulle vara mycket intressant att göra en utökad studie av det slaget för att se hur väl Gehls teorier stämmer med det verkliga utfallet i en miljonprogramsstadsdel som Backa.

Referenser

TRYCKTA REFERENSER

- Analys Selma Lagerlöfs Torg*, Centrumutveckling i partnerskap, 2009
- Backa, Beskrivning av stadsdelen*, Stadsbyggnadskontoret och Stadsdelsförvaltningen, 2008
- En miljon bostäder*, Arkitekturmuseets årsbok 1996, Arkitekturmuseet, Stockholm, 1996
- Estabrooks, Paul A., *Resources for Physical Activity Participation: Does Availability and Accessibility Differ by Neighborhood Socioeconomic Status?*, The Society of Behavioral Medicine, 2003 25(2): 100-104
- Gehl, Jan, *Livet mellem husene*, Köpenhamn, 2003
- Gehl, Jan, Gemsöe, Lars, *Nye byrum*, Köpenhamn, 2000
- Gehl, Gemzöe, Kirknäs och Söndergaard, *Det nye byliv*, Köpenhamn, 2006
- Gräv där du bor!*, Historiska axplock från Hisings Backa, Studiecirken Blå Staden, 1992
- Göteborg - Att bygga staden*, Göteborgs Stadsbyggnadskontor, 2003
- Göteborg bygger*, Göteborgs Stadsbyggnadskontor, 1971
- Göteborg - De små stadsdelarnas stad*, Göteborgs Stadsbyggnadskontor, 1994
- Handbok för 'Liv-Rum-Hus'-workshops*, Göteborgs Stad och Gehl Architects
- Handelsutredning, Selma Lagerlöfs torg*, Cecilia Henriksson och Frida Saarienen, Inergia AB, på uppdrag av Göteborgs Stad, juni 2006
- Johansson, Christer, *Fredrikhamns skans - en 1600-talsbefästning i Backa*, Göteborg, 2002
- Klasander, Anna-Johanna, *Suburban Navigation*, Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg, 2003
- Kärrholm, Mattias, *Arkitekturens territorialitet - till en diskussion om makt och gestaltning i stadens offentliga rum*, Institutionen för arkitektur, Lunds Tekniska Högskola, 2004
- Natur och folk i Backa på Hisingen*, Backa Hembygdsförening, 1998
- Nilsson, Malin, *Lyckliga gatan - du finns inte mer*, Program för stadsförnyelse av Hjällbo, examensarbete, Lunds Tekniska Högskola, Lund, 2008
- Näslund, Elisabeth, "Göteborg bygger tätt där spårvagnen går", publicerad i *Arkitekten*, Nr 3, 2009
- Olsson, Sören, Ohlander, Marianne, Cruse Sondén, Gerd, *Lokala torg - Liv, miljö och verksamheter på förortstorg*, Göteborg, 2004
- Saelens, Brian E. et al., *Environmental Correlates of Walking and Cycling: Findings From the Transportation, Urban Design, and Planning Literatures*, The Society of Behavioral Medicine, 2003 25(2): 80-91
- Stadsbyggnadskvaliteter Göteborg*, Om stadens utformning, Göteborgs Stadsbyggnadskontor, 2008
- Stähle, Alexander, "Den gröna storstaden", publicerad i *Arkitekten*, Nr 3, 2009
- Välkommen till Backa*, Informationsskrift från Stadsdelsförvaltningen i Backa, 2008

Wallberg, Sari, Stjärnkvist, Anna, Ahlman, Lars, *Shared space - Trafikrum för alla*, Sveriges Kommuner och Landsting, 2008

Wallentin, Frida, *Teorier om socialt liv på offentliga platser - med applicering på Selma Lagerlöfs torg*, examensarbete i landskapsarkitektur, Alnarp, 2007

Översiktsplan för Göteborg, Del 1 - Utgångspunkter och Strategier, Stadsbyggnadskontoret, Göteborg, 2009

DIGITALA REFERENSER

<http://www.boplats.se>

<http://www.gehlarchitects.com>

<http://www.goteborg.se> (länk till Översiktsplan för Göteborg)

<http://www.hsb.se/goteborg/backa/>

<http://www.nationalteatern.nu/pressklipp/pdf/backa.pdf>

<http://www.regeringen.se/sb/d/1888>

http://www.socialstyrelsen.se/Om_Sos/Konferenser/dokumentation/folkhalsorapport_2009_konferens.htm

<http://www.statistik.tkgbg.se/>

REFERENSPERSONER

Birgitta Rosenhall, ansvarig för miljö- och samhällsbyggnadsfrågor på Backa Stadsdelsförvaltning

Pontus Isaksson, Göteborgslokaler, ansvarig för förvaltningen av stora delar av torget och centrumbebyggelsen

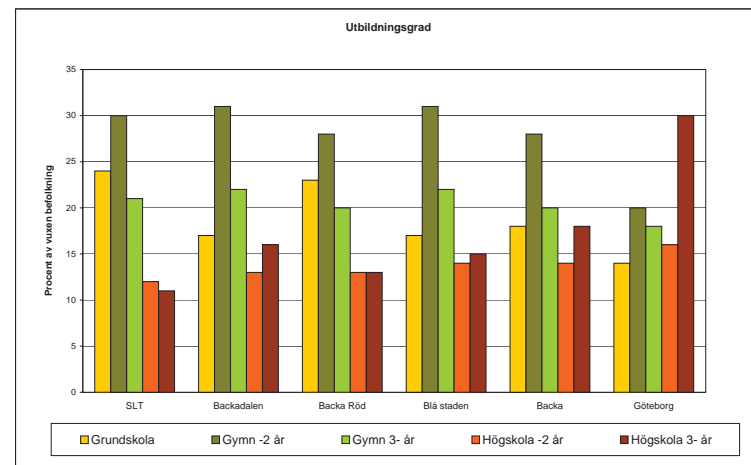
Kent Turnefelt, verksamhetschef Backa Kulturhus

Kenneth Johansson, enhetschef Backa Kulturhus

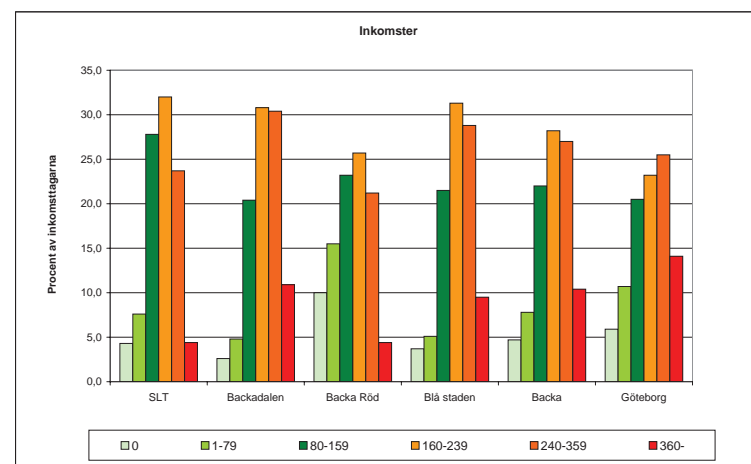
bilaga

Statistik - befolkning och bostadskostnad

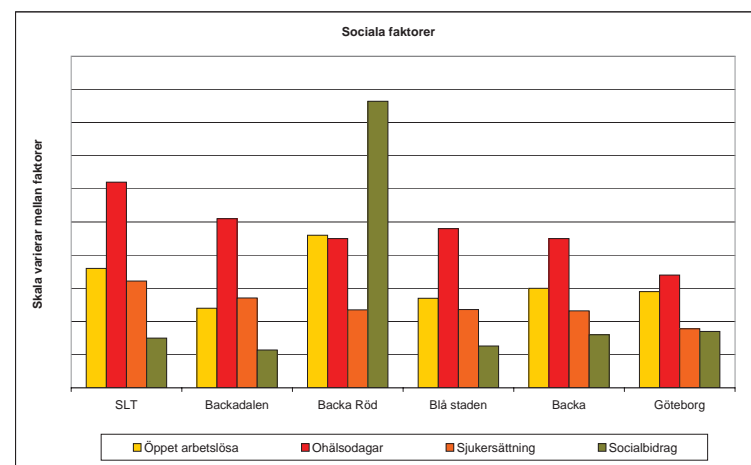
Uppgifter inhämtade från Göteborgs Stad, via White arkitekter:

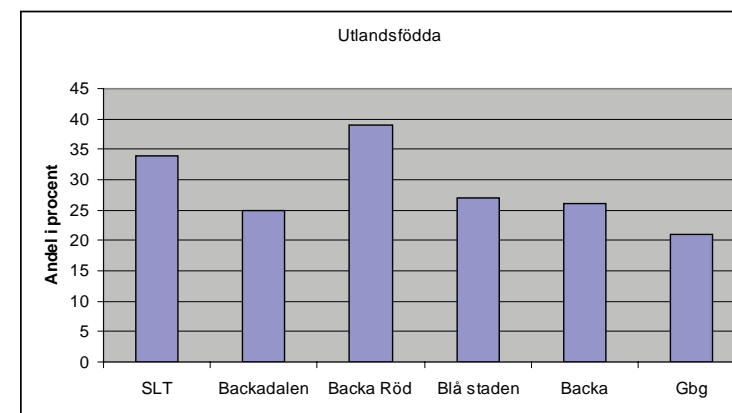
Högre andel lågutbildade och lägre andel högutbildade i Backa än i Göteborg i genomsnitt. Extra uttalat är detta i hyresbostadsområdena Backa Röd och kring Selma Lagerlöfs Torg.

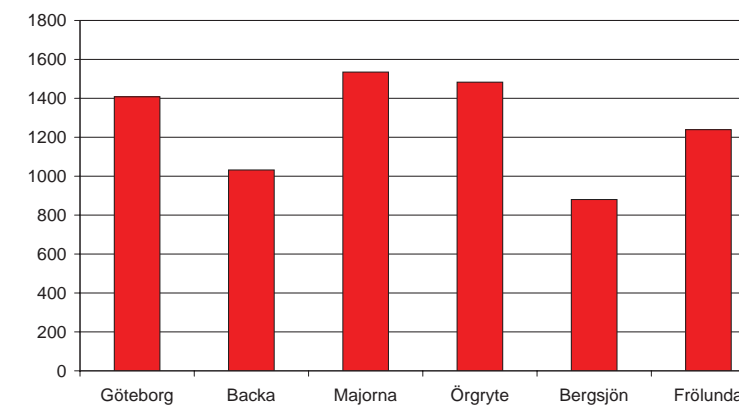
Högre andel medelinkomsttagare än Göteborg i genomsnitt, men lägre andel höginkomsttagare. I Backa Röd är andelen låginkomsttagare markant högre.

Markant högre andel socialbidragstagare i Backa Röd, annars lägre än Göteborgs genomsnitt. Arbetslösa, antal ohälsodagar och folk med sjukersättning högre än snittet.

Hyreskostnad 2007 (Kr / kvm / år)

Bostadskostnaderna är lägre i Backa än i flera andra stadsdelar och än i Göteborg i stort. Detta gäller både hyror och bostadsrättspriser, men får större genomslag på köpeskillingen.

Bostadsrättspriser 2007 (Kr / kvm)

